

PROCURATURA
REPUBLICII MOLDOVA

ISSN 2587-3601
E-ISSN 2587-361X

REVISTA PROCURATURII Republicii Moldova

Nr. 13/2024

ÎN REVISTĂ:

- Editorial
- Studii – Articole – Discuții –
Comentarii – Analize – Sinteze –
Opinii – Cercetări
- Cadrul normativ internațional și
jurisprudența Curții Europene a
Drepturilor Omului

REVISTA PROCURATURII Republicii Moldova

Nr. 13/2024

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC AL PUBLICAȚIEI:

Ion MUNTEANU – Procuror General

Sergiu RUSSU – Adjunct al Procurorului General

Sergiu BRIGAI – Adjunct al Procurorului General

Dumitru OBADĂ – Președintele Consiliului Superior al Procurorilor, procuror detașat

Ion GUCEAC – doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician

Vitalie STATI – doctor în drept, conferențiar universitar USM

Igor DOLEA – doctor habilitat în drept, profesor universitar USM

Stanislav COPEȚCHI – doctor în drept, conferențiar universitar USM

Ion CĂPĂȚINĂ – lector superior USM

Lilia MARGINEANU – doctor în drept, decan ULIM, Șef catedră drept privat

Dumitru ROMAN – doctor în drept, conferențiar universitar USM

Ovidiu PREDESCU – doctor în drept, profesor universitar, Romania

Mircea DUȚU – doctor în drept, profesor universitar, Director al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Romane

COLEGIUL DE REDACȚIE AL PUBLICAȚIEI:

Nicolae ZANEVICI – Procuror-șef interimar al Secției analiză criminologică și inițiative legislative, redactor-șef

Marcel DIMITRAȘ – Procuror-șef al Secției judiciar-penală

Alexandru NICHITA – Adjunct interimar al procurorului-șef al Procuraturii municipiului Chișinău, șef al Oficiului Ciocana

Tatiana GULEA – Procuror-șef al Secției urmărire penală

Vasile UNTILĂ – Adjunct al procurorului-șef al Procuraturii UTA Găgăuzia, șef al Oficiului Comrat

Aliona VDOVÎI – procuror în Secția analiză criminologică și inițiative legislative

Cristina DANILESCU – procuror în Secția analiză criminologică și inițiative legislative

Olesea ROȘCA – procuror delegat în Secția analiză criminologică și inițiative legislative

Alexandru MORCOV – procuror delegat în Secția analiză criminologică și inițiative legislative

Eduard VARZARI – procuror în Secția combatere crime cibernetice

Gheorghe RENIȚĂ – lector universitar USM

Dumitru CALENDARI – Procuror-șef al Procuraturii de circumscripție Cahul

Cornelia VICLEANSCHI – ex-procuror

ANUNȚ IMPORTANT

Analizele, comentariile și sintezele din prezenta publicație nu exprimă în mod necesar poziția oficială a Procuraturii Republicii Moldova și a Consiliului Superior al Procurorilor cu privire la problematica tratată, ci constituie opinia profesională și publicistică a autorilor acestora.

Reproducerea materialelor publicate este permisă numai cu acordul scris al Colegiului de redacție al Revistei Procuraturii Republicii Moldova și al autorului.

Numerele apărute ale Revistei Procuraturii Republicii Moldova sunt disponibile în format electronic pe pagina de internet a Procuraturii Republicii Moldova – www.procuratura.md, rubrica Biblioteca digitală, subrubrica Cercetare și publicații, compartimentul Revista Procuraturii.

NOTA REDACȚIEI

Condițiile de tehnoredactare și de publicare le găsiți pe pagina de internet a Procuraturii Republicii Moldova – www.procuratura.md, rubrica Despre instituție, subrubrica Cadrul juridic, compartimentul Acte departamentale.

CUPRINS

EDITORIAL

Ion MUNTEANU: Mesajul Procurorului General la final de an	5
Dumitru OBADĂ: Mesajul Președintelui Consiliului Superior al Procurorilor	6

STUDII – ARTICOLE – DISCUȚII – COMENTARII – ANALIZE – SINTEZE – OPINII – CERCETĂRI

Oleg POTÎNGA și Sergiu MORAR: Considerații teoretice și practice cu privire la investigarea și răspunderea penală pentru infracțiunea de încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației.....	9
Maria SÎRBU: Valoarea juridică al consimțământului învinuitului privind recunoașterea vinovăției în cadrul urmăririi penale.....	17
Maria MÎNDRESCU: Acordul de recunoaștere a vinovăției în procesul penal național și conformitatea acestuia cu Acquis-ul comunitar.....	26
Doina-Cezara GALAN: Aspecte de calificare a infracțiunilor prevăzute la Capitolul IV din Codul penal al Republicii Moldova	33
Ernest GAVZER: Drepturile minorilor delincvenți în balanța justiției penale: perspective și soluții în Republica Moldova	39
Ruslan DONIA: Ipoteză privind necesitatea agravării răspunderii contravenționale pentru unele categorii de contravenții	46
Serghei PODREZ și Cristian TURCUMAN: Măsuri de prevenire victimologică a infracțiunilor contra minorilor	49
Oleg POTÎNGA, Sergiu MORARI și Diana MORARI: Impactul procesului de pre-vetting și vetting în Republica Moldova.....	57

CADRUL NORMATIV INTERNAȚIONAL

ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Gheorghe TINTIUC și Cristina NOVAC: Principiul jurisdicției universale.....	65
Doina-Cezara GALAN: Modele legislative de încredințare a infracțiunilor privind viața sexuală pe plan internațional.....	72

EDITORIAL

Ion MUNTEANU: Mesajul Procurorului General la final de an	5
Dumitru OBADĂ: Mesajul Președintelui Consiliului Superior al Procurorilor.....	6

MESAJUL PROCURORULUI GENERAL LA FINAL DE AN

Ion MUNTEANU*

Procuror General al Republicii Moldova

Stimați Colegi,

În preajma sărbătorilor de iarnă, mă adresez tuturor celor care, prin profesionalism, devotament și responsabilitate, contribuie la înfăptuirea actului de justiție în Republica Moldova. Crăciunul și Anul Nou reprezintă nu doar un prilej de bucurie și speranță, ci și un moment de reflecție asupra drumului parcurs și a perspectivelor viitoare.

Anul care se încheie ne-a pus la încercare curajul, rezistența și determinarea. A fost un an plin de provocări, dar și de realizări semnificative, rezultate datorate muncii asidue a fiecăruia dintre Dumneavoastră. Sunteți cei care, prin implicare și onestitate, asigurați respectarea legii și apărarea drepturilor cetățenilor. Fiecare succes obținut reprezintă un pas înainte în consolidarea unui sistem de justiție mai transparent și mai eficient.

Crăciunul, simbol al renașterii și al generozității, ne îndeamnă să ne apropiem mai mult unii de alții, să fim mai buni și mai solidari. Anul Nou ne oferă o nouă per-

spectivă, un nou început în care să ne propunem obiective îndrăznețe și să continuăm să construim un viitor mai bun pentru societatea noastră.

Vă îndemn să păstrăm valorile fundamentale care ne ghidează în activitatea zilnică: integritatea, echitatea și respectul pentru lege. Acestea sunt pilonii pe care trebuie să continuăm să clădim încrederea cetățenilor în instituțiile noastre.

Vă doresc, în aceste zile de sărbătoare, sănătate, pace în suflete și bucurie alături de cei dragi. Fie ca lumina Crăciunului să vă călăuzească pașii, iar Noul An să vă aducă împliniri profesionale, satisfacții personale și puterea de a continua cu aceeași dedicație în nobila misiune pe care o îndepliniți.

Sărbători fericite și un An Nou plin de realizări!

* ion.munteanu@procuratura.md

MESAJUL PREȘEDINTELUI CONSILIULUI SUPERIOR AL PROCURORILOR

*Dumitru OBADĂ**
Președinte al Consiliului
Superior al Procurorilor

Stimați colegi,

Cu deosebitul prilej al sărbătorilor de iarnă și al încheierii anului 2024, Consiliul Superior al Procurorilor adresează sincere felicitări și mulțumiri pentru devotamentul și profesionalismul manifestat în activitatea desfășurată.

Anul care se încheie a fost unul plin de provocări, dar și de realizări remarcabile, care a reafirmat rolul esențial al instituției în apărarea statului de drept și a valorilor democratice.

Este de menționat că anul 2024 marchează primul nostru an de activitate în noua componență a Consiliului Superior al Procurorilor, perioadă în care am reușit să restabilim mecanismele menite să sprijine independența corpului de procurori și eficiența actului de justiție.

În pofida dificultăților întâmpinate, colaborarea eficientă dintre toți actorii justiției a condus la progrese semnificative în dezvoltarea profesionalismului procurorilor și a capacităților instituționale, într-o perioadă dificilă marcată de reforma sistemului de justiție.

În spiritul solidarității și al respectului reciproc, ne exprimăm convingerea că anul care vine va aduce oportunități noi de perfecționare și succes. Avem încrederea că prin eforturile comune și dedicarea continuă, vom putea să ne extindem orizonturile profesionale și să îmbunătățim practicile juridice.

Fie ca anul următor să fie un prilej de creștere și evoluție, atât pe plan profesional, cât și personal, permițându-ne să contribuim și mai eficient la înfăptuirea actului de justiție și la consolidarea statului de drept.

Împreună, putem transforma provocările în oportunități și putem atinge noi culmi ale excelenței profesionale.

LA MULȚI ANI!

* presedinte@csp.md

STUDII – ARTICOLE – DISCUȚII – COMENTARII – ANALIZE – SINTEZE – OPINII – CERCETĂRI

Oleg POTÎNGA și Sergiu MORAR:

Considerații teoretice și practice cu privire la investigarea și răspunderea penală
pentru infracțiunea de încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației9

Maria SÎRBU: Valoarea juridică al consimțământului

învinuitului privind recunoașterea vinovăției în cadrul urmăririi penale 17

Maria MÎNDRESCU: Acordul de recunoaștere a vinovăției

în procesul penal național și conformitatea acestuia cu Acquis-ul comunitar26

Doina-Cezara GALAN: Aspecte de calificare

a infracțiunilor prevăzute la Capitolul IV din Codul penal al Republicii Moldova33

Ernest GAVZER: Drepturile minorilor delicvenți

în balanța justiției penale: perspective și soluții în Republica Moldova39

Ruslan DONIA: Ipoteză privind necesitatea agravării răspunderii contravenționale pentru

unele categorii de contravenții46

Serghei PODREZ și Cristian TURCUMAN:

Măsuri de prevenire victimologică a infracțiunilor contra minorilor49

Oleg POTÎNGA, Sergiu MORARI și Diana MORARI:

Impactul procesului de pre-vetting și vetting în Republica Moldova57

CONSIDERAȚII TEORETICE ȘI PRACTICE CU PRIVIRE LA INVESTIGAREA ȘI RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU INFRAȚIUNEA DE ÎNCĂLCARE A REGULILOR PRIVIND MENȚINEREA ORDINII ȘI SECURITĂȚII CIRCULAȚIEI

Oleg POTÎNGA*

Procuror-șef al Procuraturii raionului Fălești

Sergiu MORARI*

Procuror în Procuratura raionului Fălești

REZUMAT

În cadrul prezentului articol științific este efectuată o analiză juridico-penală complexă a infracțiuni prevăzute de art.269 din Codul penal al Republicii Moldova, fiind utilizate exemple din practica judiciară națională. Totodată sunt reliefate anumite problematice (interpretări) cu care se confruntă practica judiciară la examinarea faptelor de încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației de către alți participanți decât conducătorul mijlocului de transport. Prin această cercetare, autorul ajunge la concluzia că în Republica Moldova se impune modificarea prevederilor în ceea ce vizează răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 269 din Cod penal. La finalul studiului venim cu o propunere de lege ferenda menită să înlăture lacuna legislativă identificată.

Cuvinte cheie: Regulamentul circulației rutiere, accident rutier, mijloace de transport, trotinetă electrică, situație rutieră.

ABSTRACT

Within the framework of this scientific article is carried out a complex legal and criminal analysis of the offences provided by Article 269 of the Criminal Code of the Republic of Moldova, examples from the national judicial practice being used. At the same time, there are highlighted certain issues (interpretations) faced by the judicial practice in examining the facts of violation of the rules on the maintenance of order and security of circulation by other participants than the driver of the means of transport. Through this investigation, the author comes to the conclusion that in the Republic of Moldova it is necessary to amend the provisions regarding the criminal liability for the offense provided by Article 269 of the Criminal Code. At the end of the study, we come up with a proposal for a „Ferenda” law meant to remove the identified legislative loophole.

Key words: Road Traffic Regulations, road traffic accident, means of transportations, electric scooter, road situation.

* o.potinga@procuratura.md

* sergiu.morari@procuratura.md

Societățile umane funcționează și evoluează pe baza unor reguli de conduită care sunt protejate și reglementate de diverse tipuri de norme.

Regulile de siguranță a traficului rutier la fel constituie parte integrantă în cadrul regulilor de comportament în societate și contribuie în mod nemijlocit la asigurarea unui climat lipsit de primejdii pe drumurile publice în desfășurarea traficului rutier pentru toți membrii comunității. Aceste reguli sunt opozabile pentru toți participanții la traficul rutier în virtutea actelor normative care le consfințesc și le impun membrilor societății ca fiind imperative.

Datorită evoluției continue, mobilitatea umană a atins un nivel de diversitate și eficiență fără precedent, evaluând de la mijloace de transport mecanice (*motocultor cu remorcă*) la mijloace de transport electrice (biciclete, trotinete etc.), ultimele fiind întâlnite tot mai des pe drumurile publice.

Respectiv cu creșterea numărului de vehicule pe drumurile publice, au apărut și aspecte legate de siguranța rutieră care necesită atenție specială, totodată se necesită de a fi prevăzute și sancționate corespunzător încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport cât și încălcarea de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației.

În ultimii ani potrivit statisticilor, atât în raionul Fălești cât și în alte regiuni din Republica Moldova s-a înregistrat o creștere a numărului de accidente de circulație care au dus la decese și răni grave printre participanți la trafic, ceea ce constituie un fenomen negativ major având un impact semnificativ asupra societăților.

Această situație reflectă necesitatea unei abordări pro active în gestionarea și prevenirea accidentelor de circulație. Îmbunătățirea infrastructurii rutiere, aplicarea și respectarea riguroasă a regulilor de circulație, educația continuă a participanților la trafic și aplicarea eficientă a legislației în domeniul sunt măsuri esențiale pentru reducerea acestor tragedii și pentru creșterea siguranței în trafic.

Articolul 269 din Codul penal¹, reglementează infracțiunea de încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației adică – încălcarea de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației, dacă aceasta a provocat urmările indicate la art.264 din Cod penal. Acesta face parte din Capitolul XII al Părții Speciale a Codului penal, care este dedicat infracțiunilor în domeniul transporturilor.

1 Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129/1012. În vigoare din 13 septembrie 2002.

Respectiv, prin articolul 269 din Codul penal se incriminează o normă penală care se referă la conduită ilegală în trafic a altor participanți decât conducătorul mijlocului de transport. Acest articol se concentrează pe asigurarea siguranței și menținerea ordinii în circulația rutieră prin sancționarea comportamentului inadecvat al pietonilor, pasagerilor sau altor participanți care pot contribui la producerea unui accident rutier, mai exact este o contrapunere ce acoperă sfera a subiecților necuprinși în norma art. 264 din Cod penal.

Prin încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației se înțelege o acțiune sau inacțiune a pasagerului, pietonului sau alt participant la trafic de încălcarea unei sau a câtorva prevederi ale Regulamentului circulației rutiere, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 357 din 13.05.2009², sau ale altor acte legislative ce reglementează menținerea ordinii și securității circulației rutiere.

Potrivit pct. 7) din Regulamentul circulației rutiere, drept accident în traficul rutier se consideră evenimentul produs ca urmare a încălcării normelor de siguranță a traficului rutier, în care au fost implicate unul sau mai multe vehicule aflate în circulație pe drumul public, în urma căruia a rezultat vătămarea sănătății, integrității corporale, decesul uneia sau a mai multor persoane ori a fost cauzat un prejudiciu material.

Obiectul juridic generic al infracțiunii este constituit din valoarea socială fundamentală în a cărei componență este inclusă, într-o formă specifică, valoarea socială individuală care constituie obiectul juridic special al infracțiunii³.

Obiectul juridic special al infracțiunilor analizate, conform articolului 269 din Codul penal al Republicii Moldova, are un caracter complex deoarece se referă la protecția mai multor valori sociale importante și anume include: 1. Obiectul principal – relațiile sociale din domeniul securității circulației rutiere ce sunt condiționate de respectarea regulilor de circulație de către alți participanți la trafic decât conducătorii mijloacelor de transport; 2 Obiectul secundar – relațiile sociale privind protejarea vieții și sănătății persoanei.

Obiectul material al infracțiunilor analizate îl constituie corpul fizic al persoanelor afectate. Aceasta înseamnă că infracțiunea prevăzută la art. 269 CP se materializează atunci când integritatea corporală a unei persoane este afectată într-un mod prevăzut de lege, cum ar fi o vătămare medie și sau gravă a integrității corporale sau a

2 Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere. Nr. 357 din 13 mai 2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 92-93/409. În vigoare din 15 iulie 2009.

3 Stati V. Infracțiunea de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport (art.264 CP RM): conotații practice și teoretice. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2008, nr. 1-2, p. 81-90.

sănătății sau decesul cauzat în urma unui accidentului datorat încălcării regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației.

Latura obiectivă a infracțiunilor descrise în articolul 269 din Codul penal este detaliată prin prisma a trei semne distincte:

1. Acțiunea sau inacțiunea care constă în încălcarea regulilor privind menținerea și securitatea circulației: Aceasta se referă la comportamentul neglijent sau periculos al pasagerilor, pietonilor sau altor participanți la trafic, care încalcă normele de circulație stabilite pentru asigurarea siguranței și ordinea pe drumurile publice. De exemplu, nerespectarea indicațiilor rutiere de către bicicliști, conducători de trotinete, căruțași cât și a altor subiecți, nepurtarea căștii de protecție atunci când pasagerul călătorește cu motocicleta; nesemnălizarea corespunzătoare a vehiculelor cu tracțiune animală etc.
2. Urmarea prejudiciabilă ce constă în provocarea uneia dintre consecințele alternative descrise la articolul 264 din Cod penal, precum:
 - Vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății. Aceasta se referă la o vătămare care nu este considerată gravă, dar care cauzează o afectare semnificativă a integrității corporale sau a sănătății unei persoane. De exemplu în categoria acestora leziuni pot fi incluse fracturi mai ușoare, leziuni care necesită tratament medical, dar nu implică sau dizabilitate permanentă sau alte tipuri de vătămări care nu au consecințe pe termen lung etc.
 - Vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății. Aceasta se referă la leziuni sau vătămări care cauzează o afectare semnificativă și adesea permanentă a sănătății sau a integrității corporale a unei persoane. De exemplu în categoria vătămări grave pot fi incluse, pierderea sau afectarea permanentă a funcției unui membru, sau leziuni care să ducă la o reducere semnificativă a funcției unui membru al corpului etc.
 - decesul unei sau mai multor persoane.
3. Legătura de cauzalitate ce implică stabilitatea unei conexiuni directe între acțiunea sau inacțiunea făptuitorului și urmarea prejudiciabilă produsă. Fiind un element esențial în procesul de determinare a vinovăției și aplicare a pedepsei.

Infracțiunea prevăzută la articolul 269 din Codul penal al Republicii Moldova, este o infracțiune cu competența materială, respectiv aceasta se consumată din momentul survenirii uneia din următoarele urmări prejudiciabile precum vătămarea medie sau gravă a integrității corporale sau a sănătății unei persoane și sau survenirea decesului unei sau mai multor persoane. Este important de menționat că infracțiunea se consideră consumată indiferent de intenția sau gradul de culpabilitate al făp-

tuitorului în momentul producerii unui accident de circulație. Aceasta înseamnă că infracțiunea este completă din punct de vedere juridic chiar dacă făptuitorul a acționat fără intenție de a produce consecințele respective sau chiar dacă gradul său de culpabilitate este redus. Ce contează este faptul că sa produs un accident de circulație cu urmărirea prejudiciabile enunțate mai sus, iar acest lucru este suficient pentru a constitui infracțiunea conformă.

Latura subiectivă a infracțiunilor prevăzute la articolul 269 din Codul penal al Republicii Moldova se exprimă prin imprudență sub forma încrederii exagerate sau neglijenței. Aceasta înseamnă că făptuitorul săvârșește infracțiunea din culpă, adică din cauza unei imprudențe grave sau a neglijenței în respectarea regulilor. Făptuitorul acționează cu încrederea excesivă în propria abilitate de a conduce vehiculul sau de a respecta regulile de circulație, ignorând riscurile reale sau supraestimându-și capacitatea de a gestiona situația în trafic.

Subiectul infracțiunii prevăzute de articolul 269 din Codul penal al Republicii Moldova, poate fi o persoană fizică responsabilă, cu vârsta de cel puțin 16 ani, care are calitatea de participant la trafic rutier, în afară de conducătorul mijlocului de transport. Acestea includ diverse categorii de participare la trafic, cum ar fi pietonii, pasagerii, bicicliștii sau conducători de vehicule cu tracțiune animală etc.

Prin urmare, în cazul în care un pieton, un pasager, un biciclist, persoana care conduce o trotinetă electrică, persoana care conduce un motocultor cu remorcă și sau un căruțaș comite o acțiune sau inacțiune care încalcă regulile de circulație rutieră și care provoacă una din urmările prejudiciabile prevăzute la art. 264 din Cod penal, sunt considerați subiecți ai infracțiunii prevăzute de art. 269 Cod penal.

De menționat este faptul că la calificarea infracțiunii prevăzute de art. 269 din Cod penal, va fi obligatorie indicarea în actele procesuale de către ofițerul de urmărire penală, procuror și judecător a normei/normelor din Regulament a cărei încălcare a comis-o făptuitorul.

Aceasta înseamnă că în cadrul investigației penale și în procesul judiciar, ofițerul de urmărire penală, procurorul și judecătorul trebuie să identifice și să precizeze în mod clar care reguli sau norme din Regulamentul circulației rutiere au fost încălcate de către persoana responsabilă de săvârșire.

Regulamentul circulației din Republica Moldova⁴ conține norme detaliate privind comportamentul participării la trafic, cum ar fi reguli pentru pietoni, pasageri, conducători de trotinete electrice, conducători de motocultoare cu remorcă etc.

4 Ibidem.

La fel în art. 35 alin. (2) al Legii nr. 131 din 07-06-2007 privind siguranța traficului rutier⁵, se stipulează că pasagerul trebuie să respecte prevederile privind comportamentul pe drumurile publice prevăzute de Regulamentului circulației rutiere. Aceiași obligație este prevăzută și în adresa bicicliștilor la art. 36 alin. (2) al Legii sus-menționate potrivit căreia „Bicicliștii, conducătorii de vehicule cu tracțiune animală și pietonii cu cărucioare manuale sânt obligați să cunoască și să respecte Regulamentul circulației rutiere”.

Prin urmare, regulile avute în vedere la art. 269 Cod penal sunt prevăzute, în primul rând, în Regulamentul circulației rutiere HG 357/2009.

Istoric vorbind, infracțiunea de încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației a fost reglementată de primul Cod penal al Republicii Moldova, din 24 martie 1961, la articolul 179, sub denumirea „Încălcarea regulilor în vigoare la transporturi”. Conform acestui articol, *„încălcarea regulilor în vigoare la transporturi cu privire la menținerea ordinii și securității circulației, dacă a provocat victime sau alte urmări grave, se pedepsește cu privațiune de libertate pe un termen de la șase luni până la cinci ani”*.

În prezent, infracțiunea de încălcare a regulilor privind menținerea ordinii și securității circulației este reglementată de Codul penal din 18 aprilie 2002, la articolul 269, sub denumirea „Încălcarea regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației”. Acest articol prevede că *„încălcarea de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației, dacă aceasta a provocat urmările indicate la articolul 264, se pedepsește cu amendă între 650 și 1050 unități convenționale sau cu închisoare de până la cinci ani”*.

Deși, art. 179 Cod penal (redacția din 1961) la fel ca norma actuală este o normă șablon care face trimitere la regulile în vigoare la transporturi, urmarea materială ce urmează a surveni pentru a fi prezent pericolul social aferent unei infracțiuni nu este definit clar. Astfel în norma veche se impune doar prezența „unei victime sau alte urmări grave” noțiune care nu satisface conform practicii Curții Constituționale criteriul de claritate a legii penale. Or, Curtea Constituțională a Republicii Moldova s-a expus anterior că textul „soldate cu urmări grave” nu întrunește cerințele de calitate și accesibilitate a legii (considerent expus, bunăoară, în Hotărârea Curții Constituționale nr. 24 din 17 octombrie 2019, § 129)⁶ (Prin această hotărâre a fost declarat neconstitu-

țional, inter alia, textul „acțiunile prevăzute la alin. (1), soldate cu urmări grave” din alin. (11) art. 335 CP RM.).

Deși la momentul actual din norma au fost introduse clar criteriile de vătămare corporală pentru a fi prezenți indici de infracțiune, însă după cum am menționat creșterea listei de subiecți ai acestei abateri necesită introducerea unor măsuri de pedeapsă actualizate invocate în prezentul studiu.

Prin urmare, luând în considerare prevederile articolului 179 din Codul penal din 1961 și prevederile articolului 269 din Codul penal actual, în pofida progresului în domeniul vehiculelor și a noilor reglementări referitoare la tipurile de vehicule și modalitățile de conducere, structura infracțiunii a suferit modificări doar în privința sancțiunilor prevăzute.

Cu privire la evoluția și apariția noilor tipuri de vehicule, vom menționa unele dintre ele, și anume:

- În anul 2017, prin HOTĂRÂREA GUVERNULUI Nr. 341 din 26-05-2017⁷, s-au aprobat modificările și completările aduse Regulamentului Circulației Rutiere, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 357 din 13 mai 2009. Această modificare a introdus noțiunea de „motocultor cu remorcă – tractor monoax fără mecanism de direcție, a cărui viteză prin construcție nu depășește 25 km/h, utilizat pentru efectuarea lucrărilor ușoare;”.
- În anul 2022, prin HOTĂRÂREA GUVERNULUI Nr. 642 din 14-09-2022⁸, s-au adus modificări suplimentare Hotărârii Guvernului nr. 357/2009, în scopul de a actualiza Regulamentul Circulației Rutiere. Una dintre modificările importante a fost completarea cu noțiunea de „troinetă electrică – vehicul individual cu una, două sau trei roți, cu ghidon (sau fără), echipat cu un motor electric a cărui putere nominală continuă nu depășește 500W”.

Aceste modificări reflectă evoluția și diversificarea mijloacelor de transport, având în vedere noile tehnologii și nevoile urbane sau rurale în continuă schimbare, iar reglementările au fost ajustate pentru a se alinia acestora.

De menționat este și faptul că, în articolul 132 din Codul Penal, este definită noțiunea de „mijloace de transport”, astfel: *„Prin mijloace de transport se înțeleg toate tipurile de automobile, tractoare și alte tipuri de mașini autopropulsate, tramvaiele și troleibuzele, precum și motocicletele și alte mijloace de transport mecanice”*⁹.

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr. 20 din 08.07.1999 despre practica

5 Legea nr. 131 din 07-06-2007 privind siguranța traficului rutier; Publicat: 20-07-2007 în Monitorul Oficial Nr. 103-106 art. 443.

6 Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 17.10.2019 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (11) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 338-343.

7 Hotărârea Guvernului Nr. 341 din 26-05-2017, cu privire la aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în Regulamentul circulației rutiere.

8 Hotărârea Guvernului Nr. 642 din 14-09-2022 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 357/2009 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere.

9 Ibidem.

judiciară cu privire la aplicarea legislației, la examinarea cauzelor penale, referitoare la încălcarea regulilor de securitate a circulației sau exploatare a mijloacelor de transport¹⁰ și anume în pct. 2, se explică că, prin „mijloace de transport” pot fi înțelese toate tipurile de automobile, tractoare și alte tipuri de mașini autopropulsate, tramvaie și troleibuze, precum și motociclete, și alte mijloace de transport mecanice. Prin „alte mașini autopropulsate” se subînțelege transportul, care circulă în mod ocazional pe drumurile publice, fiind destinat executării unor lucrări de construcție, agricole, silvice sau altor activități (macarale, excavatoare, combine de recoltare etc.). Prin „alte mijloace de transport mecanice” înțelegem orice mecanism pus în mișcare, cu ajutorul unui motor, cu volumul de lucru nu mai mic de 50 cm³ și este subiect al regulilor de securitate a circulației rutiere și exploatare a mijloacelor de transport.

Așadar, atât motocultorul cu remorcă cât și trotineta electrică raportate la prevederile art. 132 din Cod penal și explicațiile din Hotărârea Plenului CSJ nr. 20/1999, nu reprezintă mijloc de transport. Or, potrivit prevederilor legale, pentru a fi considerat mijloc de transport un vehicul trebuie să aibă capacitatea cilindrică a motorului cu ardere internă mai mare de 50 cm³.

Totodată în Regulamentul privind procedura de examinare pentru obținerea dreptului de a conduce vehicule, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 181 din 23.03.2022¹¹, este prevăzută o nouă subcategorie de vehicule pentru care se eliberează permis de conducere și anume subcategoria AM – moped, și anume vehicule cu două sau trei roți, ce dezvoltă o viteză maximă ce nu depășește 45km/h (cu excepția celor ce dezvoltă o viteză mai mică sau egală cu 25 km/h), dotate cu motor cu ardere internă, cu capacitatea cilindrică ce nu depășește 50 cm³ și o putere care nu depășește 4kW, în cazul unui motor electric. Puterea maximă a motorului unui moped cu trei roți nu trebuie să depășească 4kW în cazul altor motoare cu ardere internă.

Un exemplu că cu noul tip de vehicul „trotinetă electrică” se săvârșește infracțiunea prevăzută de art. 269 poate fi prezentată sentința Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani, din data de 20.05.2024 de condamnare a lui R.V. conform art. 269 Codul penal. În fapt, la data 28.09.2023, aproximativ la ora 13:14 min., R.V. aflându-se în municipiul Chișinău, conducând trotineta electrică de marca, *****, model *****, pe trotuarul amplasat paralel cu *****, acționând contrar prevederilor pct.3 al Regulamentului Circulației Rutiere, (în continuare Regu-

lament), conform căruia: „participanții la trafic sânt obligați să respecte regulile de circulație semnificația mijloacelor de semnalizare rutieră, condițiile tehnice ale Regulamentului și prin acțiunile lor să nu cauzeze prejudicii altor participanți la trafic, să nu-i expun pericolului pct.4 al Regulamentului, conform căruia: „orice participant la trafic care respectă prezentul Regulament este în drept să conteze pe faptul că și ceilalți participanți la trafic execută cerințele acestuia”, pct.45) subpct.(1) lit.a), b), d și pct.(2) al Regulamentului, conform căruia: „conducătorul trebuie să conducă, vehiculul în conformitate cu limita de viteză stabilită, ținând permanent seama de următorii factori: a) starea psihofiziologică ce influențează atenția, b) dexteritatea în conducere care i-ar permite să prevadă situațiile periculoase; d) situația rutieră. În cazul în care în limita vizibilității apar obstacole care pot fi observate de conducător, el trebuie să reducă viteza sau chiar să oprească, pentru a nu pune în pericol siguranța traficului”; pct.46 lit.a) al Regulamentului, conform căruia: „conducătorul de vehicul trebuie să manifeste prudență sporită și în caz de necesitate, să reducă viteza pînă la limita care i-ar garanta siguranța traficului sau chiar să oprească, în cazurile în care se deplasează pe lângă persoane de vîrstă înaintată,..”, precum și pct.109 subpct.(4) lit. al Regulamentului, conform căruia: „conducătorilor de trotinete electrice li se interzic să circule pe trotuare,..”, ajungând în preajma imobilului nr. 19A, nu a manifestat; prudență, nu a redus viteza și nu a oprit vehiculul în momentul apariției în limii vizibilității a obstacolului și ca urmare a tamponat în partea din spate pietonul *****, care se deplasa regulamentar pe trotuarul amplasat paralel cu bd. Renașterii Naționale, din direcția str. Albișoara, în direcția *****. În rezultatul producerii impactului, pietonului *****, i-au fost cauzate vătămări corporale sub formă de: fractura osului radial stîng în loc tipic de deplasare, care a fost produsă în rezultatul căderii corpului din poziție verticală cu sprijin pe palma mîinii stîngi, excoriații pe față regiunea frontală și a nasului, au fost produse în rezultatul căderii corpului și lovirii de un obiect contondent dur, corespund, timpului și circumstanțelor indicate, condiționează dereglarea sănătății de lungă durată și în baza acestui criteriu, conform raportului de expertiză judiciară nr.***** din 16.11.2023, se califică ca vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății¹².

Un alt aspect cu privire la articolul 269 din Cod penal este faptul că în acesta nu sunt delimitate urmările prejudiciabile consecințe a încălcării de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației, fiind făcută trimitere la cele din art. 264 din Cod penal.

Astfel ne fiind specificate expres urmările prejudiciabile consecințe a încălcării de către pasager, pieton sau alt

10 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20 din 08.07.1999 „Despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației examinării cauzelor penale, referitor la încălcarea a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport, în cadrul regulilor de securitate”.

11 Regulamentul privind procedura de examinare pentru obținerea dreptului de a conduce vehicule, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 181 din 23.03.2022, Publicat: 08-04-2022 în Monitorul Oficial Nr. 98-105 art. 277.

12 Sentința de condamnare a Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani, din data de 20.05.2024 Dosarul nr. 1-468/2024 PIGD1-24021010-12-1-22022024).

participant la trafic a regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației, subiecți acestor încălcări sunt tratați identic indiferent că au fost provocate leziuni corporale medii sau decesul unei persoane cât și indiferent dacă făptuitorul se afla în stare de ebrietate.

Un alt aspect cu privire la inegalitatea subiecților infracțiunii prevăzute de art. 269 este acela că în privința acestora nu este prevăzută posibilitatea aplicării institutului împăcării prevăzut la art. 109 din Cod penal, deși pentru infracțiunile art. 264 alin (1) din Cod penal este prevăzută o astfel de posibilitate, ceea ce putem considera o contradicție cu art. 16 din Constituția RM și anume principiul egalității. Considerăm că, persoanele care comit fapte similare în condiții similare trebuie tratate în mod egal din punct de vedere al pedepsei aplicate.

Deși infracțiunile din art. 264 alin (1) și art. 269 din Codul penal pot avea naturi și circumstanțe diferite, similaritatea în faptele săvârșite și condițiile în care acestea se comit ridică întrebarea dacă tratamentul juridic diferit este justificat. Persoanele care comit fapte similare în condiții similare ar trebui să fie tratate în mod egal din punct de vedere al pedepsei aplicate și al posibilităților de împăcare.

Această similaritate în faptele săvârșite infracțiunile din art. 264 alin (1) și art. 269 din Codul penal, pun în dificultate judecătorii care examinează astfel de fapte.

Prin urmare a celor enunțate vom menționa în calitate de exemplu următoarele sentințe:

Sentința de încetare a Judecătoriei Bălți sediul Central, din data de 26.10.2023. În fapt, B. V., la 15.08.2020, aproximativ la orele 1240, conducea bicicleta de model "IRE at bike company" și se deplasa pe zona pietonală amplasată în mun. Bălți, str. Independenței, în preajma imobilului numărul 12. În timpul deplasării ultima, a încălcat prevederile Regulamentului circulației rutiere și anume: pct. 94 alin. (2) al Regulamentului, care prevede că "...în zona rezidențială și cea pietonală pietonilor li se permite deplasarea atât pe trotuare, cât și pe carosabilul drumului... Conducătorii de vehicule trebuie să se deplaseze astfel încât să nu creeze obstacole sau pericol pietonilor. În caz de necesitate, ei sînt obligați să oprească...", astfel, în circumstanțele date, acesta, a tamponat cu partea din față a bicicletei pietonul C. A. ***** a.n. Ca rezultat al tamponării, pietonul C. A. ***** a.n. a căzut pe partea carosabilă lovindu-se cu capul de șosea. Fiind transportată de urgență la SC Bălți, i-a fost acordat ajutor medical. Conform Raportului de expertiză judiciară cu nr. 202010D0382 din 14.09.2020, rezultă că la cet. C. A., ca rezultat al tamponării din data de 15.08.2020 au depistate următoarele leziuni corporale cum ar fi: "...traumă craniocerebrală deschisă manifestată prin plagă contuză a regiunii occipitale, fracturi liniare prin procesul mastoidian osul temporal drept, hemoragie subarahnoidiană și hematom subdural în jurul lobului frontali și parietali bilaterali,

hemomastoidită pe dreapta, care se califică ca vătămări corporale grave...". Urmare a examinării cauzei penale s-a dispus încetarea procesului penal în privința lui B. V., învinuit în săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 269 Cod penal, în legătură cu împăcarea părților¹³.

Sentința de condamnare a Judecătoriei Cimișlia, sediul Central din 24 ianuarie 2023. În fapt, P. M., la 21 septembrie 2022, în jurul orei 04:00, deținând permis de conducere a vehiculelor cu categoriile admise „B1” și „B”, fiind în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat, fapt stabilit în urma analizei de laborator al probelor biologice de sânge colectate de la el la 21.09.2022, conducând ciclomotorul de model „Sabur SB50Q”, neînmatriculat, fără a fi echipat cu cască de protecție, deplasându-se pe strada centrală din s. Cenac, r. Cimișlia, având în calitate de pasager pe bancheta din spate pe Gudumac Iurie, care la fel nu a fost echipat cu cască de protecție, ignorând obligațiile legale ale conducătorului de vehicul prevăzute de Regulamentul circulației rutiere, nu a ținut cont de starea psihofiziologică ce influențează atenția și reacția, dexteritatea în conducere care i-ar permite să prevadă situațiile periculoase și, intrând în sensul giratoriu a pierdut controlul asupra ghidonului, ca rezultat tamponându-se în bordura interioară a sensului giratoriu, ca rezultat Gudumac Iurie a fost aruncat de pe ciclomotor. În consecințe pasagerul Gudumac Iurie s-a ales cu leziuni corporale sub formă de fractură închisă a osului 5 metacarpian la mâna stângă, excoriație pe spate dreapta, leziuni care potrivit raportului de expertiză judiciară medico-legală nr.202214D0187 din 21.10.2022, au fost cauzate prin acțiunea traumatică a unui corp contondent-dur, condiționează dereglare a sănătății pe timp lung și se califică ca vătămare corporală MEDIE. În așa mod, P. M. a încălcat cerințele pct. 10, subpct. 1), lit. b) din Regulamentul circulației rutiere, care obligă persoana care conduce un vehicul să posede cunoștințe și să execute cerințele prezentului Regulament, precum și să posede dexteritatea necesară de a conduce în siguranță vehiculul pe drum, ale pct. 11 lit. c), care obligă conducătorul de vehicule să poarte pe cap cască de protecție prinsă cu cataramă în timpul deplasării pe ciclomotor și să se asigure că pasagerii au procedat la fel, ale pct. 14 lit. a), care interzice conducătorului de vehicul să conducă vehiculul în stare de ebrietate, precum și ale pct. 45, subpct. 1), lit. b), potrivit cărora conducătorul trebuie să conducă vehiculul în conformitate cu limita de viteză stabilită, ținând permanent seama de dexteritatea în conducere care i-ar permite să prevadă situațiile periculoase. Urmare a examinării cauzei penale s-a dispus recunoașterea drept vinovat a lui P. M. de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 269 Cod penal, și prin aplicarea prevederilor art. 364/1 alin. (8) Cod de procedură penală, i se stabilește pedeapsa sub formă de amendă în mărime de 700 (șapte sute) unități convenționale, ceea ce

13 Sentința de încetare a Judecătoriei Bălți sediul Central, din data de 26.10.2023 Dosarul nr. 1-657/2020 1-20139697-09-1-06112020).

constituie la momentul aplicării echivalentul a 35000 (treizeci și cinci mii) lei.

Prin urmare, potrivit ultimei sentințe nominalizate este important de menționat că, la momentul actual articolul 269 din Codul penal nu prevede o sancțiune complementară privind anularea dreptului de a conduce vehicule (mijloace de transport) în astfel de cazuri, ceea ce înseamnă că, deși accidentul a fost comis de o persoană (conducător al unui vehicul) care deține permis de conducere și se află în stare de ebrietate, legea nu impune drept sancțiune complementară anularea permisului de conducere al inculpatului în cadrul acestei infracțiuni.

În concluzie, având în vedere cele expuse supra, considerăm necesare operare modificării prevederilor art. 269 din Cod Penal.

Propunere de lege ferenda:

Articolul 269 Încălcarea regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației

(1) Încălcarea de către pasager, pieton sau alt participant la trafic a regulilor privind menținerea ordinii și securitatea circulației, încălcare ce a cauzat din imprudență o vătămare medie a integrității corporale sau a sănătății, se pedepsește cu amendă în mărime de 500 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 200 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 1 ani cu (sau fără) privarea de dreptul de a conduce mijloace de transport pe un termen de până la 1 ani.

(2) Aceeași acțiune săvârșită în stare de ebrietate se pedepsește cu amendă în mărime de la 1800 la 2200 unități convenționale, sau cu închisoare de până la 2 ani, în toate cazurile cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

(3) Acțiunea prevăzută la alin.(1), care a provocat:

a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății;
b) decesul unei persoane, se pedepsește cu închisoare de la 2 la 5 ani cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

(4) Acțiunea prevăzută la alin.(3), săvârșită cu depășirea limitelor de alcool admisibile sau în stare de ebrietate produsă de substanțe stupeficante și/sau de alte substanțe cu efecte similare sau săvârșită de către o persoană care nu deține permis de conducere ori care este privată de dreptul de a conduce mijloace de transport sau în privința căreia a fost anulat dreptul de a conduce mijloace de transport se pedepsește cu închisoare de la 4 la 6 ani cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

(5) Acțiunea prevăzută la alin.(1), care a cauzat decesul a două sau mai multor persoane, se pedepsește cu închisoare de la 5 la 8 ani cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

(6) Acțiunea prevăzută la alin.(5), săvârșită cu depășirea limitelor de alcool admisibile sau în stare de ebrietate produsă de substanțe stupeficante și/sau de alte substanțe cu efecte similare sau săvârșită de către o persoană care nu deține permis de conducere ori care este privată de dreptul de a conduce mijloace de transport sau în privința căreia a fost anulat dreptul de a conduce mijloace de transport, se pedepsește cu închisoare de la 6 la 8 ani cu anularea dreptului de a conduce mijloace de transport.

La fel s-ar impune completarea art. 109 alin (1) din Cod penal cu art. 269 alin (1) din Cod penal. Având următorul text „Împăcarea este actul de înlăturare a răspunderii penale pentru infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, prevăzute la capitolele II–III, V–VI, art. 264 alin. (1) și 269 alin. (1) din Partea specială precum și în cazurile prevăzute de procedura penală, dacă persoana nu are antecedente penale pentru infracțiuni similare comise cu intenție sau dacă în privința ei nu a mai fost dispus încetarea procesului penal, ca urmare a împăcării, pentru infracțiuni similare comise cu intenție în ultimii cinci ani. În cazul minorilor, împăcarea părților poate fi aplicată și pentru infracțiuni ușoare sau mai puțin grave, prevăzute la capitolul IV din Partea specială, precum și pentru infracțiuni grave, prevăzute la capitolele II–III și V–VI din Partea specială.

Bibliografie

1. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129/1012. În vigoare din 13 septembrie 2002.
2. Hotărârea Guvernului cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere. Nr. 357 din 13 mai 2009. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 92-93/409. În vigoare din 15 iulie 2009.
3. Stati V. Aspecte teoretice și practice privind aplicarea răspunderii penale pentru unele infracțiuni în domeniul transportului auto, specificate la art. 266, 269 și 276 C.pen. RM. În: Revista Națională de Drept, 2010, nr. 3, p. 42-54.
4. Stati V. Infracțiunea de încălcare a regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport (art.264 CP RM): conotații practice și teoretice. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2008, nr. 1-2, p. 81-90.
5. Budeci V. Răspunderea penală pentru infracțiunile în domeniul transportului rutier / Teză de doctor în drept. Chișinău, 2014.
6. Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 24 din 17.10.2019 privind controlul constituționalității unor prevederi din articolele 189 alin. (3) lit. f), 307 alin. (2) lit. c), 327 alin. (2) lit. c), 329 alin. (1) și alin. (2) lit. b) și din articolul 335 alin. (11) din Codul penal. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2019, nr. 338-343.

7. Legii nr. 131 din 07-06-2007 privind siguranța traficului rutier; Publicat: 20-07-2007 în Monitorul Oficial Nr. 103-106 art. 443.
8. Regulamentul privind procedura de examinare pentru obținerea dreptului de a conduce vehicule, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 181 din 23.03.2022, Publicat: 08-04-2022 în Monitorul Oficial Nr. 98-105 art. 277.
9. Brînza S., Stati V. Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015.
10. Stati V. Aspecte teoretice și practice privind aplicarea răspunderii penale pentru unele infracțiuni în domeniul transportului auto. În: Revista Institutului Național al Justiției, 2009, nr. 2, p. 37-49.
11. Hotărârea Guvernului Nr. 341 din 26-05-2017, cu privire la aprobarea modificărilor și completărilor ce se operează în Regulamentul circulației rutiere.
12. Hotărârea Guvernului Nr. 642 din 14-09-2022 pentru modificarea Hotărârii Guvernului nr. 357/2009 cu privire la aprobarea Regulamentului circulației rutiere.
13. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 20 din 08.07.1999 „Despre practica judiciară cu privire la aplicarea legislației examinării cauzelor penale, referitor la încălcarea a circulației și de exploatare a mijloacelor de transport, în cadrul regulilor de securitate”.
14. Stati V. Infracțiuni în care mijlocul de transport apare ca obiect material sau ca mijloc de săvârșire a infracțiunii. Chișinău: CEP USM, 2010.
15. Sentința de condamnare a Judecătoriei Chișinău sediul Buiucani, din data de 20.05.2024 Dosarul nr. 1-468/2024 PIGD1-24021010-12-1-22022024).
16. Sentința de condamnare a Judecătoriei Cimișlia, sediul Central din data 24.01.2023 Dosarul penal nr. 1-230/22 PIGD 1-22178943-21-1-07122022.
17. Sentința de încetare a Judecătoriei Bălți sediul Central, din data de 26.10.2023 Dosarul nr. 1-657/2020 1-20139697-09-1-06112020).

VALOAREA JURIDICĂ AL CONSIMȚĂMÂNTULUI ÎNVINUITULUI PRIVIND RECUNOAȘTEREA VINOVĂȚIEI ÎN CADRUL URMĂRIRII PENALE

THE LEGAL VALUE OF THE ACCUSED'S CONSENT REGARDING THE ACKNOWLEDGMENT OF GUILT IN THE FRAMEWORK OF THE CRIMINAL PROCESS

Maria SÎRBU*

Procuror în Procuratura raionului Criuleni

REZUMAT

Evidențind importanța și actualitatea elementelor justiției negociate în procesul penal, acest studiu tratează problema declarației date de învinuit în cursul urmăririi penale, ca expresie a consimțământului acestuia în vederea încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției.

Dispozițiile privind procedura simplificată în cazul recunoașterii vinovăției au fost primele elemente de natură adversarială, pragmatică (în sensul consecințelor de ordin procesual ale **”recunoașterii vinovăției”**), introduse în legislația procesual-penală din Republica Moldova, în Codul de procedură penală din 14 martie 2003, iar ulterior, menținute, cu unele modificări, în scopul de a **”răspunde nevoii unei judecăți efective”**, contribuind la înlăturarea unor proceduri greoaie și deseori inutile pentru stabilirea adevărului judiciar.

În doctrina de specialitate dezvoltată în sistemul de drept **”plea bargaining-ul”**¹⁴ a cunoscut apogeul, această instituție a primit diferite noțiuni, fiind descrisă ca un proces în care inculpații pledează vinovat în schimbul creșterii gradului de siguranță cu privire la hotărârea ce îi privește, ca un proces decizional impus sau ca unul în care sunt oferite avantaje acuzatului în schimbul cooperării acestuia prin necontestarea în vreun fel a acuzației ce i se aduce ori în care concesiile oficiale sunt acordate inculpatului în schimbul actului acestuia de condamnare.

În pofida mai multor lucrări scrise la tema **”acordul de recunoaștere a vinovăției”**, în literatura juridică nu a fost formulată o definiție clară și general recunoscută a formei procesuale, inclusiv a formei procesual-penale¹⁵ al acesteia practici, iar multe din întrebările ce se referă la definirea și conținutul acesteia rămân a fi controversate, diversitatea de opinii în special cu privire la importanța acestuia, utilitatea, continuând să aibă un caracter esențial.¹⁶

* m.sirbu@procuratura.md

14 Pe parcursul prezentei lucrări voi folosi noțiunea de ”plea bargaining” când mă voi referi la instituția din sistemul adversarial de drept întrucât în sistemul nostru de drept nu există o instituție care reflectă în totalitate esența acestei instituții, iar o traducere textuală – ”negocierea pledoriei” – este improprie.

15 A.H. Loewy, Systemic Changes That Could Reduce the Conviction of the Innocent, Criminal Law Forum, vol. 18/2007, p. 137, apud V. Pușcașu, op. cit., p. 399.

16 Victor Văduva, Judecata în cazul recunoașterii învinuirii, Monografie, București, Editura Hamangiu, 2019, p. 3.

*Deși din evoluția acestei instituții distingem că organele judiciare nu au acceptat deodată această practică, **volumul imens de lucru, instanțe și procuraturi supraîncărcate, completat de birocrăția judiciară, au produs schimbare uimitoare ale atitudinilor pe parcurs, în multe organe de drept.***

***Cert este că treptat, acordul de recunoaștere a vinovăției va obține tot mai mult teren,** asigurându-se posibilitatea rezolvării cauzelor penale într-un termen mai scurt și previzibil, evitarea litigării inutile, cu cheltuieli minime, prin simplificarea activităților din cadrul urmăririi penale și prin reducerea duratei procesului penal. Iar în această procedură, procurorul nu poate fi echivalat cu o simplă parte în proces, ultimul având anumite obligații pozitive constituționale de a contribui la justa, efektivă și într-un termen rezonabil, de soluționare a cazului.*

***Cuvinte-cheie:** Acord de recunoaștere a vinovăției, sistem adversarial, sistem continental, justiție negociată, justiție consensuală, justiție restaurativă, ratificarea acordului, standardul probei, convingere mai presus de orice îndoială rezonabilă, sarcina probei.*

ABSTRACT

Highlighting the importance and actuality of the elements of negotiated justice in the criminal process, this study deals with the issue of the statement given by the accused during the criminal prosecution, as an expression of his consent in order to conclude a plea agreement.

The provisions regarding the simplified procedure in the case of guilty pleas were the first elements of an adversarial, pragmatic nature (in the sense of the procedural consequences of "guilty pleas"), introduced in the procedural-criminal legislation of the Republic of Moldova, in the Criminal Procedure Code of March 14, 2003, and later, maintained, with some modifications, in order to "respond to the need for an effective trial", contributing to the removal of cumbersome and often unnecessary procedures for establishing the judicial truth.

In spite of several works written on the subject of "plea of guilt", in the legal literature a clear and generally recognized definition of the procedural form, including the procedural-criminal form of this practice, has not been formulated, and many of the questions that refer its definition and content remain controversial, the differences of opinion especially regarding its importance, usefulness, continuing to have an essential character.

Although we can see from the evolution of this institution that the judicial bodies did not immediately accept this practice, the huge workload, overloaded courts and prosecutors' offices, supplemented by the judicial bureaucracy, produced an amazing change of attitudes along the way, in many legal bodies.

It is certain that gradually, the plea agreement will gain more and more ground, ensuring the possibility of resolving criminal cases in a shorter and more predictable time, avoiding unnecessary litigation, with minimal expenses, by simplifying the activities of the criminal prosecution and by reducing the length of the criminal process. And in this procedure, the prosecutor cannot be equated with a simple party in the process, the latter having certain positive constitutional obligations to contribute to the just, effective and within a reasonable time, resolution of the case.

***Key words:** Plea Agreement, adversarial system, continental system, negotiated justice, consensual justice, restorative justice, ratifying the agreement, standard of proof, conviction beyond a reasonable doubt, burden of proof.*

Introducere

Apariția unor elemente de justiție negociată – acordul de recunoaștere a vinovăției – dincolo de aspecte controversate legate de originea de tip adversarial a reglementării și de insuficienta adaptare a acestor prevederi la specificul nostru procesual penal, a construit un pas înainte în reformarea sistemului de drept, în apropierea unor instituții de cerințele desfășurării unui proces echitabil, eficient.

Atât organul de urmărire penală, cât și întreg sistemul judecătoresc din toate societățile democratice, pe lângă volumul imens de lucru coroborat cu realizarea sarcinilor pe care le au, sunt supuse unei presiuni constante din partea statului și opiniei publice de a lupta efectiv cu criminalitatea, în același timp fiind obligate de a asigura o justă soluționare a cazului într-un termen rezonabil.

Or, după cum afirmă V. Tomin, există o contradicție între scopul de a asigura inevitabilitatea răspunderii persoanelor vinovate și obligativitatea de a asigura interesele legitime ale persoanelor implicate în procesul penal.¹⁷

Așadar, respectarea unor forme procesuale în efectuarea unor acțiuni după noile modificări procesuale, drepturile acordate bănuیتului/învinuitului și alte garanții au dus la creșterea complexității procesului penal și la o anumită birocratizare a procesului penal.

Indubitabil, în atare condiții organele judiciare se confruntă cu presiuni care depășesc capacitățile lor de muncă, iar activitatea acestor organe nu este apreciată de pe poziția respectării regulilor procesului echitabil, dar preponderent în baza unor anumite criterii cantitative, cum

¹⁷ Томин В.Т. Острые углы уголовного судопроизводства. Москва: Юридическая литература, 1991, p.104.

ar fi numărul infracțiunilor descoperite, numărul persoanelor condamnate etc. Această faptă duce la năzuința de a diminua aceste presiuni prin intermediul implimentării unor instituții simplificate, altfel spuse auxiliare, asigurându-se posibilitatea rezolvării cauzelor penale într-un termen mai scurt și previzibil, evitarea litigării inutile, cu cheltuieli minime, prin simplificarea activităților din cadrul urmăririi penale și prin reducerea duratei procesului penal¹⁸.

Ca element de animare și nu de noutate pentru dreptul intern, diferită și autonomă de procedura comună de judecată, dar și de procedura în cazul judecării pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, acordul de recunoaștere a vinovăției are potențialul să reconfigureze percepția comună asupra înfăptuirii justiției penale.

Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției, ca element de redresare, în legislația procesual-penală din Republica Moldova, introdus prin prevederile actualului Cod de procedură penală moldovenesc¹⁹ (art. 504-509 din Cod), reprezintă o procedură specială, deoarece presupune o totalitate de norme cu caracter subsidiar și derogatoriu de la procedura generală.

Incursiune istorică privind recunoașterea vinovăției în procesul penal

Acordul de recunoaștere a vinovăției este o înțelegere (legea o numește tranzacție) între învinuit, sau după caz inculpat, și procuror prin care primul este de acord să recunoască vinovăția, fapt care trebuie să rezulte într-o reducere a pedepsei, dacă este acceptată de către instanța de judecată. Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției a apărut în baza instituției pledării, existentă în sistemul common law. Pledarea se referă la cazul în care persoana compare în fața organului de urmărire penală cu diferite ocazii (de exemplu, la înaintarea oficială a învinuirii) și este întrebată dacă pledează vinovată sau nevinovată. Pledarea nevinovat este respingerea formală de către acuzat a faptului că el a comis infracțiunea de care este învinuit.

În cele ce urmează ne propunem să examinăm evoluția acestei instituții și aplicabilitatea ei în diferite țări.

Așadar, conform doctrinei cu preponderență există trei perioade istorice ale apariției acordului de recunoaștere a vinovăției.²⁰

Conform unor savanți, instituția acordului de negociere a vinovăției își are originea în perioada societății tribale, în care se admitea răzbunarea pentru vătămarile perso-

nale. Acordul de recunoaștere a vinovăției a fost introdus în societățile primitive când s-a dovedit că un sistem de compensare era cu mult superior răfuiei private. După părerea lui J. Wade, opțiunea ce sta la dispoziția părții vătămate era să accepte o recompensă monetară în locul dreptului său de a se răzbuna. În afară de această, *”în societatea tribală procesul de negociere a servit pentru a proteja făptuitorul de asprimea răzbunării la care el ar fi altfel supus”*.²¹

În timp ce alți cercetători sunt ferm convinși că acordul de recunoaștere a vinovăției *”poate să-și aibă originea în secolul al XVII-lea în Anglia ca mijloc de atenuare a pedepselor nejustificat de aspre”*. Iar, în opinia lui J. Fisher, J.S. Cockburn a descoperit ceea ce constituie probabil cele mai timpurii semne clare ale acordului de recunoaștere a vinovăției. Cockburn a stabilit că între 1587 și 1590 jumătate din inculpații care erau judecați de curțile cu jurați ale districtului English Home au pledat vinovați. Acești inculpați pare că aveau de câștigat două beneficii, ambele existând după cum susține Cockburn, datorită puterii discreționare a judecătorilor. În primul rând, judecătorii aparent schimbau rechizitoriul pentru a reduce învinuirile acestui tip de inculpați. În al doilea rând, judecătorii acordau beneficiul clerului – un mecanism pentru a evita pedeapsa capitală – mai degrabă acelor inculpați care pledau vinovați.²²

O majoritate relativă de savanți afirmă că această instituție a apărut în SUA în secolul al XIX-lea, plasând dezvoltarea acesteia ca o practică efectivă și importantă, fie după războiul civil din SUA (1861-1865), fie la sfârșitul aceluiași secolul.²³

Important de remarcat e că, în perioada de la începutul dezvoltării și stabilirii instituției ”acordului de recunoaștere a vinovăției”, aceasta nu era recunoscută și avea loc pe ascuns sau în taină.

Însă pe parcursul anilor '20 ai secolului al XX-lea lucrurile s-au schimbat, practicienii și savanții manifestând un interes vis a vis de această practică. Așadar, în perioada de timp menționată, în mai multe state și orașe din SUA au fost realizate cercetări în domeniul justiției penale. În consecința logică, pentru prima dată s-a concluzionat în mod documentat interdependența justiției penale de acordul de recunoaștere a vinovăției. Potrivit cercetărilor, acordul de recunoaștere a vinovăției a devenit o practică obișnuită în diferite jurisdicții.

În pofida acestei evoluții surpinzătoare, evident a existat și o reacție tipică la schimbări a practicienilor, or *”instanțele de judecată nu au acceptat deodată această practică”*.

18 Котов Д.П. Роль нравственных начал в развитии и совершенствовании уголовно-процессуальной формы/Развитие и совершенствование уголовно-процессуальной формы. Воронеж: изд. Воронежского Университета, 1979, p.153.

19 Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14 martie 2003. În *Monitorul Oficial*, 2003 în nr. 104-110 art. 447.

20 Magdalena Iordache, *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, Universul Juridic, București, 2014, p. 139.

21 V.Rotaru. *Originea și raspindirea acordului de recunoaștere a vinovăției*. Analele Universității de Stat din Moldova Nr.6, Centrul Editorial al USM, Chișinău 2002, p.355.

22 *Probleme actuale ale jurisprudenței: Realizări și perspective*. Analele Universității de Stat din Moldova Nr. 6, Centrul Editorial al USM, Chișinău 2002, p.356.

23 I.Dolea, D. Roman, I.Sedlețchi, T.Vizdoagă, V.Rotaru, A.Cerbu, S.Ursu, *Dreptul procesual penal*, Ed.Cartier, Chișinău 2005 p.885.

Drept exemplu ar fi cazul *Svang v. State*, 42 Tenn. (2 Caldwell) 212, 1865, prin care instanța a ordonat o nouă judecată, motivând că „în virtutea prevederilor Constituției statului, învinuitul în toate cazurile are dreptul la un proces public și în termeni rezonabili și acest drept nu poate fi neglijat prin folosirea oricărei înșelătorii sau prin orice alt mijloc”²⁴, în continuare până în anul 1965, majoritatea absolută a instanțelor judiciare, atât federale cât și statale, se pronunțau ferm împotriva acestei instanții.

Drept urmare, volumul imens de lucru, instanțe și procuraturi supraîncărcate, completat de birocrăția judiciară, au produs schimbare uimitoare ale atitudinilor pe parcurs în multe instanțe.

Astfel, în perioada anilor 1961–1973, instanțele supreme din majoritatea statelor, inclusiv din California, New York și Michigan, au abrogat deciziile instanțelor inferioare și s-au pronunțat pentru aprobarea acordului de recunoaștere a vinovăției, chiar stabilind, în unele cazuri, reguli ce ar reglementa aplicarea acestei instituții. De pildă, în SUA, anumite state interzic explicarea sau definirea standardului²⁵, iar Curtea Supremă, la rândul ei, a ezitat să dea o îndrumare clară în legătură cu această chestiune, arătând că explicarea standardului se impune doar în situația în care anumiți jurați sunt confuzați²⁶.

Întru confirmarea celor relatate *supra*, este indispensabil de remarcat decizia Judecătoriei Supreme a SUA de la începutul anilor '70 pe cauza *Brady v. United States* și *Santobello v. State of New York*. În *Brady* potrivit căreia instanța, considerând valabilă pledoaria negociată a apelantului, a sugerat aprobarea procesului de negociere a pledoariilor pronunțând: „Noi nu considerăm ... că pledoaria vinovat este forțată și nulă în corespundere cu amendamentul 5 atunci când este motivată de dorința puternică a învinuitului de a accepta certitudinea sau probabilitatea unei pedepse mai mici, decât de a înfrunta o varietate de posibilități începînd cu achitarea și terminînd cu condamnarea și aplicarea unei pedepse mai severe prevăzute de lege pentru infracțiunea săvîrsită”²⁶.

²⁴ Ibidem, p.885.

²⁵ J. Cohen, The Reasonable Doubt Jury Instruction: Giving Meaning to a Critical Concept, 22 American Journal of Criminal Law 677, 687-688 (1995), și R.C. Power, Reasonable and Other Doubts: The Problem of Jury Instructions, 67 Tennessee Law Review 45, 87 (1999), apud J.Q. Whitman, The Origins of -Reasonable Doubt-, în Yale Law School Legal Scholarship Repository, Faculty Scholarship Series, 1-3-2005, p. 3 (<http://digitalcommons.law.yale.edu>). S-a arătat fie că încercările de a defini standardul sunt -o joacă cu focul- (-playing with fire-), deoarece orice instrucțiune va avea în general tendința de a favoriza o parte sau pe cealaltă, fie că jurații posedă o înțelegere fundamentală a conceptului de îndoială rezonabilă (United States v. Shaffner, 524 F.2d 1021, 1023, 7th Cir. 1975, respectiv United States v. Nolasco, 926 F.2d 869, 871-74, 9th Cir. 1991, ambele citate de C. Reynolds, în Implicit Bias And The Problem Of Certainty In The Criminal Standard Of Proof, în Law & Psychology Review, vol. 37, 2013, p. 236).

²⁶ Cauza *Brady v. United States* și *Santobello v. State of New York*. Brady v.U.S.,397 U.S.742(1970) <http://laws.findlaw.com/US/397/742.html> (vizitat la 01.05.2024).

Iar peste aproximativ un an, în *Santobello v. State of New York*, Judecătoria Supremă a SUA a indicat clar, pentru prima dată, aprobarea negocierii pledoariei, pronunțîndu-se în sensul că *procurorul este obligat să recomande o pedeapsă anumită, aplicată în schimbul pledării învinuitului vinovat, instanța a declarat că dispunerea cazurilor prin intermediul negocierii pledoariei nu numai că este o parte esențială a procesului, dar și o parte foarte necesară.*

După cum indică W. Flangan, în 1975, Congresul SUA, în dorința de a reglementa mai deplin acordul de recunoaștere a vinovăției, a adoptat regula 11 (e) a Regulilor Federale ale Procedurii Penale. Regula 11(e) era proiectată să deschidă procesul negocierilor unei examinări publice și care să fie supus unui control judiciar.²⁷

Dacă în privința perioadei istorice de apariție a acordului de recunoaștere a vinovăției savanții mai mult sau mai puțin cad de acord, apoi păreri în ce privește cauzele ce au determinat apariția acestei instituții diferă mult. Astfel, unii susțin că apariția acordului de recunoaștere a vinovăției a fost influențată de structura și de natura procesului penal, alții că apariția acestei instituții ține de influența unor factori externi.

Cert este că în timp, acordul de recunoaștere a vinovăției va obține tot mai mult teren, or infracționalitatea este în permanentă evoluție ca orice fenomen social, fie chiar și negativ. Tocmai din aceste considerente, legea procesual penală a ajuns să reglementeze domenii ale activității umane care în trecut erau în afara preocupărilor ei, practicienii urmînd doar să o aplice.

Acordul de recunoaștere a vinovăției – aspecte comparative

Recepționată în dreptul continental din sistemul de drept anglo-saxon, instituția acordului de recunoaștere a vinovăției, fiind o reprezentare a așa-numitei „*justiții negociate*”²⁸, include o excepție de la principiul aflării adevărului real, consacrat ca principiu fundamental al procesului penal în legislațiile de sorginte inchizitorială.

Astfel, introducerea în legislație a unor elemente de justiție negociată, specifice sistemului anglo-saxon, cum este acordul de recunoaștere a vinovăției, poate conduce la stabilirea de către instanța de judecată a unui adevăr judiciar, ca rezultat al negocierii între acuzare și apărare.

În România spre exemplu, legislația procesuală a fost adoptată avînd la bază două principii de drept, și anume, principiul aflării adevărului pe care îl regăsim în art. 5 din Codul de procedură penală, unde se arată că organele judiciare au obligația de a afla adevărul într-o

²⁷ *Santobello v. New York*, 404 U.S. 257 (1971) <http://laws.findlaw.com/us/404/257.html>, (vizitat la 01.05.2024).

²⁸ Рахунов Р.Д. Дифференциация уголовно процессуальной формы по делам о малозначительных преступлениях, Советское Государство и Право, Москва, Академия Наук, СССР, 1975, Н. 12, p.60.

cauză penală bazându-se pe probe și principiul legalității, pe care îl regăsim în art. 2 din Codul de procedură penală, în care se prevede că întreg procesul penal, indiferent de etapa procesuală, se desfășoară cu respectarea dispozițiilor legale.

Potrivit unor doctrinari, aceste principii vin în contradicție cu noțiunea de justiție negociată²⁹, însă, având în vedere realitățile societății, costurile mult mai reduse, obținerea aceluiași rezultat în etapa judecătii, s-a adoptat și în țara noastră instituția acordului de recunoaștere a vinovăției pentru eficientizarea sistemului judiciar. Prin această instituție nouă, împrumutată din sistemul anglo-saxon³⁰, se prevede posibilitatea ca procurorul care instrumentează o cauză penală să poată încheia, în condițiile legii, cu inculpatul un acord de recunoaștere a vinovăției. Prin încheierea acestui acord se poate negocia atât pedeapsa aplicată inculpatului, cât și modalitatea de executare a acesteia, respectiv felul unei măsuri educative sau chiar o soluție de renunțare la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei. Dar trebuie să facem precizarea că, potrivit prevederilor legale naționale, această procedură se aplică în cursul urmăririi penale numai după pornirea urmăririi penale, până la remiterea cauzei în instanța de judecată, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat.

Așadar, cum printr-o exprimare metaforică s-a apreciat în doctrină³¹, conceptul „*plea bargaining*” din sistemul judiciar american, ca „*paradigmă a justiției negociate*” a traversat oceanul, fiind transpus, în modalități diferite, în majoritatea țărilor europene (de la „*patteggiamento*” – în Italia, „*plaider coupable*” – în Franța, precum și alte forme simplificate de proceduri, care presupun o tranzacționare și un consens asupra recunoașterii vinovăției – în Elveția și Germania, până la o formă mai atenuată de negociere, și anume „*tranzacția penală*”/”*transaction penale*” – în Belgia).

Cu unele diferențe de ordin terminologic (în sensul folosirii conceptului „*plea negotiations*” în loc de „*plea bargaining*” care, prin referirea la termenul „*bargaining*” cu înțelesul de „*afacere*” sau „*târguială*”, este considerat a avea conotații ascunse, chiar negative), și în Australia se semnalează³² faptul că, în prezent, din rațiuni de ordin pragmatic, cea mai frecventă cale de finalizare a unui proces penal nu este cea care presupune o confruntare între acuzare și apărare, respectiv stat și inculpat, ci aceea a recunoașterii vinovăției, ca rezultat al unui proces de negociere între acuzare și apărare.

De asemenea, în celelalte țări din Commonwealth (de pildă, în Canada și în Noua Zeelandă), soluționarea cau-

zelor pe calea justiției negociate a devenit predominantă, constatându-se³³ faptul că amploarea folosirii procedurilor de recunoaștere a vinovăției a condus la creșterea numărului de condamnări și, implicit, la „*o explozie a populației din penitenciare*” (la fel ca în Statele Unite și Anglia).³²

De fapt, dispozițiile privind procedura simplificată în cazul recunoașterii vinovăției a fost primele elemente de natură adversarială, pragmatică (în sensul consecințelor de ordin procesual ale „*recunoașterii vinovăției*”), introduse în legislația procesual-penală din Republica Moldova, în Codul de procedură penală din 14 martie 2003, iar ulterior, menținute, cu unele modificări ulterioare, cu scopul de a „răspunde nevoii unei judecătii efective”, contribuind la înlăturarea unor proceduri greoaie și deseori inutile pentru stabilirea adevărului judiciar³¹.

Procedura privind acordul de recunoaștere a vinovăției

Ab initio, urmează de menționat că factorii principali care încurajează și justifică accelerarea procesului penal prin astfel de proceduri sunt: necesitatea garantării celerității procesului penal, nevoia dezaglomerării organelor judiciare de numărul impunător de cauze penale și reducerea costurilor care incumbă autorităților judiciare.

Ideea încheierii unui acord între acuzator și învinuit, urmată de negocierea răspunderii penale, pare greu de asimilat cu concepția tradițională asupra desfășurării procesului penal. Din această perspectivă nu putem să nu observăm că procedura acordului de recunoaștere a vinovăției este integrată într-un Cod de procedură penală care păstrează, în linii mari, concepția continentală³³ asupra desfășurării procesului penal, în pofida încercărilor de preluare a unor instituții procesuale specifice legislațiilor de sorginte adversarială.

În nota informativă la proiectul de lege pentru modificarea unor acte normative (proceduri simplificate în

29 N. Volonciu și alții, Codul de procedură penală comentat, Ediția a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 1373.

30 Blackledge v. Allison, 431 SUA 63 (1977) <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/431/63.html> (accesat la 13.04.2024).

31 Volonciu N. *Tratat de procedura penală, Partea generală*, vol. I, ed. III revizuită și adăugită Editura Raideia p.14.

32 Criste Lucian, *Aprecieri probelor și standardul probei, în procedura comuna și în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, din perspectiva dreptului comparat*, Universul Juridic Premium 9 din 2019.

33 Inspirat de modelul francez, legiuitorul nostru a reglementat intima convingere atât în Codul de procedură penală din 2003 cât și ulterior prin modificările recente. Așadar, potrivit art. 101 alin. (2) din Cod, Reprezentantul organului de urmărire penală sau judecătorul apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege. În realitate e complicat de a produce efecte concrete în practica judiciară, în contextul în care este reglementat în continuare principiul liberei aprecieri a probelor. Or, potrivit actualului Cod, așa cum se știe, nu este o delimitare de standardul intimei convingeri, și preluarea standardului probei dincolo de orice îndoială rezonabilă, fapt realizat cu succes de către România, în art. 103 alin. (2) Codul de procedură penală, în vigoare. **CODUL DE PROCEDURĂ PENALĂ din 1 iulie 2010 (*actualizat*)** (Legea nr. 135/2010) (actualizat până la data de 13 ianuarie 2017*) Disponibil pe: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>, (vizitat la 01.05.2024).

procesul penal)³⁴ cu privire la ultimele modificări, s-a arătat ca fiind necesară întru: *”eficientizarea procedurilor simplificate în procesul penal, delimitarea clară a procedurilor din dreptul pozitiv, precum și sincronizarea acestora prin introducerea unei proceduri simplificate noi.”*

Potrivit primei, de către specialiști au fost semnalate deficiențe cu privire la aplicarea în practică a instituției acordului de recunoaștere a vinovăției, dat fiind faptul că nu este atractivă și nu încurajează aplicarea acesteia. Acordul de recunoaștere a vinovăției oferă beneficii tuturor actorilor sistemului judiciar penal, inclusiv procurorilor.

Or, până la modificările operate recent, instituția acordului de recunoaștere a vinovăției nu reprezintă o procedură tocmai efektivă penal, pentru a facilita desfășurarea urmăririi penale prin economisirea timpului și a cheltuielilor de judecată impunătoare, iar pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției erau utilizate o multitudine de proceduri, practic automatizate și birocratice, care în esență, nu își găseau aplicabilitate.

În aceeași ordine de idei, odată cu instituirea procedurii simplificate de judecare a cauzelor pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală, o mare parte a cauzelor trimise în judecată erau și sunt de fapt, examinate în procedura respectivă, adică se dovedise a fi mai atractivă.

În condițiile actuale, *”acordul de recunoaștere a vinovăției”* constituie o procedură specială, în cadrul căreia **valoarea juridică al consimțământului învinuitului este indubitabilă, ori aceasta este inerentă pentru încheierea unei veritabile convenții de drept penal, între învinuit și procuror**, fără întocmirea rechizitoriului.

Așadar, potrivit art. 504 alin. (1) din Codul de procedură penală, desprindem două etape a încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, și anume procedura și judecarea cauzelor.

Cu privire la procedura de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției se identifică mai multe etape, cum ar fi: inițiativa de a încheia acordul, informarea prealabilă despre tipul pedepsei și mărimea, negocierea propriu-zisă cu procurorul ierarhic superior., pe când normele generale ale procesului penal prevede, de exemplu printre altele, desemnarea apărătorului care asigură asistența juridică garantată de stat, care nu este reglementată în titlul procedurilor speciale din Codul de procedură penală. Judecarea cauzelor are loc fără parcurgerea cercetării judecătorești, doar cu audierea procurorului și a învinuitului, ascultându-se și poziția apărătorului.

Prevederile art. 504 alin. (5) din Codul de procedură penală, acordă o valoare juridică consimțământului învinuitului, cât și marjă de apreciere atât al procurorului cât și învinuitului, să inițieze încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției pe tot parcursul urmăririi penale, de la înaintarea învinuirii până la terminarea acesteia.

În același timp, între perioada de terminare a urmăririi penale și până la trimiterea cauzei în instanța de judecată, atât învinuitul poate să vina cu inițiativa de a încheia acordul de recunoaștere a vinovăției, iar aici procurorul are toată discreția de a accepta sau nu încheierea acordului.

Un element de noutate cu privire la procedura *”acordului de recunoaștere a vinovăției”*, conform ultimelor modificări art. 504 alin. (3) din Cod, se referă la faptul că procedura acordului de recunoaștere a vinovăției se aplică în cazul: a) în care învinuitul la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

Iar, modificările operate s-au datorat faptului că art. 21 alin. (1) din Codul penal, stabilește explicit răspunderea penală a persoanelor fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani, anume din aceste considerente a devenit oportun de a oferi dreptul învinuiților care au împlinit vârsta de 16 ani să beneficieze de procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. Mai mult ca atât, procedura de judecare a cauzei pe baza probelor administrate în faza de urmărire penală inclusiv în care sunt vizați și învinuiți minori, la fel este aplicabilă și rămâne a fi la fel de avantajoasă.

Totodată, legiuitorul moldav, luând în considerație practica altor state³⁵, coroborată la politica penală a Republicii Moldova, a introdus și o limitare a categoriilor de infracțiuni pe care acordul de recunoaștere a vinovăției este posibil de încheiat, și anume, doar pentru infracțiunile pentru care termenul pedepsei sub formă de închisoare este de până la 15 ani. În mod analogic, acordul de recunoaștere a vinovăției nu poate fi aplicat în cazul în care persoana este învinuită de crearea grupului criminal organizat sau organizației criminale.

Acordul de recunoaștere a vinovăției urmează a fi negociat cu procurorul și învinuitul asistat de avocatul său, ținând cont de criteriile și circumstanțele de individualizare a pedepsei și doar în limitele art. 80 din Codul penal.

Relevant este de menționat că, negocierea are loc doar după ce procurorul ierarhic superior va aproba **în scris** limitele pedepsei în interiorul căruia procurorul va putea încheia acordul de recunoaștere a vinovăției.

³⁴ Legea nr. 83 pentru modificarea unor acte normative din 14 aprilie 2023. În *Monitorul Oficial*, 2023 în nr. 154, art. 240, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro (accesat la 01.04.2024).

³⁵ Bogdan Buneci, *Acordul de recunoaștere a vinovăției. Aspecte procesuale ce au rezultat din practica judiciară pentru situații ce nu sunt prevăzute de dispozițiile legale*, Universul Juridic Premium 12 din 2024.

La fel, potrivit art. 505 alin. (4) din Codul de procedură penală, procurorul, la negocierea pedepsei, cuantumului și modului de executare, urmează să ia în considerare următoarele circumstanțe: 1) voința învinutului de a coopera la efectuarea urmăririi penale sau acuzarea altor persoane; 2) recunoașterea vinovăției și voința liberă exprimată; 3) natura și gravitatea acuzației înaintate; 4) pericolul public prezentat de învinuit; precum și alte circumstanțe relevante pentru o previzibilitate și un tablou mai clar a particularităților cauzei. Noile modificări au vizat și certificarea separată a acordului de către apărător, potrivit art. 506 alin. (2) din Cod. Acest fapt, atestă respectarea garanțiilor învinutului la dreptul unui proces echitabil prin asigurarea efectivă a dreptului la apărare pe tot parcursul procesului penal.

Codul de procedură penală instituie și condițiile de inițiere și încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 505 din Cod), conținutul acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 506), modul de trimitere a cauzei în judecată (art. 507), procedura de admisibilitate a acordului. În cazul în care acesta nu corespunde după condițiile de formă și conținut, procurorului i se acorda posibilitatea de a înlătura omisiunile depistate, judecătorul acordându-i un termen de 10 zile lucrătoare pentru înlăturarea omisiunilor (art. 508). Noul Cod reglementează și soluțiile instanței în cazul admiterii sau respingerii acordului de recunoaștere a vinovăției (art. 509-5092) precum și modalitățile de contestare a soluțiilor instanței.

O altă noutate este că procurorul și învinuitul pot negocia atât categoria și cuantumul pedepsei penale, dar și modul de executare a pedepsei, fiind posibilă deciderea suspendării executării pedepsei în cazurile permise de lege.

Astfel, învinuitul va avea previzibilitatea pedepsei care va fi aplicabilă în cazul în care recunoaște vinovăția la etapa de urmărire penală, fapt ce constituie un avantaj suplimentar și imbold pentru *"apelarea"* la procedura simplificată.

Important este de menționat că, încadrarea juridică a faptei nu poate fi supus negocierii, învinuitul trebuie să recunoască atât vinovăția în comiterea infracțiunii cât și calificarea juridică din actul de învinuire.

După cum am menționat anterior, ulterior încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției este obligatorie aprobarea de către procurorul ierarhic superior, care poate fi exprimată prin semnarea acordului. Astfel, încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, înlătură obligativitatea întocmirii rechizitoriului, prin urmare potrivit art. 244 alin. (2) din Codul de procedură penală, instanța va fi sesizată printr-un demers, însoțit de acordul de recunoaștere a vinovăției semnat de părți și dosarul cauzei penale, adică toate datele enumerate în art. 507 alin. (1) din Codul de procedura penală.

La caz, un rol important în acordarea unei valori juridice *"consimțământului învinutului"* de la etapa de urmărire penală, îl are inclusiv și judecătorul, or, judecătorul trebuie să verifice dacă pedeapsa este echitabilă, adică când ea impune infractorului lipsuri și restricții ale drepturilor lui proporționale cu gravitatea infracțiunii săvârșite și este suficientă pentru restabilirea echității sociale, precum și a drepturilor și intereselor victimei, statului și întregii societăți, perturbate prin infracțiune. Dispozițiile art. 504 alin. (7) și art. 506 din Codul de procedura penală, constituie temei de a acorda procurorului termen pentru înlăturarea neajunsurilor, în sensul art. 508 alin. (1), și doar după ce nici în acest caz nu au fost înlăturate neajunsurile, instanța va respinge acordul de recunoaștere a vinovăției în temeiul art. 509² alin. (1) din Codul de procedură penală.

Concluzii

Valoarea juridică al consimțământului învinutului privind recunoașterea vinovăției în cadrul urmăririi penale, a generat în doctrină unele din cele mai ample discuții, iar în practica judiciară, o abordare care reflectă incapacitatea sistemului nostru judiciar, fidel unei gândiri juridice rigide, de a-și însuși noile concepte juridice puse la dispoziție de legiuitor. Așadar, atât timp cât manifestarea de voință a învinutului reprezintă un act de dispoziție, declarația care cuprinde acest act nu poate avea valoarea unui mijloc de probă, ci reprezintă strict o condiție procedurală care imprimă procesului penal, un anumit conținut și anumite limite.

De altfel, principiul loialității administrării probelor interzice întrebuintarea promisiunilor în scopul obținerii de probe, or, faptul că nu este mijloc de probă face declarația de recunoaștere a învinuirii (în cadrul acordului), obținută în urma promisiunii primite de învinuit că limitele pedepsei urmează a-i fi reduse, să nu încalce acest principiu.

Astfel, consimțământul învinutului privind recunoașterea vinovăției în cadrul urmăririi penale în temeiul art. 504 din Codul de procedură penală, nu are sensul *"mărturisirii"* împotriva sa, însă este o instituție procesuală distinctă, care oferă învinutului și altor părți avantajul unei soluționări rapide a cazului, condiționat de dovedirea indubitabilă a vinovăției primului, or, atât acuzarea, cât și apărarea, pot decide asupra inițierii acordului, în funcție de coroborare cu ansamblul probator existent.

Consimțământul învinutului manifestat în cadrul acordului de recunoaștere a vinovăției, ca act procesual, este un act de dispoziție, care o dată acceptat de instanță, este definitiv, cu excepția cazului când este viciat.

Așadar, declarația învinutului de recunoaștere a vinovăției în cadrul urmăririi penale, ca act procesual, nu doar că nu produce probe, dar nici nu scutește organul de urmărire penală de a le acumula și administra.

În aceste condiții, procedura *”acordului de recunoaștere a vinovăției”* nu aduce cu ea derogări de la principiul prezumției nevinovăției și nici de la standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă.³⁶

În lumina celor relatate *supra*, consimțământul învinutului în vederea recunoașterii vinovăției și renunțarea implicit la un proces echitabil nu înseamnă renunțarea la prezumția nevinovăției și nu reprezintă în sine un temei de răsturnare a acestei prezumții, care se realizează doar printr-o hotărâre penală definitivă.

Prin urmare, declarația dată de învinuit în temeiul art. 504 din Codul de procedură penală, va primi eficiență juridică, însă nu cu caracter probator, ci condiționat de existența unui ansamblu probator suficient, în prelungirea căruia se află și a cărei veridicitate o atestă.

Întrucât potrivit doctrinei, declarația luată în cadrul *”acordului de recunoaștere a vinovăției”* reprezintă un act procesual izolat și independent de ansamblul probator, aceasta nu poate fi analizată în cadrul procesului de evaluare a probelor, ea nu poate fi exclusă de probe, altfel cum, la rândul său, nu poate exclude probe.³⁷

Deși există într-adevăr o evaluare prin comparație a declarației date în temeiul art. 504 din Codul de procedură penală, cu ansamblu probator, însă nu în etapa deliberării de către judecător, ci în cea destinată examinării cererii de inițiere a încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, din perspectiva suficienței acestui probatoriu pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cazului.

Într-o lume ideală și o societate contemporană, actul de învinuire și posibilitatea negocierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, adesea sunt componente importante ale sistemului de justiție penale. Aplicate corect, de ele pot beneficia toți cei interesați.

În consecință, învinuitul evită încarcerarea prelungită și anxietățile și incertitudinile unui proces, precum câștigă o soluționare rapidă a cazului său, șansa de a-și recunoaște vinovăția și un început prompt în realizarea oricărui potențial de reabilitare.

Judecătorii și procurorii conservă resurse vitale și rare (timp, forță, etc), iar publicul este protejat de riscurile prezentate de cei acuzați de infracțiuni care sunt în așteptarea finalizării procedurilor penale.

Ba mai mult, aplicarea instituției *”acordului de recunoaștere a vinovăției”*, reprezintă printre avantaje și degrevarea instanțelor de judecată de volumul mare de cauze și operativitatea instrumentării acestora atât la faza de

urmărire penală cât și la faza de judecare, la caz vor fi recuperate mai efektiv și rapid prejudiciile cauzate prin infracțiuni, precum și evitarea expirării termenului de prescripție, etc.

Bibliografie

Acte legislative. Surse electronice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14 martie 2003. În *Monitorul Oficial*, 2003 în nr. 104-110 art. 447, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro (vizitat la 01.04.2024).
2. Codul de procedură penală din 1 iulie 2010 (*actualizat*) (Legea nr. 135/2010) (actualizat până la data de 13 ianuarie 2017*) Disponibil pe: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/185907>, (vizitat la 01.05.2024).
3. Legea nr. 83 pentru modificarea unor acte normative din 14 aprilie 2023. În *Monitorul Oficial*, 2023 în nr. 154, art. 240, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro.

Jurisprudență:

1. Cauza *Brady v. United States* și *Santobello v. State of New York*. *Brady v. U.S.*, 397 U.S. 742 (1970) <http://laws.findlaw.com/US/397/742.html> (vizitat la 01.05.2024).
2. Cauza *Santobello v. New York*, 404 U.S. 257 (1971)
3. <http://laws.findlaw.com/us/404/257.html>, (vizitat la 01.05.2024).
4. *Blackledge v. Allison*, 431 SUA 63 (1977) <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/431/63.html> (vizitat la 13.04.2024).

Manuale și publicații monografice:

1. A.H. Loewy, *Systemic Changes That Could Reduce the Conviction of the Innocent*, *Criminal Law Forum*, vol. 18/2007.
2. I. Dolea, D. Roman, I. Sedlețchii, T. Vizdoagă, V. Rotaru, A. Cerbu, S. Ursu, *Dreptul procesual penal*, Ed. Cartier, Chișinău 2005.
3. Magdalena Iordache, *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, Universul Juridic, București, 2014, p. 139.
4. N. Volonciu și alții, *Codul de procedură penală comentat*, Ediția a 3-a, Ed. Hamangiu, București, 2017.
5. N. Volonciu *Tratat de procedura penala, Partea generala, vol. I*, ed. III revizuita și adaugita Editura Rai-deia, 2020.
6. J. Cohen, *The Reasonable Doubt Jury Instruction: Giving Meaning to a Critical Concept*, 22 *American Journal of Criminal Law* 677, 687-688 (1995), și R.C. Power, *Reasonable and Other Doubts: The Problem of Jury Instructions*, 67 *Tennessee Law Review* 45, 87 (1999), apud J.Q. Whitman, *The Origins of -Reasonable Doubt-*, în *Yale Law School Legal Scholarship Repository*, Faculty Scholarship Series, 1-3-2005, p. 3 (<http://digitalcommons.law.yale.edu>).

³⁶ Standardul probei dincolo de orice îndoială rezonabilă reprezintă o garanție procesuală de natură să asigure aflarea adevărului și, implicit, dreptul la un proces echitabil, asigurând, în același timp, respectarea principiului nevinovăției.

³⁷ Victor Văduva, *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, Monografie, București, Editura Hamangiu, 2019, p. 162.

7. V. Rotaru. *Originea și raspândirea acordului de recunoaștere a vinovației*. Analele Universității de Stat din Moldova Nr.6, Centrul Editorial al USM, Chișinău 2002.
8. Victor Văduva, *Judecata în cazul recunoașterii învinuirii*, Monografie, București, Editura Hamangiu, 2019.
9. Котов Д.П. *Роль нравственных начал в развитии и совершенствовании уголовно-процессуальной формы/Развитие и совершенствовании уголовно-процессуальной формы*. Воронеж: изд. Воронежского Университета, 1979, p.153.
10. Томин В. Т. *Острые углы уголовного судопроизводства*. Москва: Юридическая литература, 1991.
11. Рахунов Р. Д. *Дифференциация уголовно процессуальной формы по делам о малозначительных преступлениях, Советское Государство и Право*, Москва, Академия Наук, СССР, 1975, Н .12, p.60.

Articole în revistă:

1. Bogdan Buneci, *Acordul de recunoaștere a vinovației. Aspecte procesuale ce au rezultat din practica judiciară pentru situații ce nu sunt prevăzute de dispozițiile legale*, Universul Juridic Premium 12 din 2024.
2. Criste Lucian, *Aprecierea probelor și standardul probei, în procedura comună și în procedura acordului de recunoaștere a vinovației, din perspectiva dreptului comparat*, Universul Juridic Premium 9 din 2019.
3. V. Rotaru, *Probleme actuale ale jurisprudenței: Realizări și perspective*. Analele Universității de Stat din Moldova Nr.6, Centrul Editorial al USM, Chișinău 2002.

Surse electronice:

1. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Nr. 122 din 14 martie 2003, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=113967&lang=ro.
2. Codul de procedură penală din 1 iulie 2010 (*actualizat*) (Legea nr. 135/2010) (actualizat până la data de 13 ianuarie 2017*) disponibil pe: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/185907>.
3. Legea nr. 83 pentru modificarea unor acte normative din 14 aprilie 2023. În *Monitorul Oficial*, 2023 în nr. 154, art. 240, disponibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro.
4. Tennessee Law Review 45, 87 (1999), apud J.Q. Whitman, *The Origins of -Reasonable Doubt-*, în Yale Law School Legal Scholarship Repository, Faculty Scholarship Series, 1-3-2005, (<http://digitalcommons.law.yale.edu>).
5. Cauza Brady v. United States și Santobello v. State of New York. Brady v.U.S.,397 U.S.742(1970) <http://laws.findlaw.com/US/397/742.html> (vizitat la 01.05.2024).
6. Cauza Santobello v. New York,404 u. s.257 (1971)
7. <http://laws.findlaw.com/us/404/257.html>, (vizitat la 01.05.2024).
8. Cauza Blackledge v. Allison, 431 SUA 63 (1977) <https://caselaw.findlaw.com/us-supreme-court/431/63.html> (vizitat la 13.04.2024).

ACORDUL DE RECUNOAȘTERE A VINOVĂȚIEI ÎN PROCESUL PENAL NAȚIONAL ȘI CONFORMITATEA ACESTUIA CU ACQUIS-UL COMUNITAR DE TRAFIC DE PERSOANE

Maria MÎNDRESCU*

*Procuror în Procuratura mun. Chișinău,
Oficiul Reprezentare a învinuirii
în instanța de Judecată*

REZUMAT

Acordul de recunoaștere a vinovăției este instituția juridică simplificată, menită să faciliteze examinarea cauzelor penale și să optimizeze eficiența activității instanțelor judecătorești și a organelor de urmărire penală. Prin implementarea acestor proceduri, se urmărește reducerea complexității procesului penal, promovând astfel celeritatea și eficiența în soluționarea cauzelor penale.

Obiectul de studiu al prezentului demers științific îl constituie analiza condițiilor de aplicare al procedurii de recunoaștere a vinovăției în cadrul procesului penal, prevăzute prin amendamentul introdus prin Legea R. Moldova Nr. 83 din 14.04.2023 la capitolul III din Titlul III al Părții Speciale a Codului de Procedură Penală.

Cuvinte-cheie: proces penal, acord de recunoaștere a vinovăției, procuror, învinuit, instanță de judecată, probe, încadrare juridică, proces echitabil.

ABSTRACT

The plea agreement is a simplified legal institution designed to facilitate the examination of criminal cases and to optimize the efficiency of judicial and prosecutorial activities. By implementing these procedures, the aim is to reduce the complexity of the criminal process, thereby promoting swiftness and efficiency in the resolution of criminal cases.

The object of study in this scientific endeavor is the analysis of the conditions for applying the plea agreement procedure within the criminal process, as provided by the amendment introduced by the Law of the Republic of Moldova No. 83 of April 14, 2023, to Chapter III of Title III of the Special Part of the Code of Criminal Procedure.

Keywords: criminal process, plea agreement, prosecutor, defendant, court, evidence, legal qualification, fair trial.

* maria.mindrescu@procuratura.md

Prin intermediul Legii nr. 83 din 14 aprilie 2023³⁸, care a intrat în vigoare la data de 2 august 2023, s-au operat modificări semnificative asupra Capitolului III din Titlul III al Părții Speciale a codului relevant. Aceste amendamente vizează, în mod particular, procedura de recunoaștere a vinovăției, denumită în legislație ca „tranzacție”.

Aceasta constituie o tranzacție încheiată între procuror și învinuitul persoană fizică sau juridică care și-a exprimat acordul de a-și recunoaște vina și acceptă încadrarea juridică a faptei, precum și forma de executare a pedepsei, în schimbul unei pedepse reduse, ceea ce denotă că acesta consimte să-și recunoască responsabilitatea penală în schimbul unei pedepse atenuate, condiționată de acceptarea de către instanță, a acestui acord.

Acordul de recunoaștere a vinovăției este proiectat ca o procedură simplificată și eficientă a procesului penal, facilitând o rezoluție accelerată a cazurilor prin admiterea faptelor de către acuzat și acceptarea cadrului legal aplicabil, în schimbul unor beneficii procesuale specifice, inclusiv posibilitatea de a negocia mărimea pedepsei aplicabile.

Instituția acordului de recunoaștere a vinovăției își are originile în practica pledoariei din sistemele de drept de tip *common law*, unde acuzatul este adus în fața instanței pentru a răspunde acuzațiilor aduse împotriva sa și este solicitat să declare dacă se consideră vinovat sau nevinovat. Această procedură consolidează eficiența sistemului judiciar și încurajează soluționarea anticipată a litigiilor penale, asigurând în același timp un proces echitabil și respectarea drepturilor fundamentale ale persoanelor implicate.

Pledoaria de nevinovăție constituie o negare formală a responsabilității penale de către inculpat pentru infracțiunea imputată. Pe de altă parte, pledoaria de vinovăție reprezintă o acceptare formală și expresă a răspunderii pentru acuzațiile aduse, fiind adesea percepută ca o formă de mărturisire. Totuși, este crucial să se distingă între o mărturisire, care este o expunere detaliată a evenimentelor (de exemplu, „eu l-am împușcat”), și o pledoarie de vinovăție, care implică acceptarea juridică a tuturor elementelor constitutive ale infracțiunii imputate (de exemplu, „recunosc că sunt vinovat de comiterea unui omor cu circumstanțe atenuante”). Pledoaria de vinovăție include, de asemenea, o autoevaluare a culpabilității, a gravității morale a comportamentului său, precum și a pericolului pe care îl reprezintă pentru societate, ceea ce contribuie la determinarea pedepsei adecvate, ținând cont de dimensiunile sociale și individuale ale cazului.

Această pledoarie are ca efect recunoașterea vinovăției fără desfășurarea unui proces judiciar complet, iar in-

culpatul renunță la o serie de drepturi procesuale fundamentale garantate în cadrul unui proces obișnuit.

Codul de Procedură Penală al Republicii Moldova nu folosește termenul de „pledoarie” sau „pledare”, echivalentul cel mai apropiat fiind „recunoașterea vinovăției”.

În contextul aderării Republicii Moldova la Uniunea Europeană, este imperativă ajustarea legislației procedurale penale la acquis-ul comunitar. Unul dintre aspectele care necesită o atenție deosebită în lumina acestor modificări este procedura **Acordului de recunoaștere a vinovăției**.

Conform doctrinei naționale, bazată pe lucrările autorilor din domeniu, recunoașterea vinovăției este tratată ca o narare a faptelor comise, fără a se impune o evaluare juridică a acestora.

Declarația de recunoaștere a vinovăției încheiată printr-un accord implică acceptarea de către învinuitul persoană fizică sau juridică, a faptelor incriminate, acceptarea încadrării juridice a faptelor sale date de procuror și forma de executare a pedepsei.

Practica judiciară actuală, așa cum este interpretată de Curtea Supremă de Justiție, stabilește că nu este necesar consimțământul părții vătămate sau a părții civile pentru încheierea și acceptarea acordului. Cu toate acestea, când acordul de recunoaștere a vinovăției se încheie cu un minor, acesta trebuie să fie asistat de reprezentantul său legal, acreditat conform procedurilor legale, precum și de un pedagog sau, după caz, de un psiholog. Acești profesioniști trebuie să semneze fiecare pagină a acordului și să ateste declarația minorului în cadrul ședinței de judecată, conform Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 6 din 24 decembrie 2010 privind judecarea cauzelor penale în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției.

Prin consimțământul de acceptare a acestei proceduri, inculpatul renunță la majoritatea drepturilor procesuale, inclusiv la dreptul împotriva autoincriminării, dreptul de a păstra tăcerea, dreptul de a contesta probele în instanță, dreptul de a solicita excluderea probelor inadmisibile și dreptul de a cere administrarea de noi probe.

Pentru Încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției dintre învinuitul persoană fizică sau juridică și procuror, urmează sub aspect imperativ a fi respectate următoarele **Condiții legale prealabile**.

Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi formalizat de către procuror, de către învinuit și apărătorul său și poate fi încheiat în orice moment după punerea sub învinuire și până la trimiterea cauzei în judecată, iar legislația restricționează aplicabilitatea acestui acord la infracțiuni pentru care se aplică pedeapsa cu închisoare pe un termen până la 15 ani inclusiv, cu excepția celor prevăzute la art. 135 și 135¹ din Codul penal, cu condiția

38 Legea R.Moldova Nr. 83 din 14-04-2023 pentru modificarea unor acte normative. Publicat : 02-05-2023 în Monitorul Oficial Nr. 154 art. 240, disponibil pe: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=136756&lang=ro.

că învinuitul, la momentul săvârșirii infracțiunii, a împlinit vârsta de 16 ani.

Totodată, Acordul de recunoaștere a vinovăției nu poate fi încheiat cu persoana învinuită de crearea unui grup criminal organizat sau a unei organizații criminale.

Relevant, Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi formalizat doar în conformitate cu condițiile specificate explicit de legislație, astfel se impune:

Formalizarea scrisă a acordului:

Acordul trebuie să fie redactat în formă scrisă, conform prevederilor art. 505 alin. (1) și art. 506 din Codul de Procedură Penală. Este esențial ca toate răspunsurile la întrebările specificate de aceste articole să fie documentate în mod explicit de către învinuit. Acordul trebuie să fie semnat de procuror, de persoana învinuită, precum și de apărătorul acesteia, cu semnături aplicate pe fiecare pagină a documentului.

Participarea obligatorie a apărătorului:

Legea stipulează în mod explicit necesitatea participării unui apărător în procesul de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției. Potrivit art.505 alin.(1) Cod de procedură penală, Acordul de recunoaștere a vinovăției se întocmește în scris, după aprobarea, în scris, a limitelor pedepsei de către procurorul ierarhic superior, cu participarea obligatorie a învinuitului și a apărătorului acestuia. Ca condiție imperativă este stipulată și la prevederile Art.506 alin.(2) Cod de procedură penală, potrivit căruia, Apărătorul certifică separat, în scris, declarația că acordul de recunoaștere a vinovăției a fost examinat de el personal, că procedura de încheiere a lui, prevăzută în prezentul capitol, a fost respectată și că recunoașterea vinovăției de către învinuit rezultă din înțelegerea lor confidențială anticipată. Subsecvent, Acuzatul nu poate renunța la serviciile apărătorului în cadrul acestei proceduri, iar asistența juridică oferită de acesta este crucială pentru a asigura caracterul voluntar al recunoașterii vinovăției. Prin urmare, înainte de acceptarea acordului, instanța trebuie să verifice dacă inculpatul a avut oportunitatea de a discuta în prealabil conținutul acordului cu apărătorul său.

În baza probelor administrate rezultă stabilirea vinovăției:

O altă condiție esențială reprezintă faptul că, Acordul de recunoaștere a vinovăției poate fi încheiat atunci când, în baza probelor administrate, reiese că faptele au fost săvârșite de învinuit și rezultă stabilirea vinovăției acestuia. Cu privire la stabilirea vinovăției inculpatului, la etapa urmăririi penale fiecare probă urmează să fie apreciată din punct de vedere al pertinentei, concludenței, utilității și veridicității ei, iar toate probele în ansamblu – din punct de vedere al coroborării lor. Subsecvent condiția cu privire la stabilirea vinovăției la această etapă, relevă respectarea prevederilor art.101 alin.(2) Cod de

procedură penală, potrivit căruia, reprezentantul organului de urmărire penală apreciază probele conform propriei convingeri, formate în urma examinării lor în ansamblu, sub toate aspectele și în mod obiectiv, călăuzindu-se de lege. Astfel, atunci când sunt administrate suficiente probe în vederea stabilirii vinovăției persoanei, fiind apreciate în ansamblu, rezultă că faptele au fost săvârșite de învinuit persoană fizică sau juridică, iar această convingere are la bază o apreciere individuală specifică speței deduse examinării.

Negocierea pedepsei cu învinuitul și apărătorul acestuia:

Procurorul negociază cu învinuitul și apărătorul acestuia categoria, quantumul și modul de executare a pedepsei care urmează a fi aplicată de instanța de judecată, în limitele prevăzute de art. 80 din Codul penal și ținând cont de prevederile art. 75–78 din Codul penal. Mai mult, pe lângă criteriile generale de individualizare, la negocierea pedepsei, quantumului și modului de executare a acesteia, procurorul ia în considerare și următoarele circumstanțe: voința învinuitului de a coopera la efectuarea urmăririi penale; recunoașterea vinovăției și voința liber exprimată; natura și gravitatea acuzației înaintate; pericolul public prezentat de învinuit; interesul public de a obține o judecare mai operativă cu cheltuieli mai reduse; comportamentul învinuitului cu privire la repararea prejudiciului cauzat prin infracțiune.

La negocierea pedepsei, procurorului îi revine sarcina de a individualiza corect pedeapsa care urmează a fi acceptată de către instanță, în baza limitelor de pedeapsă prevăzute de legea penală, calculate conform prevederilor art. 80 din Codul penal, adică reduse cu o treime și a decide, aplicarea sau nu, a prevederilor art. 75–78 din Codul penal.

Relevant este ca această negociere să fie acceptată și de către procurorul ierarhic superior, or Procurorul care a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției, după aprobarea, în scris, a acestuia de către procurorul ierarhic superior, trimite în judecată cauza împreună cu acordul de recunoaștere a vinovăției, la care se anexează o informație cu privire la durata urmăririi penale, măsurile preventive aplicate, durata arestării preventive, corpurile delictelor și locul lor de păstrare, măsurile de ocrotire, alte măsuri procesuale, precum și cu privire la cheltuielile judiciare.

Subsecvent, potrivit art.505 alin.(4) Cod de procedură penală, în cazul încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul nu întocmește rechizitoriul cu referire la învinuitul cu care a încheiat acord.

Aceste condiții sunt stabilite pentru a proteja drepturile legale ale inculpatului și pentru a asigura integritatea procesului de recunoaștere a vinovăției, consolidând astfel principiile de justiție și echitate procedurală.

Înainte de trimiterea în judecată a cauzei cu acord de recunoaștere a vinovăției, materialele dosarului sunt prezentate învinutului și apărătorului său pentru a lua cunoștință de ele, conform prevederilor art. 293 și 294.

La parvenirea cauzei penale în instanța de judecată, și după repartizarea aleatorie a dosarului, potrivit prevederilor art. 508 Cod de procedură penală, instanța urmează a lua măsuri pregătitoare și a numi spre examinare cauza în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției.

Concomitent, instanța obligatoriu verifică întrunirea condițiilor de formă și conținut expres prevăzute de art. 506 Cod de procedură penală, urmînd a verifica concomitent dacă infracțiunea a fost săvârșită cu participare, cauza în privința persoanei cu care a fost încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției a fost disjunsă, formînd un dosar separat.

În cazul în care aceste condiții nu au fost respectate, instanța de judecată fixează un termen pentru înlăturarea omisiunilor, care nu poate depăși 10 zile lucrătoare.

Dacă însă, Acordul de recunoaștere a vinovăției, corespunde prevederilor art. 504 alin. (7) și ale art. 506, instanța de judecată, purcede la examinarea în fond a cauzei.

Un aspect crucial al acordului este că, odată acceptat de instanță, acesta substituie efectiv procesul de constatare a faptelor prin cercetări judecătorești. Astfel, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției servește ca o metodă simplificată de examinare a cauzelor penale, accelerînd procesul judiciar.

Prin consecință, instanța de judecată examinează cauza în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției în ședință publică, cu excepția cazurilor în care, conform legii, ședința poate fi închisă.

În cadrul ședinței de judecată se prezintă acordul de recunoaștere a vinovăției, care se citește de către procuror. După care, instanța trebuie să constate dacă inculpatul: 1) *înțelege pentru ce infracțiune este învinuit*; 2) *recunoaște vinovăția*; 3) *a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției în mod benevol și cu bună știință, în prezența apărătorului*; 4) *înțelege consecințele acordului de recunoaștere a vinovăției, pedeapsa și susține poziția sa privitor la acordul încheiat*.

Dacă inculpatul nu acceptă conținutul Acordului de recunoaștere a vinovăției, comunicînd în cadrul ședinței de judecată că nu susține poziția sa privitor la acordul încheiat, atunci oportun este ca instanța să respingă prin Încheiere procedura de examinare a cauzei, cu restituirea dosarului procurorului în vederea continuării urmăririi penale, întrucît nu sunt îndeplinite condițiile prevederilor art.508 alin.(1) Cod de procedură penală.

În cazul în care inculpatul susține acordul de recunoaștere a vinovăției, el face declarații în instanță despre ceea

ce a săvârșit în legătură cu fapta prejudiciabilă ce i se incriminează și atitudinea sa față de probele anexate la dosar. Ulterior se ascultă poziția apărătorului acestuia, iar dacă este prezentă partea vătămată sau alte părți, se audiază și acestea.

După audierea tuturor participanților la proces, instanța purcede la Dezbateri Judiciare, or deși legiuitorul nu a prevăzut în mod expres asemenea etapă procesuală, ea este reglementată la art.377–381 Cod de procedură penală, care se aplică prin prisma normei generale.

În cadrul dezbaterilor judiciare, Procurorul, nu are dreptul de a se expune asupra unei alte pedepse penale, decît cea negociată la faza urmăririi penale și indicată în mod expres în Acordul de recunoaștere a vinovăției. Totodată, Procurorul se expune și asupra, măsurile preventive aplicate, corpurile delictelor, măsurile de ocrotire, alte măsuri procesuale, acțiunea civilă, precum și cu privire la cheltuielile judiciare. La fel, cuvînt în dezbateri iau și părțile vătămate, părțile civile, părțile civilmente responsabile, apărătorul și inculpatul. După ce au luat cuvîntul toți participanții la dezbateri, ei pot să mai ia o dată cuvînt în replică în legătură cu cele spuse în cuvîntările ulterioare. Dreptul la ultima replică aparține întotdeauna apărătorului sau inculpatului, după caz. După terminarea dezbaterilor judiciare, președintele ședinței acordă ultimul cuvînt inculpatului.

Subsecvent este de menționat asupra faptului că, în practică pot apărea situații în care după audierea inculpatului și/sau în timpul dezbaterilor, au apărut circumstanțe care exclud aplicarea dispozițiilor articolului 504 din Codul de procedură penală, instanța ar urma să respingă procedura de examinare a cauzei, urmînd a restitui procurorului dosarul pentru continuarea urmăririi penale. Or, rolul activ a instanței de judecată relevă în vederea stabilirii adevărului și asigurării principiului contradicționalității și egalității armelor în procesul penal.

După ascultarea dezbaterilor judiciare, instanța purcede la deliberarea și adoptarea sentinței.

În cazul acceptării acordului de recunoaștere a vinovăției, sentința în afară de informațiile specificate la art. 393, conține mențiunea despre judecarea cauzei în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. Totodată, la stabilirea pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și învinuit, instanța verifică dacă individualizarea acesteia a fost efectuată în limitele de pedeapsă prevăzute de legea penală, dacă limitele pedepsei au fost reduse în condițiile art. 80 din Codul penal și dacă au fost aplicate prevederile art. 75–78 din Codul penal, în temeiul potrivit art.509¹ alin.(4) Cod de procedură penală. Subsecvent, dacă acordul de recunoaștere a vinovăției a fost admis, iar părțile nu au încheiat o tranzacție de mediere sau împăcare cu privire la acțiunea civilă, instanța lasă nesoluționată acțiunea civilă. Sentința adoptată este definitivă, însă poate fi ata-

cată cu recurs de către procuror, inculpat sau apărătorul acestuia în termen de 15 zile de la pronunțare, invocându-se doar erorile procesuale și măsura de pedeapsă stabilită. Partea vătămată poate ataca cu recurs sentința în termen de 15 zile de la pronunțare, invocând doar erorile procesuale, iar Recursul se judecă de către instanța ierarhic superioară în conformitate cu prevederile art. 447 și 448.

După examinarea cauzei în fond, instanța are opțiunea de a respinge procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, în legătură cu neîndeplinirea condițiilor prevăzute la art. 504 alin. (3) și (4), art. 505 alin. (3) și art. 508 alin. (1) cu privire la toate faptele care au făcut obiectul acordului de recunoaștere a vinovăției sau dacă instanța de judecată apreciază că soluția cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau cu personalitatea inculpatului, urmînd a restitui procurorului cauza penală în vederea continuării urmăririi penale.

Prerogativele părților implicate în accord. Analiză comparativă cu legislația procesual penală al unor țări din UE

Făcînd referire la legislația unor state member al UE, observăm unele particularități specifice legislației interne al fiecărui stat.

Astfel, în **Germania**, procedura cunoscută sub denumirea de „*Geständnis mit Strafbefehlsverfahren*” sau „*Geständnis mit Verständigung*” permite inculpatului să admită săvârșirea infracțiunii și să accepte o pedeapsă negociată între apărare și acuzare, sub supravegherea judiciară. Această procedură este destinată infracțiunilor de gravitate medie ce presupun sancțiuni mai reduse și nu este aplicabilă în cazul infracțiunilor severe sau când există incertitudini semnificative privind culpabilitatea inculpatului. Exemple de infracțiuni de gravitate medie includ furtul simplu, agresiunea fizică minoră, conducerea sub influența alcoolului sau a drogurilor până la un anumit prag, vandalismul sau infracțiunile informatice de mică amploare.

Implementarea procedurii scrise (Strafbefehlsverfahren) oferă, în general, beneficii superioare pentru inculpat comparativ cu desfășurarea unei proceduri orale, întrucât aceasta evită expunerea clientului apărării la repercusiunile nefavorabile asociate cu un proces public³⁹.

În legislația **Elveției**, reglementată de articolele 352 și următoarele din Codul de Procedură Penală elvețian⁴⁰,

se prevede o procedură analogică destinată să faciliteze desfășurarea procedurilor penale fără necesitatea unei audieri principale în fața instanței. Această procedură, denumită procedura de ordonanță penală, este utilizată în marea majoritate a cazurilor penale, încheindu-se cu emiterea unei ordonanțe penale. Numai într-un procent redus de cazuri, aproximativ 8%, procedura evoluează către o acuzație formală și un proces principal.

Avantajele acestei proceduri includ eficiența și celeritatea, contribuind la descongestionarea sistemului judiciar și protejarea inculpatului de stigmatizarea publică. Procedura de ordonanță penală este concepută pentru a echilibra gravitatea infracțiunii cu sarcina procedurală asociată, astfel încât să asigure o administrare proporțională a justiției. Ordinul penal este emis de procuror în faza preliminară a procedurii, înainte de inițierea unei eventuale proceduri principale.

Condițiile pentru aplicarea procedurii de ordonanță penală sunt stricte. Este necesar ca faptele să fie suficient clarificate în timpul procedurii preliminare sau ca inculpatul să recunoască explicit faptele imputate. De regulă, procedura implică o mărturisire din partea acuzatului; clarificările alternative sunt mai puțin frecvente. Pedepsele care pot fi impuse în cadrul acestei proceduri sunt limitate: amenzi pentru o perioadă de până la 180 de zile sau pedepse cu închisoarea de până la șase luni. Aceste plafonări ale pedepselor nu pot fi depășite în cadrul unui ordin penal; în caz contrar, este necesară desfășurarea unei proceduri principale în instanță. Prin urmare, procedura de ordonanță penală este aplicabilă exclusiv în cazurile de infracțiuni de gravitate redusă⁴¹.

În **Spania**, acordul de recunoaștere a vinovăției este reglementat prin procedura denumită „*procedimiento abreviado*” sau „*procedimiento de conformidad*”⁴². Aceasta este o cale legală prin care acuzatul își poate admite vina în fața instanței în schimbul unor beneficii procedurale, cum ar fi o pedeapsă atenuată sau accelerarea procesului judiciar. Detaliile importante ale acestui proces în Spania sunt următoarele:

1. Procedura începe cu negocieri între avocatul apărării și procurorul cazului. În cazul în care se ajunge la un consens, acordul este supus aprobării instanței.
2. Acuzatul poate beneficia de reduceri ale pedepsei, diminuarea numărului de acuzații sau aplicarea unei pedepse mai blânde în schimbul recunoașterii vinovăției.

translation does not yet include the amendments of 1.1.2018. disponibil pe: <https://eurcenter.net/wp-content/uploads/2020/09/Swiss-Criminal-Procedure-Code.pdf>.

39 Павел Головинков. Наталья Спица. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германия – Strafprozessordnung (StPO) – Научно-практический комментарий и перевод текста закона. Universitätsverlag Potsdam 2012, disponibil pe: <https://publishup.uni-potsdam.de/opus4-ubp/frontdoor/deliver/index/docId/6039/file/sdrs02.pdf>, p.64.

40 Swiss Criminal Procedure Code (Criminal Procedure Code, CrimPC) of 5 October 2007 (Status as of 1 October 2016) Please note: this

41 DAS STRAFBEFEHLSVERFAHREN, disponibil pe: <https://www.teichmann-law.ch/blog/2022/Strafbefehlsverfahren.html>.

42 ORGANIC ACT 10/1995, DATED 23RD NOVEMBER, ON THE CRIMINAL CODE.GOVERNMENT OFFICESPublication: Official State Gazette number 281 on 24th November 1995, disponibil pe: https://studyres.com/doc/14340322/criminal-code-of-the-kingdom-of-spain#google_vignette.

3. Inculpatul are dreptul de a respinge propunerea de recunoaștere a vinovăției și de a solicita un proces complet. Este esențial ca inculpatul să fie informat adecvat despre drepturile sale și implicațiile recunoașterii vinovăției înainte de a accepta un astfel de acord.
4. Pentru a produce efecte juridice, acordul necesită ratificarea de către un judecător, care va evalua conformitatea acestuia cu legislația și va asigura că interesele justiției sunt respectate.
5. Odată ce acordul este aprobat, inculpatul trebuie să-și recunoască public vinovăția și să accepte sancțiunea negociată, ceea ce duce la înregistrarea oficială a recunoașterii vinovăției în registrul penal.
2. *Depunerea cererii:* Inculpatul, prin intermediul avocatului său, depune o cerere formală la instanța competentă, solicitând aplicarea procedurii de recunoaștere a vinovăției.
3. *Evaluarea procurorului:* Procurorul verifică cererea și, după confirmarea recunoașterii faptei de către inculpat, își exprimă acordul pentru continuarea procedurii.
4. *Decizia judecătorului:* Judecătorul analizează cererea și decide dacă condițiile legale sunt îndeplinite, putând accepta sau respinge acordul.
5. *Audiția în fața instanței:* În cazul acceptării acordului, se stabilește o ședință în care inculpatul confirmă în fața judecătorului recunoașterea vinovăției și înțelegerea consecințelor acesteia.

În **Italia**, procedura de recunoaștere a vinovăției, reglementată conform articolului 444 din Codul de Procedură Penală italian⁴³, constituie o modalitate prin care inculpatul poate admite săvârșirea infracțiunii imputate în schimbul unor beneficii procesuale, inclusiv o reducere a pedepsei. Această reducere poate ajunge până la o treime din pedeapsa prevăzută, facilitând astfel un proces judiciar mai eficient și reducând povara asupra sistemului judiciar.

Conform acestei proceduri, inculpatul trebuie să își exprime în mod voluntar și explicit consimțământul pentru recunoașterea faptelor, în prezența unui avocat și sub supravegherea unui judecător. După acceptarea acordului de către instanță, judecătorul va determina pedeapsa finală, aplicând reducerea agreată.

Procedura de recunoaștere a vinovăției este limitată la infracțiuni specificate și poate fi aplicată doar dacă sunt îndeplinite anumite condiții stabilite prin articolul 444 bis din Codul de Procedură Penală italian, inclusiv:

1. Admiterea explicită a infracțiunii de către inculpat.
2. Consimțământul voluntar și informat al inculpatului, fără condiționări externe.
3. Colaborarea inculpatului cu autoritățile judiciare, inclusiv furnizarea de informații utile pentru investigație.
4. Reprezentarea legală adecvată a inculpatului prin intermediul unui avocat.
5. Acordul procurorului pentru inițierea acestei proceduri.
6. Aprobarea acordului de către judecător și stabilirea pedepsei adecvate.

Pentru inițierea acestei proceduri, următorii pași trebuie urmați:

1. *Negocieri preliminare:* Discuții inițiale între avocatul apărării și procuror pentru a stabili termenii acordului de recunoaștere a vinovăției.

Această procedură contribuie la eficientizarea procesului penal și la diminuarea timpului necesar pentru rezolvarea cazurilor, oferind avantaje atât pentru inculpat, cât și pentru sistemul de justiție.

În sistemul juridic **francez**, procedura de recunoaștere a vinovăției este formalizată sub denumirea de „*reconnaissance préalable de culpabilité*” și este reglementată conform dispozițiilor Codului de Procedură Penală francez, (*Articles 495-7 à 495-16*)⁴⁴. Această procedură permite inculpatului să admită responsabilitatea penală pentru faptele imputate în schimbul unei pedepse atenuate, care poate fi redusă cu până la o treime conform cadrului legal stabilit.

Condițiile necesare pentru validarea acordului de recunoaștere a vinovăției sunt următoarele:

1. *Admiterea faptei:* Inculpatul este obligat să recunoască infracțiunea pentru care este acuzat.
2. *Consimțământ voluntar:* Acceptarea vinovăției trebuie să fie voluntară și lipsită de orice constrângeri externe.
3. *Asistență juridică:* Inculpatul trebuie să fie asistat de un avocat pe parcursul întregii proceduri.
4. *Acordul procurorului:* Procurorul trebuie să consimtă la încheierea acordului și să fie de acord cu pedeapsa propusă.
5. *Informarea inculpatului:* Inculpatul trebuie să fie informat în mod adecvat despre drepturile sale, inclusiv despre dreptul de a respinge acordul și de a opta pentru un proces complet.

Procedura detaliată pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției include următorii pași:

1. *Negocieri preliminare:* Avocatul apărării și procurorul inițiază discuții preliminare pentru a negocia condițiile și termenii acordului.

43 The Italian Code of Criminal Procedure, disponibil pe: <https://canestrinilex.com/assets/Uploads/pdf/cf70b10e21/Italian-Code-of-Criminal-Procedure-canestriniLex.pdf>.

44 Code de procédure pénale. Dernière mise à jour des données de ce code : 01 mai 2024, disponibil pe: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006071154/?isSuggest=true.

2. *Depunerea cererii*: Inculpatul, împreună cu avocatul său, depune o cerere formală la instanța competentă pentru încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției.
3. *Audiția în fața judecătorului*: Judecătorul revizuieste cererea și decide dacă să accepte sau să respingă acordul. Dacă este acceptat, se programează o ședință pentru confirmarea recunoașterii vinovăției.
4. *Confirmarea recunoașterii vinovăției*: Inculpatul este audiat în fața judecătorului pentru a confirma voluntar și în deplină cunoștință de cauză recunoașterea vinovăției.
5. *Stabilirea pedepsei*: În urma confirmării recunoașterii vinovăției, judecătorul stabilește pedeapsa finală, beneficiind de posibilitatea reducerii acesteia în conformitate cu prevederile legale.

Această procedură reflectă o abordare pragmatică în administrarea justiției penale, facilitând un proces judiciar eficient și reducând timpul necesar pentru rezolvarea cazurilor, în timp ce asigură respectarea drepturilor fundamentale ale inculpatului.

În final concluzionăm că în contextul actualei dinamici judiciare europene, studiul procedurii de recunoaștere a vinovăției, așa cum este ea implementată în diversele legislații ale statelor membre ale Uniunii Europene, devine esențial pentru armonizarea practicilor judiciare și pentru consolidarea principiilor de justiție rapidă și eficientă pe întregul continent.

În concluzie, Recunoașterea vinovăției, ca alternativă la procesul judiciar tradițional, oferă numeroase avantaje, inclusiv reducerea duratei proceselor, diminuarea costurilor judiciare și administrarea mai eficientă a resurselor instanțelor. Mai mult, această procedură susține drepturile acuzatului prin posibilitatea negociată a unei pedepse mai ușoare, reflectând un angajament solid pentru respectarea drepturilor omului.

Exemplul implementării procedurii de recunoaștere a vinovăției în sistemele judiciare din Franța și Italia, unde acordurile de acest tip facilitează rezolvarea rapidă și consensuală a cazurilor penale, arată că aceste practici oferă un model eficient care ar putea fi adaptat și în alte jurisdicții. Prin studierea comparativă a acestor modele, statele membre pot identifica cele mai bune practici și pot lucra împreună pentru a dezvolta standarde comune care să beneficieze atât justiția, cât și cetățenii europeni.

De aceea, este crucial ca instituțiile juridice și academice, precum și practicienii din domeniul procesului penal din întreaga Uniune Europeană, să colaboreze pentru a analiza și evalua aplicațiile procedurii de recunoaștere a vinovăției în diverse contexte naționale. O astfel de analiză ar trebui să includă aspectele legale, sociale și economice ale acestei proceduri și să exploreze modurile în care aceasta poate contribui la crearea unui sistem judiciar mai coerent și mai accesibil la nivel european.

În legislația națională, procedura acordului de recunoaștere a vinovăției cuprinde elemente nereglementate, care la aplicarea în practică, acest instrument juridic cuprinde o serie de dificultăți, or deși scopul modificărilor normative a fost simplificarea și eficientizarea procedurilor judiciare, totuși aş recomanda revizuirea mecanismelor procesuale care ar asigura un echilibru adecvat între învinuire și apărare din perspectiva egalității armelor.

O propunere în acest sens ar fi, includerea mai multor posibilități de respingere a acordului de recunoaștere a vinovăției, inclusiv prin prisma neprezentării inculpatului la examinarea cauzei în fond.

La fel, propun excluderea termenului de 10 zile pentru înlăturarea omisiunilor stabilite, or prin introducerea termenului anume de 10 zile, nu poate fi identificat vreun motiv rezonabil care justifică o asemenea soluție legislativă.

Totodată, urmează a fi adusă în concordanță normei generale prevăzute de art.505 alin.(2) Cod de procedură penală, cu temeiurile și posibilitățile normei speciale, atunci când acordul poate fi încheiat doar atunci când reese că faptele au fost săvârșite de inculpat, neoferind posibilitatea instanței de a respinge procedura acordului în cazul în care nu rezultă că faptele au fost comise de inculpat.

La fel, consider oportun a include sub aspect procesual oportunitatea instanței de a respinge procedura acordului și a pune în sarcina procurorului întocmirea rechizitoriului, cu continuarea examinării în fond a cauzei în ordinea procedurii generale.

ASPECTE DE CALIFICARE A INFRAȚIUNILOR PEVĂZUTE LA CAPITOLUL IV DIN CODUL PENAL AL REPUBLICII MOLDOVA

Doina-Cezara GALAN*

Consultant principal al Secției juridice și management al documentelor Inspecției procurorilor din cadrul Aparatului Consiliului Superior al Procurorilor, asistent-universitar în cadrul Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată, doctorandă la Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”.

REZUMAT

Codul penal împarte infracțiunile sexuale în două categorii. În context, este vorba despre infracțiunile sexuale comise fără consimțământul victimei, inclusiv art.171, art.172, art.173 și 1751 din Codul penal și infracțiunile sexuale care includ consimțământul victimelor precum art.174 și art.175 din Codul penal. În cuprinsul acestui articol, am urmărit elucidarea unor aspecte de calificare prin intermediul unei retrospective asupra fiecărui articol din Codul penal care incriminează infracțiunile privind inviolabilitatea vieții sexuale.

Cuvinte-cheie: *consimțământ, infracțiuni sexuale, raport sexual, act sexual, act sexual consimțit, act sexual neconsimțit.*

ABSTRACT

The Criminal Code of the Republic of Moldova, divides sexual crimes into two categories. In the context, it is about sexual crimes committed without the consent of the victim, including art.171, art.172, art.173 and 1751 of the Criminal Code and sexual crimes that includes the consent of the victims as art.174 and art.175 of the Criminal Code. In the content of this article, we aimed to elucidate some aspects of qualification through as a retrospective on each article of the Criminal Code that criminalizes the sexual crimes.

Key words: *consent, sexual crimes, sexual intercourse, sexual act, consensual sexual act, non-consensual sexual act.*

* galan_doinacezara@mail.ru

Introducere

Noile modificări ale Codului penal au trezit o serie de probleme de calificare. În vederea elucidării unor aspecte ale infracțiunilor privind viața sexuală ne-am propus să analizăm infracțiunile privind viața sexuală prin prisma practicii judiciare.

În prim caz infracțiunea de viol prevăzută de art.171 din Codul penal a îmbrăcat o nouă formă.

Până la intrarea în vigoare a Legii nr. 316/2022⁴⁵, art. 171 din Codul penal în varianta tip avea următorul conținut: „Articolul 171. Violul -(1) Violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică sau psihică a persoanei sau profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința”.

După intrarea în vigoare a Legii nr. 316/2022⁴⁶, art. 171 din Codul penal în varianta tip are următorul conținut: „Articolul 171. Violul- (1) Violul, adică actul sexual neconsimțit”.

Comparând cele două versiuni ale art. 171 din Codul penal, remarcăm că în conformitate cu prevederile actuale ale Codului penal infracțiunea de viol este privită sub prisma unui act sexual și nu a unui raport sexual după cum era până la modificare.

În redacția Codului penal autohton art. 132² prevede noțiunile de „acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite”.⁴⁷

Astfel, potrivit art.132² alin.(1) din Codul penal „Prin act sexual se înțelege acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect”.⁴⁸

În contextul noilor reglementări în legea penală, violul reprezintă potrivit art.171 alin.(1) din Codul penal „actul sexual neconsimțit”. Raportând art.171 alin.(1) din Codul penal la art. 132² al aceluiași cod, rezultă că violul este un act sexual care se poate realiza prin următoarele modalități alternative: acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect.

Conform art.133² alin.(3) din Codul penal: „Se consideră neconsimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual care este însoțită de o constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei ori altei persoane, sau în care se profită de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința”.⁴⁹

Analiza cauzelor practice ce vizează infracțiunile privind viața sexuală conform noilor amendamente la Codul penal

În acest sens, o să analizăm conținutul unei spețe din practica judiciară calificată până la apariția noilor modificări ale Codului penal și după apariția modificărilor și anume: Sentința Judecătorei Buiucani din 29 iulie 2022, dosar nr. 1-1651/2022.⁵⁰

„X [...], profitând de imposibilitatea lui Y de a se apăra ori de a-și exprima voința, acționând cu intenție directă, urmărind scopul întreținerii rapoartelor sexuale cu aceasta,, s-a apropiat din spate de Y, a apucat-o cu o mână de gură acesteia iar cu o a doua mână a apucat-o de păr și forțat a târât-o în fâșia forestieră din adiacență, apoi prin aplicarea forței fizice, a lovit-o pe Y cu o piatră în regiunea capului și prin constrângere fizică și psihică, fiind conștient că lezează relațiile sociale cu privire la inviolabilitatea sexuală și libertatea sexuală a lui Y, i-a ordonat să se dezbrace acesteia, după care a întreținut cu aceasta un raport sexual forțat în formă normală. Astfel, X prin acțiunile sale intenționate a comis violul, adică raportul sexual săvârșit prin constrângere fizică a persoanei, profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra ori de a-și exprima voința”, - infracțiune prevăzută de art. 171 alin. (1) din Codul penal.

„Tot el, în continuarea acțiunilor sale infracționale, după întreținerea cu Y a raportului sexual forțat în formă normală, acționând cu intenție directă, urmărind scopul satisfacerii poftei sexuale în forme perverse, constrâng-o fizic și psihic pe Y, a întreținut cu aceasta contrar voinței ei un raport sexual în formă anală, după care i-a ordonat lui Y să întrețină cu el un raport sexual în formă orală. Astfel, X prin acțiunile sale intenționate a comis (acțiuni violente cu caracter sexual, adică „satisfacerea poftei sexuale în forme perverse, săvârșite prin constrângere fizică sau psihică a persoanei ori profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința, - infracțiune prevăzută de art. 172 alin. (1) din Codul penal”.⁵¹

Prin prisma reglementărilor legii penale anterioare, fapta dată constituia un concurs de infracțiuni între art.171 „Violul” și art.172 „Acțiuni violente cu caracter sexual”.

La momentul de față, consecința a faptului că violul este un act sexual și nu un raport sexual în forma sa normală, legislația autohtonă prevede faptul că violul se poate realiza prin următoarele modalități alternative: acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect.

45 Legea nr. 316 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 394-400.

46 Ibidem.

47 Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 29 iulie 2022, dosarul nr. 1-1651/2022, disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82b34950-e636-4628-81f1724bd9b7b710?fbclid=IwAR1zu4eo94qGgXWY4tr7Fce4Har9YGosXUGRfSyhpouQtGFEk6CsqNai0.

48 Ibidem.

49 Ibidem.

50 Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 29 iulie 2022, dosarul nr. 1-1651/2022, disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82b34950-e636-4628-81f1724bd9b7b710?fbclid=IwAR1zu4eo94qGgXWY4tr7Fce4Har9YGosXUGRfSyhpouQtGFEk6CsqNai0.

51 Ibidem.

Așadar, în exemplul speței de mai sus avem o singură infracțiune de viol care este realizată prin mai multe modalități ale laturii obiective și anume: acțiunea de penetrare vaginală, anală și orală, comise cu o intenție unică, având un scop unic de satisfacere a poftei sexuale.

În acest sens, în prezența unei intenții unice care stă la baza ambelor penetrări, nu este admisibilă soluția unui concurs de infracțiuni.

Sub alt spectru o să analizăm în continuare încriminarea infracțiunii prevăzute de art.172 din Codul penal și anume: „Acțiunile cu caracter sexual neconsimțite”.

În corespundere cu alin.(1) al art.132² „Prin act sexual se înțelege acțiunea de penetrare vaginală, anală sau orală de natură sexuală cu orice parte corporală sau obiect”. Alin.(2) al aceluiași articol specifică „Prin acțiuni cu caracter sexual se înțelege orice alte modalități de obținere a unei satisfacții sexuale decât cele indicate la alin. (1), precum și alte acțiuni decât cele care intră sub incidența art. 173 și 287 din prezentul cod sau a art. 354 din Codul contravențional”.

Acțiunile cu caracter sexual, spre deosebire de actul sexual sunt modalități de obținere a unei satisfacții sexuale în altă formă decât modalitățile de realizare a violului precum și alte acțiuni decât cele care intră sub incidența art. 173 și 287 din prezentul cod sau a art. 354 din Codul contravențional.

Dacă vom compara cele două versiuni ale art. 172 din Codul penal până și după apariția noilor modificări, vom putea remarca că în alineatul (1) art.172, sintagma „Acțiunile cu caracter sexual neconsimțite” a substituit textul „Homosexualitatea sau satisfacerea poftei sexuale în forme perverse, săvârșite prin constrângere fizică sau psihică a persoanei ori profitând de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința”.

În această ordine de idei, pentru a fi în prezența unei calificări ale acțiunilor cu caracter sexual neconsimțite sunt necesare trei condiții pe care trebuie să le îndeplinească acțiunea principală din cadrul infracțiunii prevăzute la art. 172 din Codul penal:

1. presupune obținerea unei satisfacții sexuale prin contactul – nemijlocit sau prin intermediul unui obiect – cu corpul victimei;
2. nu reprezintă un act sexual în sensul alin. (1) art. 132² din Codul penal.
3. nu intră sub incidența art. 173 și 287 din Codul penal sau a art. 354 din Codul contravențional.

În acest sens, acțiunea principală din cadrul infracțiunii, prevăzute la art. 172 din Codul penal, se poate exprima, de exemplu, în: contactul dintre organele genitale sau dintre organele genitale și orice alte părți corporale sau orice obiecte; masturbare în lipsa penetrării; actul oralo-genital, dacă acesta nu implică penetrare; săvârșirea

unor fricțiuni cu membrul viril în spațiul dintre mamele persoanei de sex feminin, coapsele, umărul și gâtul ei, ori pe suprafața abdomenului acesteia, etc.⁵²

Referitor la acest compartiment am putea raporta următorul exemplu din practica judiciară:

„X și Y pe data de 27 ianuarie 2021, în jurul orei 06.00, aflându-se în incinta saunei amplasată pe str. Căușeni 17, mun. Chișinău, urmărind intenția satisfacerii necesității sexuale, cu scopul de a o determina la raporturi sexuale pe Z, prin manifestarea unui comportament fizic și verbal, care lezează demnitatea persoanei, au purtat cu ea discuții cu caracter obscen, s-au dezbrăcat în fața acesteia de haine, au atins-o în zone intime, creându-i o atmosferă neplăcută și umilitoare”.⁵³

Conducându-se de prevederile Codului penal până la apariția noilor modificări, instanța de judecată a calificat acțiunile făptuitorilor conform art. 173 din Codul penal.

La caz, potrivit noilor modificări ale Codului penal, acest exemplu ar cădea sub egida art.172 alin.(1) lit. d) „Acțiunile cu caracter sexual neconsimțite săvârșite de două sau mai multe persoane”. O explicație în acest sens, se va vedea în textul care urmează.

În continuare o să examinăm următorul exemplu din practica judiciară:

„X, în perioada de timp începând cu luna decembrie 2016 și până la 22 iulie 2017, dată la care minora Y a atins vârsta de 16 ani, [...], acționând intenționat, profitând de faptul că victima este o persoană minoră și nu a atins vârsta de 16 ani, a întreținut regulat cu aceasta mai multe raporturi sexuale firești, precum și acțiuni perverse manifestate prin acte oralo-genitale, adică introducerea membrului său viril în cavitatea bucală a victimei, acțiuni prin care a adus atingere dezvoltării social-morale ale victimei minore. Acțiunile lui X de către organul de urmărire penală au fost încadrate în prevederile art. 174 alin.(1) Cod penal: „Raportul sexual altul decât violul, actele de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele, comise asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani”.

Prin prisma Legii penale vechi, calificarea infracțiunii în cauză este una corectă. Dacă raportăm aceeași speță la prevederile Codului penal actual vom avea o calificare asemănătoare.

Acțiunile lui X, la momentul de față se vor încadra în prevederile art. 174 alin.(1) Cod penal: „Actul sexual consimțit, săvârșit cu bună știință cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”.

52 <https://juridicemoldova.md/16379/violul-si-actiunile-cu-caracter-sexual-neconsimtit-o-abordare-din-perspectiva-legii-nr-316-2022.html> accesat: 25.09.2023.

53 Sentința Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani din 10 august 2021, dosarul nr. 1-553/2021, disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e31506a3-2d50-48ca-a72d-2fe25c052fc6.

Așadar, spre deosebire de versiunea anterioară a art. 174 din Codul penal, cea în vigoare conține trei alineate. În alin. (1) art. 174 CP RM, textul „Raportul sexual altul decât violul, actele de penetrare vaginală, anală sau bucală și altele, comise asupra unei persoane despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani” a fost substituit prin textul „Actul sexual consimțit, săvârșit cu bună știință cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”.⁵⁴

În context, legiuitorul moldav a ținut cont inclusiv de prevederile Convenției de la Lanzarote, statele părți vor lua măsuri legislative necesare pentru a asigura incriminarea „a) activității sexuale cu un copil care, potrivit prevederilor în vigoare ale dreptului național, nu a împlinit vârsta legală pentru viața sexuală. În scopul aplicării paragrafului 1, fiecare parte va decide vârsta până la care este interzisă desfășurarea de activități sexuale cu un copil. Prevederile paragrafului 1, lit. a) nu se aplică activităților sexuale consimțite între minori”.⁵⁵

Conform pct. 4, 19 ale Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală, „în conformitate cu art. 174 CP se califică actul sexual consimțit cu o persoană care nu a atins vârsta de 16 ani, în cazul în care a existat consimțământul victimei la aceste acțiuni... actele săvârșite cu o persoană de vârstă fragedă al cărei consimțământ nu are valoare juridică, deoarece nu înțelege semnificația celor ce i se întâmplă, se califică nu conform art. 174 CP, ci potrivit art. 171 alin. (3) lit. b) sau art. 172 alin. (3) lit. a) CP”.⁵⁶

În continuare este prezentat următorul capitol infracțional:

„X, în perioada de timp luna decembrie 2016 până la 22 iulie 2017, dată la care minora Y a atins vârsta de 16 ani, continuându-și acțiunile criminale, urmărind scopul satisfacerii poftei sexuale, acționând intenționat și contrar faptului că cunoștea cu certitudine că ultima este minoră și nu a atins vârsta de 16 ani, profitând de faptul că victima este o persoană minoră,, a întreprins în privința acesteia acțiuni perverse, manifestate prin inițierea și purtarea unor discuții cu caracter obscen referitor la raporturile sexuale, precum și punerea la dispoziția victimei a unor materiale pornografice cum ar fi imagini video și filme porno, în scopul de a o convinge și determina pe Y să întrețină cu el relații sexuale și acțiuni perverse similare celor care erau redată în conținutul acelor materiale

pornografice, acțiuni prin care i-a creat victimei minore un disconfort și i-a adus atingere integrității și dezvoltării social-morale ale victimei”.

Aceste acțiuni a lui X de către organul de urmărire penală au fost încadrate în prevederile art. 175 Cod penal: „Acțiuni perverse săvârșite față de o persoană despre care se știa cu certitudine că nu a împlinit vârsta de 16 ani, constând în exhibare, atingeri indecente, discuții cu caracter obscen sau cinic purtate cu victima referitor la raporturile sexuale, determinarea victimei să participe ori să asiste la spectacole pornografice, punerea la dispoziția victimei a materialelor cu caracter pornografic, precum și în alte acțiuni cu caracter sexual”.

La momentul actual fapta dată se va încadra în prevederile art. 175 din Codul penal adică „Acțiunile cu caracter sexual consimțite, săvârșite cu bună știință cu o persoană care nu a împlinit vârsta de 16 ani”.

Întrebarea ce poate apărea în practica judiciară este de ce la calificare nu se reține art.173 din Codul penal însă se reține art.175 al aceluiași Cod?

Explicația este foarte simplă, spre deosebire de art.175 Cod penal, art.173 Cod penal prevede săvârșirea infracțiunii inclusiv prin luarea în considerare a acțiunilor adiacente.

Astfel, art. 173 alin.(1) Cod penal stipulează „Hărțuirea sexuală are următorul conținut „Hărțuirea sexuală, adică pretinderea unui act sexual sau a unei alte acțiuni cu caracter sexual prin comportamentul fizic, verbal sau non-verbal, dacă prin aceasta se creează o atmosferă neplăcută, ostilă, degradantă, umilitoare, discriminatorie sau insultătoare pentru victimă, săvârșită profitând de starea de dependență a victimei sau prin amenințare, cu condiția că fapta nu întrunește elementele violului sau ale acțiunilor cu caracter sexual neconsimțite”.

Însuși noțiunea de hărțuire, în sine nu prevede o acțiune cu caracter sexual consimțit.

Or, potrivit dicționarului explicativ al limbii române, noțiunea de hărțuire presupune „A necăji pe cineva cu tot felul de neplăceri, probleme, întrebări etc., a nu lăsa în pace pe cineva”.⁵⁷

Nu în ultimul rând, spre deosebire de art.175 Cod penal, art.173 Cod penal, prevede întrunirea a unor acțiuni adiacente, și anume profitarea de starea de dependență a victimei sau amenințarea.

În speța enunțată mai sus, fapta nu s-a încadrat în latura obiectivă a infracțiunii prevăzute la art.173 Cod penal.

În continuare urmează să analizăm următorul exemplu din practica judiciară care se referă la infracțiunea prevăzută de art. 175¹ Cod penal și anume „Ademenirea minorului în scopuri sexuale”.

54 Codul penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

55 Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatarei sexuale și a abuzurilor sexuale din 25 octombrie 2007 (Convenția de la Lanzarote), art. 18, disponibil: <https://rm.coe.int/168046e1d9>.

56 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală.

57 <https://dexonline.ro/definitie/h%C4%83r%C8%9Buire>.

Art.175¹ alin.(1) din Codul penal denotă „*Propunerea, convingerea, manipularea, amenințarea, promisiunea de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice, în vederea stabilirii unei întâlniri cu un minor, inclusiv prin intermediul rețelelor de comunicații electronice, cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală, dacă aceste acțiuni au fost urmate de fapte materiale care conduc la o astfel de întâlnire*”.

La caz avem următorul exemplu din practica judiciară, dosarul nr. (12-1-31486-28052019) Sentința din 22 noiembrie 2022, Judecătoria Chișinău (sediul Buiucani).⁵⁸

„X în perioada de timp 30 ianuarie - 01 februarie 2019, aflându-se în sectorul Râșcani din mun. Chișinău, acționând cu intenție directă, urmărind scopul ademenirii în scopul sexuale a cet. Y, despre care știa cu certitudine că este minor, [...] i-a propus și i-a promis lui Y, oferirea avantajelor sub formă de mijloace bănești în valoare de 50 euro, cu scopul satisfacerii poftei sexuale în formă perversă. Întru atingerea scopului său criminal, X, prin intermediul comunicărilor telefonice a stabilit întâlnire cu minorul Y în sectorul Râșcani pentru data de 01.02.2019. Ulterior, tot X s-a întâlnit cu Y, [...], la propunerea lui X, s-au deplasat în fâșia forestieră, [...], unde X intenționa să satisfacă pofta sexuală în formă perversă în privința minorului Y, și aflându-se la o distanță de aproximativ 20 metri de la drum, X nu și-a dus intențiile sale criminale până la capăt, deoarece au fost urmăriți și stopați de către angajații poliției”.

Lui X i s-a imputat săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 175¹ alin. (1) Cod penal – „ademenirea minorului în scopuri sexuale, adică propunerea și promisiunea de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv prin intermediul comunicațiilor electronice vederea stabilirii unei întâlniri cu un minor, cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală”.⁵⁹

Calificarea infracțiunii pornește în primul rând de la latura subiectivă care este specifică atitudinii psihice a făptuitorului față de fapta comisă și urmările acestei fapte. La cazul nostru, intenția făptuitorului a fost de obține o satisfacție sexuală profitând în mod conștient de credulitatea minorului precum și de imposibilitatea ei de a percepe în mod just importanța celor realizate de făptuitor în raport cu ea, inclusiv de imposibilitatea ei de a se apăra și de a consimți în mod valabil, implicarea minorului în careva raporturi sexuale, fapt care a determinat pe Y să accepte, realizarea de către X a unor acțiuni orientate nemijlocit spre efectuarea unui act sexual cu acesta.

În atare circumstanțe scopul făptuitorului a fost anume de a-și satisface pofta sexuală printr-un act sexual, care în varianta Codului penal până la modificări reprezentă un act în formă perversă prevăzut de art.172 Cod penal. Faptul că scopul inițial nu a fost realizat până la capăt din cauze independente de voința făptuitorului, rezultă o fază de tentativă la una din art.171-175, în dependență de existența consimțământului victimei și valabilitatea acestui consimțământ, în concurs cu art. 175¹ alin. (1) Cod penal în formă consumată.

În această ordine de idei Sergiu Brînză a precizat „*Totuși, nu se poate trece cu vederea că, în cazul unei victime de vârstă fragedă, făptuitorul ar fi interesat mai degrabă să profite de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința, decât să influențeze asupra ei pe calea amenințării, constrângerii sau șantajului. Aceasta întrucât nu întotdeauna o victimă de vârstă fragedă are suficient discernământ pentru a percepe adecvat mesajul conținut în amenințare, constrângere sau șantaj. Dacă victima de vârstă fragedă este influențată, de exemplu, pe calea profitării de imposibilitatea acesteia de a se apăra sau de a-și exprima voința – în vederea determinării ei la raporturi sexuale ori la alte acțiuni cu caracter sexual nedorite – atunci art.173 CP RM nu este aplicabil. În aceste condiții, răspunderea urmează a fi aplicată conform lit.b) alin.(3) art.171 sau lit.a) alin.(3) art.172 CP RM*”.⁶⁰

În cazul art.175¹ Cod penal, scopul infracțiunii este săvârșirea oricărei infracțiuni privind viața sexuală. La acest compartiment Sergiu Brînză menționează „*Realizarea acestui scop depășește cadrul infracțiunii specificate la art.175¹ CP RM. Aceasta pentru că infracțiunea privind viața sexuală nu este absorbită de infracțiunea prevăzută la art.175¹ CP RM. Răspunderea se aplică în baza art.175¹ CP RM, indiferent dacă și-a găsit sau nu realizare scopul de săvârșire a oricărei infracțiuni privind viața sexuală*”.⁶¹

În altă ordine de idei, este posibil concursul dintre infracțiunea prevăzută la art.175¹ Cod penal și una dintre infracțiunile specificate la art.171-175 Cod penal. Atestăm această posibilitate în cazul în care persoana – care propune, convinge, manipulează, amenință, promite să ofere avantaje sub orice formă, în vederea stabilirii unei întâlniri cu un minor, cu scopul săvârșirii împotriva acestuia a oricărei infracțiuni privind viața sexuală – comite ulterior o asemenea infracțiune împotriva aceluși minor, precum este cazul din speța noastră.

În cazul speței noastre urmează minuțios de analizat dacă făptuitorul a depășit cadrul legal al infracțiunii sti-

58 Sentința Judecătoria Chișinău sediul Buiucani din 22 noiembrie 2022, dosarul nr.(12-1-31486-28052019), https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6aea533c-3992-4e89-b915-c429a85dfa49.

59 Codul penal al Republicii Moldova. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr. 128-129.

60 Sergiu Brînză, „Infracțiunile prevăzute la art.173-1751 CP în lumina ultimelor amendamente operate în legea penală”, Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova, 2013, nr.3(63), Drept ISSN 1814-3199 131, Seria „Științe sociale”, pag.131-141.

61 Sergiu Brînză, „Infracțiunile prevăzute la art.173-1751 CP în lumina ultimelor amendamente operate în legea penală”, Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova, 2013, nr.3(63), Drept ISSN 1814-3199 131, Seria „Științe sociale”, pag.131-141.

pulate de art.175¹ din codul penal, în atare considerent fapta urmează a fi încadrată potrivit regulilor concursului de infracțiuni.

Or, latura obiectivă a infracțiunii în cauză prevede „Pro-punerea, convingerea, manipularea, amenințarea, pro-misiunea de a oferi avantaje sub orice formă, efectuate inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale sau comunicațiilor electronice”.⁶²

În situația noastră fapta prevăzută de art.175¹ a fost consumată odată ce făptuitorul s-a întâlnit cu victima minoră. În ipostaza în care din materialele de urmărire penală rezultă că făptuitorul X, a purces la realizarea unui act sexual consimțit sau neconsimțit depășim în mod evident cadrul de realizare al laturii obiective a infracțiunii prevăzute de art.175¹ din Codul penal. Chiar dacă infracțiunea ce vizează inviolabilitatea sexuală nu a fost realizată din motive independente de voința făptuitorului, fapta nu poate fi calificată doar sub prisma art.175¹ din Codul penal.

O astfel de calificare cum am menționat mai sus nu încalcă principiul non bis in idem, căci infracțiunea prevăzută de 175¹ a fost deja consumată.

Concluzii generale și recomandări

După cum observăm, noile modificări la Codul penal lasă un loc analiză profundă asupra calificării faptelor infracționale prevăzute de capitolul IV al Codului penal. În vederea calificării exacte a legii penale, este important de a ține cont de teoria încriminării subiective. După cum am observat în textul de mai sus, având în vedere noile amendamente la Codul penal au fost create o serie de divergențe între practicieni în ceea ce privește aplicarea normei corecte. Așadar prezentul studiu vine ca o reflectare teoretico-practică în partea ce vizează aspectele juridico-penale de calificare a infracțiunilor privind viața sexuală.

Bibliografie

1. Legea nr. 316 pentru modificarea unor acte normative (asigurarea drepturilor victimelor în cazul infracțiunilor privind viața sexuală și violența în familie). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2022, nr. 394-400.
2. Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.
3. Sentința Judecătorei Chișinău, sediul Buiucani din 29 iulie 2022, dosarul nr. 1-1651/2022, disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/82b34950-e636-4628-81f1724bd9b7b710?fbclid=IwAR1zu4eo94qGgXWY4tr7Fce4Har9YGos-XUGRfSyhpoauQtGFEk6CssqNai0; accesat: 25.09.2023.

4. <https://juridicemoldova.md/16379/violul-si-actiunile-cu-caracter-sexual-neconsimtite-o-abordare-din-perspectiva-legii-nr-316-2022.html> accesat: 25.09.2023.
5. Sentința Judecătoria Chișinău, sediul Buiucani din 10 august 2021, dosarul nr. 1-553/2021, disponibil: https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/e31506a3-2d50-48ca-a72d-2fe25c052fc6.
6. Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale din 25 octombrie 2007 (Convenția de la Lanzarote), art. 18, disponibil: <https://rm.coe.int/168046e1d9>.
7. <https://dexonline.ro/definitie/h%C4%83r%C8%9Buire>; accesat: 26.09.2023.
8. Sentința Judecătoria Chișinău sediul Buiucani din 22 noiembrie 2022, dosarul nr. (12-1-31486-28052019), https://jc.instante.justice.md/ro/pigd_integration/pdf/6aea533c-3992-4e89-b915-c429a-85dfa49.
9. Sergiu Brînza, „Infracțiunile prevăzute la art.173-175¹ CP în lumina ultimelor amendamente operate în legea penală”, *Revistă Științifică a Universității de Stat din Moldova*, 2013, nr.3(63), Drept ISSN 1814-3199 131, Seria „Științe sociale”, pag.131-141.
10. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală.

62 Codul penal al Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 128-129.

DREPTURILE MINORILOR DELINCVENȚI ÎN BALANȚA JUSTIȚIEI PENALE: PERSPECTIVE ȘI SOLUȚII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ernest GAVZER*

Șef al Secției juridice și management al documentelor Inspecției procurorilor din cadrul Aparatului Consiliului Superior al Procurorilor, doctorand la Universitatea Liberă Internațională din Moldova

REZUMAT

În Republica Moldova, gestionarea cazurilor penale implicând minori prezintă o complexitate distinctă, necesitând echilibrul între respectarea legii și protecția drepturilor minorilor. Articolul analizează legislația și practicile curente, punând în evidență provocările și cerințele specifice ale minorilor în sistemul penal. Se remarcă o creștere a infracțiunilor contra patrimoniului comise de minori, accentuând necesitatea de strategii adaptate pentru prevenție și reabilitare. Se discută principiile teoretice, legislația națională și standardele internaționale, concentrându-se pe protecția minorilor și pe adaptarea la maturitatea lor cognitivă. Articolul examinează și rolul autorităților judiciare, subliniind importanța formării continue și a abordărilor alternative în justiție. Concluzia recomandă o evaluare obiectivă a progreselor și identificarea zonelor de îmbunătățire, în vederea asigurării unei justiții echitabile și eficiente pentru minori.

Cuvinte-cheie: prevenire, reabilitare, interogare etică, minorii, justiție juvenilă, drepturi fundamentale.

ABSTRACT

In Moldova, the legal and social handling of criminal cases involving minors is uniquely complex, requiring a balance between law enforcement and the protection of minors' rights. This article reviews current legislation and practices, highlighting the specific challenges and needs of minors in the criminal justice system. There has been an increase in property crimes committed by minors, emphasizing the need for tailored strategies for prevention and rehabilitation. Theoretical principles, national legislation, and international standards are discussed, focusing on the protection of minors and their cognitive maturity. The article also examines the role of judicial authorities, stressing the importance of ongoing training and alternative approaches in justice. The conclusion recommends an objective assessment of progress and identification of areas for improvement, aiming to ensure fair and effective justice for minors.

Keywords: prevention, rehabilitation, ethical interrogation, minors, juvenile justice, fundamental rights.

*„Protejarea drepturilor minorilor,
o cale spre echitate și umanitate”*

* ernestgavzer@gmail.com

Introducere

Prezentul articol are ca obiect de studiu criminologia și anume se referă la studierea fenomenului de delincvență juvenilă. Existența unui plan național de prevenire a delincvenței juvenile reprezintă unul din indicatori de bază ce vizează evaluarea sistemului de justiție bazat pe interesul superior al copilului.

În această ordine de idei, ne propunem să analizăm datele statistice cu referire la infracțiunile comise de minori și factorii generatori a unor atare infracțiuni. Studierea fenomenului generator al delincvenței juvenile va contribui la crearea unor remedii inclusiv legislative de prevenire a unor atare infracțiuni. Pe lângă măsurile legislative stabilite trebui de ținut cont că acest fenomen este unul mai degrabă psihologic decât juridic.

În acest sens, abordarea determinantă în rezolvarea soluției ar trebui să izvorască din geneza determinantă a comportamentului deviant. Implicarea psihologilor, studierea comportamentului minorilor și identificarea unor soluții de reabilitarea socială și psihologică constituie una din prioritățile de bază în combaterea delincvenței juvenile.

În contextul actual al sistemului de justiție penală, abordarea cazurilor care implică minori reprezintă o provocare atât din perspectiva juridică, cât și a celei sociale și umane.

Această complexitate derivă din necesitatea de a echilibra respectarea strictă a legii cu sensibilitatea față de nevoile și drepturile specifice ale minorilor. În acest articol, sugerez o analiză multidimensională a acestei teme, care să nu se limiteze doar la aspectele juridice, ci să includă și dimensiunile sociale și umane, esențiale în înțelegerea și abordarea eficientă a acestui subiect.

Urmărirea penală în cazul minorilor nu este doar o procedură legală, ea implică și considerente etice și psihologice importante. Minorii, datorită stadiului lor de dezvoltare, necesită o abordare diferită comparativ cu adulții, atât în etapele procesului penal, cât și în cele ale sentinței și reabilitării. Este crucial să se ia în considerare capacitatea lor de înțelegere, vulnerabilitatea emoțională și potențialul lor de reabilitare și integrare socială.

Prezentul articol explorează legislația și practicile actuale, cu un accent deosebit pe modul în care acestea răspund nevoilor specifice ale minorilor în cadrul sistemului de justiție penală. Voi analiza, de asemenea, modul în care diferite jurisdicții au abordat aceste provocări și ce lecții pot fi învățate din experiențele lor.

Prin această abordare, intenționez să ofer o perspectivă cuprinzătoare asupra temei, care să contribuie la o mai bună înțelegere și, eventual, la îmbunătățirea practicilor de urmărire penală a minorilor.

Analiza prevederilor internaționale și naționale în domeniu

Reglementările internaționale oferă o protecție vastă minorilor aflați în conflict cu legea – Convenția cu privire la Drepturile Copilului adoptată prin rezoluția Adunării Generale a Națiunilor Unite 44/25 la 20 decembrie 1989⁶³ (*Republica Moldova a aderat la Convenție în anul 1993*), este principalul tratat obligatoriu care definește drepturile Copilului. Convenția cu privire la Drepturile Copilului a intrat în vigoare la 2 septembrie 1990. Astfel, Convenția stabilește în cuprinsul său o serie de principii și reguli în partea ce vizează delincvenții minori:

- Principiul non-discriminării și egalității se aplică în justiția juvenilă, acest lucru incluzând o interdicție a discriminării datorate copilului sau familiei copilului (art. 2, Convenția cu privire la Drepturile Copilului);
- Principiul călăuzilor în orice politică de acțiune în justiția juvenilă este ca interesul copilului să fie scopul suprem (art. 3, alin. (1) din Convenție).
- Fiecare copil va fi tratat într-un mod uman și cu respect pentru demnitatea intrinsecă a persoanei, ținând seama de vârsta copilului (art. 37 lit. c) din Convenție);
- În toate stadiile, copiii trebuie să fie tratați într-o manieră care să faciliteze reintegrarea lor în societate și asumarea de către aceștia a unui rol constructiv în societate (art. 40 alin. (1) din Convenție);
- Nici un copil nu va fi supus la tortură sau la altă formă de tratament sau pedeapsă crudă, inumană, degradantă sau aspră (art. 37 din Convenție și regula 87 lit. a) din Regulile Națiunilor Unite pentru Protejarea Minorilor Privați de Libertate);
- În orice stadiu al procesului de justiție penală copiii nu trebuie să fie privați de libertate ilegal sau arbitrar (art. 37 lit. b) din Convenție);
- Arestarea, încarcerarea sau reținerea copiilor trebuie folosite doar ca măsuri de ultimă instanță și pentru cel mai scurt timp posibil (art. 37 lit. b) din Convenție).

Regulile Standard Minimale ale Națiunilor Unite în Administrarea Justiției Juvenile, denumite „*Regulile de la Beijing*” care au fost adoptate de Congresul al VII-lea al O.N.U. pentru prevenirea crimei și tratamentul delincvenților, care și-a ținut lucrările la Milano (Italia) între 26 august și 6 septembrie 1985. Regulile au fost aprobate apoi de către O.N.U. la 29 noiembrie 1985 prin Rezoluția nr. 40/33.

Punctul 16 al Regulilor de la Beijing stabilește că în toate cazurile, cu excepția micilor infracțiuni, înainte ca

63 Convenția cu privire la Drepturile Copilului aprobată de Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 20 Noiembrie 1989. Republica Moldova a aderat la Convenție în anul 1993.

autoritatea competentă să ia o decizie definitivă, prealabilă condamnării, antecedentele minorului, condițiile în care el trăiește și circumstanțele în care a fost comis delictul, fac obiectul unei anchete mai temeinice, astfel încât să fie ușurată sarcina autorității competente de a judeca chestiunea în cauză.

Convenția ONU privind Drepturile Copilului oferă un cadru global pentru drepturile minorilor și stipulează obligații specifice pentru statele membre în ceea ce privește tratamentul minorilor în cadrul sistemului de justiție. Articolul 40 al Convenției accentuează necesitatea respectării demnității tinerilor și garantează dreptul la o procedură juridică echitabilă și promptă.

La fel, principiile ce vizează sistemul de justiție pentru minori sunt reflectate inclusiv în: Principiile Națiunilor Unite pentru Prevenirea Delincvenței Juvenile. Documentul mai este cunoscut și cu denumirea „Principiile de la Riyadh”. Acest proiect a fost întocmit pentru prevenirea crimei și pentru tratamentul delincvenților, adoptat fiind la cel de-al VIII-lea Congres al O.N.U. cu lucrările în capitala Cunei (Havana) între 27 august și 7 septembrie 1990.

Un alt document de o importanță semnificativă reprezintă și Regulile Națiunilor Unite pentru Protecția Minorilor Privati de Libertate. Documentul a fost adoptat la Congresul al VIII-lea al O.N.U. prin rezoluția 45/113 din 14 decembrie 1990 și se aplică copiilor privați de libertate în orice situație, inclusiv în instituțiile copiilor.

În analiza drepturilor fundamentale ale minorilor implicați în proceduri penale, este esențial să acordăm o atenție deosebită modului în care aceste drepturi sunt reflectate și respectate în practica judiciară națională. Această analiză necesită o comparare cu standardele internaționale și o înțelegere profundă a principiilor care guvernează protecția minorilor în sistemul de justiție penală.

La nivel național, politica statului este reglementată de mai multe acte normative – Constituția Republicii Moldova în art. 50, care stipulează în alin. (2): „Copiii și tinerii se bucură de un regim special de asistență în realizarea drepturilor lor”.

Pentru a identifica vârsta necesar atragerii la răspundere penală a minorului care a comis fapte social periculoase urmează să analizăm prevederile Codului penal.

Conform alin.(1) art. 21 Codul penal al Republicii Moldova, „sunt pasibile de răspundere penală persoanele fizice responsabile care, în momentul săvârșirii infracțiunii, au împlinit vârsta de 16 ani”. Din alin.(1) art. 21 Codul penal al Republicii Moldova rezultă că minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu poate fi subiect al infracțiunii. Această înseamnă că, până la atingerea vârstei de 14 ani, din punct de vedere penal, inexistența responsabilității persoanei fizice este absolută și în ni-

ciun caz nu se va putea dovedi existența ei. Vârsta generală pentru tragerea la răspundere penală a persoanei fizice este de 16 ani. Minorii între vârsta de 14 și 16 ani poartă răspundere penală numai pentru săvârșirea infracțiunilor indicate expres în alin. (2) art.21.

Totodată, Codul familiei din Republica Moldova, care prevede în art. 2 alin.(1) că „familia și relațiile familiale în Republica Moldova sunt ocrotite de către stat”.

Principiile și obiectivele asistenței sociale sunt reglementate de Legea asistenței sociale, nr. 547-XV din 25.12.2003, care prevede că asistența socială este componentă a sistemului național de protecție socială, în cadrul căreia statul și societatea civilă se angajează să prevină, să limiteze sau înlăture efectele temporare sau permanente ale unor evenimente considerate drept riscuri sociale și care pot genera marginalizarea ori excluderea socială a persoanelor și familiilor aflate în dificultate. Asistența socială se acordă sub formă de servicii sociale și prestații sociale.⁶⁴

Mai mult, este vital să analizăm teoriile și abordările conceptuale care stau la baza tratamentului minorilor în justiția penală. Aceasta include înțelegerea conceptelor de vârstă penală minimă, responsabilitate penală și modalități de abordare a infracțiunilor comise de minori. De exemplu, diferite țări aplică abordări variate în ceea ce privește vârsta de la care un minor poate fi considerat penal responsabil, reflectând diversele perspective culturale și sociale asupra copilăriei și maturității.

Pe lângă aspectele legale, este important să considerăm și dimensiunea psihosocială a minorilor implicați în proceduri penale. Studiile din domeniul psihologiei și criminologiei juvenile oferă perspective valoroase asupra modului în care factorii de dezvoltare, contextul familial și social influențează comportamentul delinvent al minorilor și răspunsurile adecvate ale sistemului de justiție.

Prin urmare, acest cadru teoretic și conceptual trebuie să fie bine ancorat într-o înțelegere complexă a drepturilor minorilor și a modului în care acestea sunt respectate în practica judiciară, comparativ cu standardele și practicile internaționale. O astfel de abordare nu numai că îmbogățește discuția juridică, dar contribuie și la o mai bună apreciere a nevoilor și drepturilor minorilor în contextul justiției penale.

În Republica Moldova, infracționalitatea juvenilă prezintă anumite tendințe și caracteristici specifice. Potrivit datelor statistice oficiale, în anul 2021, au fost înregistrate 695 infracțiuni săvârșite de minori sau cu participarea acestora, reprezentând 2,6% din totalul infracțiunilor înregistrate în acel an. Aceasta a marcat o creștere de 14,7% față de anul 2020. În mod similar, în 2022, numărul de infracțiuni săvârșite de minori a fost de 705,

64 Anatolie Andronache: „Justiția Juvenilă”, 2013, p. 22-23.

păstrând aceeași proporție de 2,6% din totalul infracțiunilor, dar reprezentând o creștere de 1,4% față de anul precedent.

Analizând mai detaliat, în 2021, furturile au fost cele mai frecvente infracțiuni comise de minori (52,8%), urmate de jafuri (9,5%) și huliganism (6,5%). Această tendință a fost similară și în anul 2020, când 606 infracțiuni au fost săvârșite de minori, reprezentând o scădere de 8,7% față de anul precedent. Dintre acestea, 56,3% au fost furturi, urmate de jafuri (6,6%) și huliganism (4,0%).⁶⁵

Aceste date arată o prevalență a infracțiunilor contra patrimoniului săvârșite de minori în Moldova, cu o tendință de creștere în ultimii ani. De asemenea, ele subliniază provocările sistemului juridic în abordarea eficientă și umană a cazurilor implicând minori, precum și nevoia de programe de prevenire și reabilitare adaptate nevoilor specifice ale acestui grup de vârstă.

Cercetările criminologice au studiat și raportul dintre structura familiei, educația primită de minor și delincvență. Acest factor este relativ, studiindu-se în raport cu obiceiurile, rolul jucat de familie ca grup social în fiecare societate. În cadrul prezentei cercetări, s-a constatat că de fapt climatul familial este un factor esențial pentru controlul asupra delincvenței juvenile în Republica Moldova. Experții consideră că pentru realitatea din țara noastră un climat familial mai sever contribuie mai mult la abținerea de la comiterea anumitor fapte, decât o permisivitate excesivă.

În cea mai mare parte, faptele delincvente s-au observat în familii cu un singur părinte. În cazul de față, a fost vorba nu numai de familii divorțate, sau unde unul din părinți a decedat, dar și de acele familii în care un părinte este plecat la muncă peste hotare. Situații și mai alarmante sunt în cazurile în care ambii părinți sunt plecați, iar copiii sunt lăsați în grija fraților și a surorilor mai mari, a bunicilor sau a rudelor.

În unul⁶⁶ din studiile efectuate în acest domeniu se constată că, spre exemplu, în mun. Chișinău 41% din copiii intervievați au afirmat că mama este plecată peste hotare, iar 35,7% – tatăl. Din rândul persoanelor evaluate, 35% au declarat că părinții sunt plecați mai bine de 5 ani, 17,4% din părinți sunt plecați în străinătate de 1-3 ani. În 34,5% din respondenții din Chișinău s-a stabilit că nu s-a efectuat o delegare clară a responsabilităților parentale, după plecarea părinților la muncă.

S-a constatat că în Chișinău efectiv nu există servicii specializate pentru copiii ai căror părinți sunt plecați în străinătate, aceștia beneficiind de serviciile oferite în general copiilor aflați în dificultate. De regulă, în cazul

în care părinții pleacă peste hotare, asistentul social nu este anunțat. În același studiu remarcăm că doar 4,8% din copii comunică zilnic cu părinții aflați peste hotare, 71,5% dintre copiii intervievați declară că după plecarea părinților le lipsește dragostea părintească, la 61,7% dintre copii le lipsește comunicarea, iar 22,7% simt lipsa educației.

Factorii negativi care influențează asupra copiilor ai căror părinți sunt plecați peste hotare conduc la faptul că aceștia devin consumatori de alcool sau de droguri; frecventează baruri și discoteci fără a fi supravegheați; au stări de depresie, de agresivitate; sunt incapabili să-și gestioneze banii; manifestă un comportament inadecvat vârstei.⁶⁷

Din lipsă de supraveghere necesară din partea părinților, copiii recurs la comiterea infracțiunilor. Abordarea teoretică a urmăririi penale în cazurile care implică minori în Republica Moldova se bazează pe o serie de principii și practici care sunt influențate atât de legislația națională, cât și de standardele internaționale în domeniul drepturilor copilului. Republica Moldova urmează principiile stabilite în Codul penal și Codul de procedură penală, care conțin prevederi specifice referitoare la tratamentul minorilor în sistemul de justiție penală. Moldova este parte la Convenția ONU privind Drepturile Copilului și alte tratate internaționale, care impun respectarea drepturilor minorilor și asigurarea unui tratament adecvat vârstei și nevoilor lor în procesul penal.

Urmărirea penală a minorilor trebuie să respecte drepturile lor fundamentale, inclusiv dreptul la un proces echitabil, dreptul la confidențialitate și dreptul la reprezentare legală. Interogarea și tratamentul minorilor în timpul procedurilor penale trebuie să fie adaptate la nivelul lor de înțelegere și maturitate. Accentul trebuie pus pe prevenirea delincvenței juvenile și pe reabilitarea minorilor, mai degrabă decât pe pedepsirea severă. Autoritățile implicate în urmărirea penală a minorilor, cum ar fi poliția, procurorii și judecătorii, trebuie să primească o instruire specializată pentru a lucra eficient cu minorii. Sistemul juridic din Moldova încurajează utilizarea abordărilor alternative, cum ar fi medierea și consilierea, pentru a trata cazurile minorilor, evitând pe cât posibil procedurile penale formale.

Una dintre provocările majore este integrarea eficientă a principiilor de protecție a minorilor cu nevoile de securitate și justiție. În ultimii ani, a existat o tendință de a reforma practicile judiciare pentru a face sistemul de justiție penală mai sensibil la nevoile minorilor, inclusiv prin promovarea programelor de reabilitare și prevenire.

În analiza drepturilor minorilor în procedurile judiciare, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului

65 Datele Biroului Național de Statistică privind nivelul infracționalității în Moldova <<https://statistica.gov.md/>> (accesat la 20.05.2024).

66 „Servicii sociale oferite copiilor singuri acasă”, Studiu Comparativ Iași-Chișinău privind situația copilului singur acasă, Asociația Alternative Sociale, 2009.

67 Ig. Dolea, V. Zaharia, V. Pritcan, M. Buciuceanu-Vrabie „Fenomenul Delincvenței juvenile în Republica Moldova”, 2012, p. 24-27

De asemenea, este important să se ia în considerare opțiunile alternative de interogare și de rezolvare a cazurilor implicând minori, cum ar fi medierea și programele de reabilitare, care pot oferi soluții mai eficiente și mai puțin traumatizante decât procedurile penale tradiționale.

Un exemplu notabil este abordarea adoptată de sistemul judiciar din țări precum Suedia sau Norvegia în ceea ce privește tratamentul minorilor în justiția penală. Aceste țări pun accent pe reabilitare și reintegrare, mai degrabă decât pe pedeapsă, și au dezvoltat programe specifice pentru a sprijini minorii în cadrul procesului penal. Studiul acestor modele poate oferi perspective valoroase despre cum se pot aborda cazurile minorilor într-un mod care să sprijine atât dreptatea, cât și bunăstarea minorului.

De asemenea, este instructiv să se examineze cazuri în care implementarea legilor a întâmpinat provocări. Astfel de studii de caz pot include situații în care drepturile minorilor au fost ignorate sau încălcate, evidențiind astfel zonele care necesită o atenție sporită sau modificări legislative.

Evidențiind atât bunele practici, cât și provocările, putem trage concluzii valoroase care să ghideze îmbunătățirea continuă a sistemului de justiție penală pentru minori. În evaluarea sistemului de justiție penală pentru minori, este esențial să recunoaștem și să discutăm despre provocările constante și nevoia de adaptare continuă pentru a răspunde în mod eficient și uman nevoilor acestui segment vulnerabil.

În opinia mea, aceasta implică atât o analiză profundă a legislației existente, cât și o evaluare a practicilor judiciare. Una dintre provocările majore constă în echilibrarea nevoii de a asigura siguranța publică cu necesitatea de a proteja drepturile și bunăstarea minorilor. Sistemul juridic trebuie să fie suficient de flexibil pentru a lua în considerare circumstanțele individuale ale fiecărui minor, inclusiv vârsta, maturitatea și contextul social și familial. Este vital să se dezvolte abordări care să recunoască și să trateze cauzele profunde ale comportamentului delinvent, în loc să se concentreze exclusiv pe pedepsire.

Un alt aspect important este reprezentat de nevoia de formare și educație continuă a profesioniștilor din domeniul juridic, inclusiv judecători, procurori și avocați, în ceea ce privește specificul lucrului cu minorii. Acest lucru presupune nu doar o înțelegere a legii, ci și abilități în comunicarea cu minorii și în aplicarea unor abordări adaptate nevoilor lor. În plus, tehnologiile emergente și evoluțiile sociale aduc noi provocări și oportunități. De exemplu, utilizarea tehnologiei digitale în procesul judiciar poate oferi noi metode de interacțiune cu minorii, dar, în același timp, ridică întrebări privind protecția datelor și confidențialitatea.

Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor⁷², deși face referință în principal la procesele judiciare și la alternativele la astfel de procese, reiterează importanța cooperării dintre diferiți actori în cadrul reacției la delincvența juvenilă, menționând că trebuie să fie încurajată cooperarea dintre diverși profesioniști pentru a obține o înțelegere comprehensivă a copilului, precum și o evaluare a situației lui juridice, sociale, emoționale, fizice și cognitive.

Se recomandă a crea un cadru comun de evaluare pentru profesioniștii care lucrează cu sau pentru copii (cum ar fi juriștii, psihologii, medicii, polițiștii, lucrători ai serviciului pentru imigrare, lucrători sociali și mediatori) în cadrul proceselor care includ sau afectează copiii, pentru a oferi susținerea necesară celor care iau deciziile, permițându-le să servească în cel mai bun mod intereselor copilului într-un caz anumit. Privind în viitor, este imperativ să se continue evaluarea și adaptarea sistemului de justiție penală pentru minori. Aceasta include nu doar implementarea de reforme legislative, ci și promovarea unor programe de reabilitare și sprijin, și asigurarea accesului la educație și servicii de sănătate mintală.

De asemenea, este important să se mențină un dialog deschis între diferitele părți interesate, inclusiv organizații ale societății civile, experți în domeniul justiției pentru minori și comunități, pentru a asigura o abordare cuprinzătoare și sensibilă la nevoile minorilor.

Concluzii

Încheind această analiză, este esențial să recomandăm o evaluare obiectivă și continuă a progreselor realizate în domeniul justiției penale pentru minori, precum și a zonelor care necesită îmbunătățiri suplimentare. Prin examinarea legislației, practicilor judiciare și a studiilor de caz, am identificat atât evoluții pozitive, cât și provocări semnificative în abordarea cazurilor implicând minori. Un aspect pozitiv remarcabil este creșterea recunoașterii nevoilor specifice ale minorilor în sistemul de justiție penală, precum și implementarea unor abordări mai centrate pe reabilitare și reintegrare socială. Totuși, există încă domenii în care progresul este necesar. Acestea includ asigurarea unei reprezentări legale adecvate, dezvoltarea de proceduri de interogare adaptate vârstei și maturității minorilor și creșterea accesului la programe de sprijin și reabilitare.

De asemenea, este esențial să recunoaștem importanța formării continue a profesioniștilor din domeniul juridic în ceea ce privește specificul lucrului cu minorii. Un sistem de justiție penală eficient pentru minori necesită nu doar cunoștințe juridice solide, ci și o înțelegere a

⁷² Ghidul Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei pentru Justiție Prietenoasă Copiilor, adoptat de Comitetul de Miniștri la 17 noiembrie 2010 la reuniunea 1098 a Delegaților Miniștrilor; Capitolul IV, Justiția prietenoasă copiilor înainte de, în timpul și după procesele judiciare.

aspectelor psihologice și sociale care influențează comportamentul minorilor. În plus, adaptarea la noile tehnologii și la schimbările sociale continuă să fie un aspect cheie. În timp ce tehnologia oferă noi oportunități pentru îmbunătățirea procesului judiciar, este crucial să abordăm și riscurile asociate, cum ar fi protecția datelor și confidențialitatea.

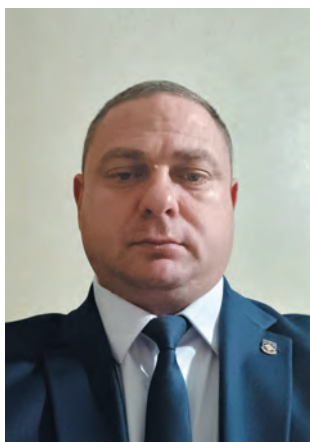
În concluzie, menținerea unui echilibru între protecția societății și protecția drepturilor și bunăstării minorilor rămâne o sarcină complexă, dar indispensabilă. Progresul continuu în acest domeniu depinde de eforturile conjugate ale legislativului, sistemului judiciar, profesioniștilor din domeniul educației și sănătății mintale și ale societății în ansamblul său. Prin urmare, recomandăm o atenție susținută și o evaluare periodică a modului în care sistemul juridic răspunde nevoilor minorilor învinuiți sau bănuți, pentru a asigura o justiție echitabilă și eficientă pentru toți membrii societății.

Bibliografie

1. Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte metodologice și analitice. BNS, Chișinău, 2010.
2. Banciu, D., Rădulescu, S.M., Voicu, M. Introducere în sociologia delincvenței juvenile. – București: Editura Medicală, 1990. – 218 p.
3. Butoi, I., Butoi, T. Tratat universitar de psihologie judiciară: teorie și practică, Editura Pinguin Book, București, 2006. – 420 p.
4. Consolidarea legăturii dintre migrație și dezvoltare în Moldova. Chișinău, 2010.
5. Copiii Moldovei. Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2008.
6. Cosnier, J. Ura și formele violenței / Jacques Cosnier / Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor. – Iași: Editura Polirom, 2002. – p. 71-83.
7. Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire și de combatere. – Chișinău, Academia „Ștefan cel Mare” a MAI, 2003.
8. Deteșan, A., Fiscuci, C., Racolța, N. Modificarea comportamentului infracțional al tinerilor și minorilor care au comis fapte penale. – Editura LIMES, Cluj-Napoca, 2003. – 280 p.
9. Efectele migrației și remitențelor în zonele rurale ale Moldovei și Studiul de caz privind gestionarea migrației în Polonia. CASE, Chișinău, 2008.
10. Evaluarea reformei sistemului de îngrijire a copilului și asistență tehnică pentru consultarea subregională – Moldova. Chișinău, 2009.
11. Femei și bărbații în Republica Moldova. Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2009.
12. Hudîțeanu, A. Deviantă comportamentală la elevi. Cunoașterea, prevenirea și soluționarea devierilor comportamentale ale elevilor. – Sibiu: Editura Psihomedica, 2001. – 210 p.

13. Infracționalitatea în Republica Moldova. Biroul Național de Statistică, Chișinău, 2010.

IPOTEZĂ PRIVIND NECESITATEA AGRAVĂRII RĂSPUNDERII CONTRAVENȚIONALE PENTRU UNELE CATEGORII DE CONTRAVENȚII

Ruslan DONIA

Procuror în Procuratura raionului Hîncești

REZUMAT

Reieșind din prevederile Codului contravențional al Republicii Moldova⁷³ și activitatea practică în acest domeniu, a apărut necesitatea dezbaterii științifico-practice a ipotezei privind oportunitatea agravării răspunderii contravenționale pentru unele categorii de contravenții în cazul săvârșirii acestora de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință.

Cuvinte-cheie: contravenție, jurisprudență, contravenient, răspundere.

ABSTRACT

Hypothesis regarding the necessity of aggravating contraventional liability for some categories of contraventions.

Resulting from the provisions of the Contravention Code of the Republic of Moldova and the practical activity in this field, arose the necessity of the scientific-practical debate of the hypothesis of aggravating contraventional liability for some categories of contraventions in the case of their commission by two or more persons, by entering (breaking) into the room, another place for storage or the home.

Key-words: contravention, jurisprudence, offender (delinquent), responsibility.

Potrivit art.14 alin.(1) din Codul penal al Republicii Moldova⁷⁴: „Infracțiunea este o faptă (acțiune sau inacțiune) prejudiciabilă, prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție și pasibilă de pedeapsă penală.”

Iar noțiunea de contravenție este prevăzută în art.10 din Codul contravențional al Republicii Moldova și aceasta: „constituie fapta – acțiunea sau inacțiunea – ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, săvârșită cu vinovăție, care atentează la valorile sociale ocrotite de lege, este prevăzută de prezentul cod și este pasibilă de sancțiune contravențională.”

* r.donia@procuratura.md
date de contact: +37369999683

73 Codul contravențional al Republicii Moldova, nr.218-XVI din 24.10.2008, cu modificările și completările ulterioare.

74 Codul penal al Republicii Moldova, nr.985-XV din 18.04.2002, cu modificările și completările ulterioare.

De menționat că, art.186 alin.(1) din Codul penal al Republicii Moldova prevede răspunderea pentru: „*Furt, adică sustragerea pe ascuns a bunurilor altei persoane*”, iar alin.(2) literele b) și c) stabilește răspunderea pentru aceeași faptă săvârșită în următoarele circumstanțe agravante: *de două sau mai multe persoane; prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință*.

La rândul său, art.105 din Codul contravențional al Republicii Moldova prevede răspunderea pentru: „*Sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului prin furt, însușire, delapidare, abuz de serviciu sau escrocherie*”.

Elocvent în acest sens se impune precizarea că, în conformitate cu art.18 alin.(1) din Codul contravențional al Republicii Moldova: „*Proporții mici se consideră valoarea bunurilor sustrase, dobândite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală sau valoarea pagubei pricinuite care, la momentul săvârșirii contravenției, nu depășește 20% din cuantumul salariului mediu lunar pe economie prognozat, aprobat de Guvern pentru anul în curs la data săvârșirii faptei*”.

Deci, pentru anul 2024, potrivit Hotărârii Guvernului Republicii Moldova nr.1033/2023⁷⁵, această marjă nu depășește suma de 2740 lei, întrucât cuantumul salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul curent, constituie 13700 lei (*formula de calcul fiind următoarea: 13700 lei x 20% : 100% = 2740 lei*).

Având în vedere normele citate supra, în articolul ce urmează propunem să facem o analiză comparativă (și prin analogie) a fenomenului sustragerii bunurilor altei persoane prin prisma art.105 din Codul contravențional al Republicii Moldova și art.186, art.190 (*escrocheria, adică sustragerea bunurilor altei persoane prin abuz de încredere, inducere sau menținere în eroare*) și art.191 (*delapidarea averii străine, adică însușirea, dispunerea sau folosirea ilegală a bunurilor altei sau ale altor persoane de către cel căruia i-au fost încredințate în baza unui titlu și cu un anumit scop ori refuzul de a le restitui*) din Codul penal al Republicii Moldova și să punem în dezbatere chestiunea privind necesitatea agravării răspunderii contravenționale pentru unele categorii de contravenții în cazul săvârșirii acestora de două sau mai multe persoane, sau, după caz, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare ori în locuință.

În opinia noastră, săvârșirea oricărei fapte prejudiciabile (*antisociale*) de un grup constituit din două sau mai multe persoane implică, indubitabil, participarea (*directă sau indirectă*) a fiecăruia din făptași și, respectiv, îi oferă nelegiurii un grad de pericol social mai sporit, dat fiind că participanții la delict fie se înțeleg în prealabil, fie comit fapta fără a conveni din timp asupra anumitor detalii și/sau acțiuni, dar contribuie spontan la realizarea

intenției ilegale prin diferite metode (*susținere amicală, acordare de ajutor, mijloace, sfaturi, informații etc.*). Aceasta și mai mult intimidează victima și insuflă o mai mare temere în rândul cetățenilor, iar făptuitorilor le crează un sentiment de superioritate, bravură și forță, în dese cazuri determinând comiterea altor fărâdelegi.

De aceea, suntem de părerea că și contravenția, care este o faptă ilicită, cu un grad de pericol social mai redus decât infracțiunea, trebuie pedepsită mai aspru atunci când a fost săvârșită de două sau mai multe persoane, inclusiv și în cazul pătrunderii lor în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, acțiuni ce presupun planificare, pregătire de instrumente și/sau de alte obiecte special adaptate pentru efracție etc.

În contextul dat drept exemplu poate servi următoarea speță.

La 20.03.2023 în Registrul nr.2 de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente al Inspectoratului de poliție Hîncești au fost înregistrate materialele acumulate pe faptul sustragerii în noaptea de 18.03.2023 de către cet. S. F., locuitor al satului M., raionul Hîncești, a doi metri steri de lemn pentru foc, în valoare de 1000 lei moldovenești, din pădurea gestionată de Ocolul silvic „B” al Î.S. „Întreprinderea pentru Silvicultură „Hîncești-Silva”.

Fiind audiat în calitate de contravenient, S. F. a declarat că, în noaptea de 18.03.2023 el împreună cu T. O. și cu T. A. s-au dus în pădure, nu departe de sat, unde erau tăiați copaci de mesteacăn, și au luat câte o căruță de lemn, pe care le-au dus la T. O. acasă și le-au ascuns în beci.

Prin urmare, atât S. F., cât și T. O., au fost sancționați în baza art.105 din Codul contravențional al Republicii Moldova pentru sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului prin furt.

Dar, în rezultatul controlului efectuat în ordine ierarhică, s-a stabilit că la răspundere contravențională nu a fost tras numitul T. A., care, reieșind din afirmațiile lui S. F., la fel a participat la sustragere.

Drept consecință, prin ordonanța procurorului, adoptată în ordinea art.396 alin.(1) din Codul contravențional al Republicii Moldova, în privința lui T. A. a fost pornit proces contravențional în baza art.105 din Codul contravențional al Republicii Moldova, care a fost expediat în adresa Inspectoratului de poliție Hîncești pentru examinarea cazului conform competenței materiale și teritoriale, în cele din urmă T. A. fiind sancționat pecuniar în cadrul unui proces contravențional echitabil, cu respectarea cerințelor art.5, art.7, art.8, art.9 și art.375 din Codul contravențional al Republicii Moldova, amenda fiind achitată.

De remarcat că, în practica de activitate au mai fost întâlnite cazuri când una și aceeași contravenție a fost săvârșită fie de două sau mai multe persoane, fie prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, cum ar fi, de pildă, în situațiile ce urmează.

⁷⁵ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1033 din 21.12.2023 privind aprobarea cuantumului salariului mediu lunar pe economie, prognozat pentru anul 2024.

La 23.01.2024 numitul S. I. a fost sancționat contravențional (*cu amendă*) de către agentul constatator al Inspectoratului de poliție Hîncești R. V., în baza art.104 alin.(1) din Codul contravențional al Republicii Moldova, pentru faptul că, el, în noaptea de 22.12.2023, în intervalul de timp cuprins între orele 00:00–01:50, intenționat a incendiat mijlocul de transport de model Škoda Octavia, care era parcat pe una din străzile satului S. din raionul Hîncești, provocând, astfel, deteriorarea bunului ce-i aparține lui M. O.

De menționat că, pentru aceeași faptă la 23.01.2024 a fost sancționat (*pecuniar*) și cet. B. A., deoarece în cadrul cercetărilor s-a stabilit cu certitudine că la săvârșirea contravenției date ultimul a acționat de comun acord cu S. I.

Similar, prin decizia asupra cauzei contravenționale din 27.02.2024, emisă de către agentul constatator al Inspectoratului de poliție Hîncești B. A., supus sancțiunii contravenționale pentru săvârșirea contravenției prevăzute la art.105 din Codul contravențional al Republicii Moldova a fost cet. P. V., care în timpul zilei de 19.02.2024, ora nu a fost stabilită cu exactitate, în timp ce se afla în extravilanul localității B. din raionul Hîncești, a sustras de pe terenul agricol al cet. S. E. 60 de pari (*spalieri*) din beton, cauzând proprietarei un prejudiciu material în valoare de 2100 lei moldovenești.

Întrucât P. V. a comis fapta împreună cu P. I., acesta pe data de 27.02.2024 la fel a fost tras la răspundere contravențională.

Așadar, pornind de la cele descrise mai sus, considerăm, prin analogie, că următoarele articole din Codul contravențional al Republicii Moldova ar trebui modificate în sensul completării lor cu agravantele enumerate mai sus (*și, respectiv, cu sancțiuni mai aspre*), în următoarea redacție:

- art.69 alin.(3) – **injuria**: Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite de două sau mai multe persoane ori din motive de prejudecată;
- art.70 alin.(3) – **calomnia**: Fapta prevăzută la alin.(1) sau (2), săvârșită de două sau mai multe persoane ori din motive de prejudecată;
- art.77² alin.(3) – **ultragierea medicului sau a lucrătorului medical**: Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite de două sau mai multe persoane ori din motive de prejudecată;
- art.78 alin.(3) – **vătămarea integrității corporale**: Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere sau în locuință, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune, ori din motive de prejudecată;
- art.78¹ alin.(2) – **violența în familie**: Acțiunile specificate la alin.(1), săvârșite de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere sau în locuință, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune;
- art.78² alin.(2) – **acte de persecuție**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane;

- art.87 alin.(2) – **cultivarea ilegală a plantelor ce conțin droguri, precursori și analogi ai acestora și fabricarea etnobotanicelor**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane;
- art.88 alin.(3) – **aducerea minorului la starea de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe**: Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite de două sau mai multe persoane;
- art.90 alin.(2) – **producerea, comercializarea, difuzarea sau păstrarea produselor pornografice**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane;
- art.91 alin.(3) – **consumul băuturilor alcoolice în locuri în care acesta este interzis și comercializarea băuturilor alcoolice către minori**: Acțiunile specificate la alin.(1) sau (2), săvârșite de două sau mai multe persoane;
- art.104 alin.(2) – **distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor străine**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, ori din motive de prejudecată;
- art.104¹ alin.(2) – **distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor proprietate comună a asociațiilor de coproprietari în condominiu**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune;
- art.105 alin.(2) – **sustragerea în proporții mici din avutul proprietarului**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință;
- art.106 alin.(2) – **cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane;
- art.335 alin.(2) – **samavolnicia**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane, prin pătrundere în încăpere, în alt loc pentru depozitare sau în locuință, dacă fapta nu reprezintă o infracțiune;
- art.336 alin.(3) – **nesubordonarea cu rea-voință dispoziției sau cererii legitime a colaboratorului organelor de ocrotire a normelor de drept**: Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2), săvârșite de două sau mai multe persoane;
- art.354 alin.(2) – **huliganismul nu prea grav**: Fapta prevăzută la alin.(1), săvârșită de două sau mai multe persoane ori din motive de prejudecată.

În concluzie dorim să accentuăm că, această opinie poate fi tratată drept propunere de *lex ferenda*, existând posibilitatea ca agravantele abordate să fie introduse, la discreția legiuitorului, și în alte articole ale Codului contravențional al Republicii Moldova, lista de mai sus nefiind una exhaustivă.

MĂSURI DE PREVENIRE VICTIMOLOGICĂ A INFRAȚIUNILOR CONTRA MINORILOR

Serghei Podrez*
*Procuror în Procuratura
raionului Anenii Noi*

Cristian Turcuman**
*Consultant al procurorului
Procuratura r-lui Anenii Noi*

REZUMAT

Articolul analizează rolul statului în garantarea drepturilor copiilor în Republica Moldova, cu accent pe prevenirea victimizării, în special în cazurile de infracțiuni sexuale violente. Se evidențiază necesitatea protecției speciale pentru copiii vulnerabili din cauza absenței sau incapacității părinților. Prevenirea victimizării este esențială în politica penală și criminologică, solicitând mobilizarea resurselor sociale. Sunt discutate metode pre- și post-infracționale, inclusiv educația preventivă, restricționarea conținutului erotic și cursuri de autoapărare. Se propune colaborarea cu autoritățile locale și conștientizarea publicului. În concluzie, se recomandă evaluarea continuă și implementarea măsurilor legislative și practice integrate, subliniind cooperarea internațională.

Cuvinte-cheie: drepturile copiilor, infracțiuni, minori, prevenire, protecție, victimizare, victimologie.

ABSTRACT

The article analyzes the role of the state in ensuring children's rights in the Republic of Moldova, focusing on preventing victimization, especially in cases of violent sexual offenses. It highlights the need for special protection for vulnerable children due to the absence or incapacity of parents. Victimization prevention is essential in criminal and criminological policy, requiring the mobilization of social resources. Pre- and post-crime methods are discussed, including preventive education, restricting erotic content, and self-defense courses. Collaboration with local authorities and public awareness is proposed. In conclusion, it recommends continuous evaluation and the implementation of integrated legislative and practical measures, emphasizing international cooperation.

Keywords: administration, children, crimes, importance, prevention, protection, public, victimization, victimology.

* s.podrez@procuratura.md

** cristian.turcuman@procuratura.md

În cursul său istoric de dezvoltare, omenirea a aplicat două modalități principale de contracarare a atentatelor infracționale asupra drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor, societății și statului: pedepsirea făptuitorilor pentru comiterea infracțiunilor și prevenirea criminalității. În ultimii ani, se consolidează tot mai mult ideea, potrivit căreia anume prevenirea criminalității este calea cea mai promițătoare pentru lupta eficientă cu acest fenomen.

Nici societatea și nici statul nu pot proteja persoana de fenomenul infracțional fără asigurarea unei baze solide de prevenire a acestuia. Încă Cesare Beccaria spunea: „Este mai bine să previi crima decât să pedepsești pentru comiterea ei. Acesta este obiectivul oricărei legislații, care, în esență, constituie arta de a conduce oamenii spre cea mai mare fericire sau poate spre cea mai mică nefericire”.⁷⁶

Prevenirea nu poate fi eficientă dacă nu se mobilizează în mod sistematic și coordonat toate resursele sociale. Aceasta este rațiunea pentru care, în ultimele două decenii, unele țări membre ale Consiliului Europei au creat organisme naționale, cu structuri și forme variate, vizând planificarea și coordonarea activităților de prevenire, la toate nivelurile. Aceste organisme, constituite din reprezentanți ai diferitor servicii publice și private și din diverse secțiuni sociale, pun în aplicare programe de prevenire și de cercetare în acest domeniu și oferă recomandări utile autorităților care poartă răspunderea directă în combaterea criminalității.⁷⁷

Deși prevenirea criminalității este considerată drept obiectivul principal al politicii penale, totuși, aceasta rămâne insuficient definită din punct de vedere teoretic.⁷⁸ În literatura de specialitate se menționează că, prevenirea criminalității este un termen extensibil, care, în sensul cel mai larg, înglobează un spectru foarte larg de activități, care regroupează acțiunile poliției, ale procuraturii și închisorilor, aspecte ale activității sociale. În sens strict criminologic, prevenirea criminalității poate căpăta și o accepție mai specifică, desemnând măsurile preventive care evită de a invoca dreptul penal.⁷⁹

Altfel spus, prevenirea criminalității cuprinde o gamă largă de diverse intervenții asupra cauzelor și condițiilor criminalității, factoriilor care contribuie la formarea personalității și a comportamentului infracțional. Prin prevenirea criminalității se poate înțelege și activitatea menită să reducă numărul de infracțiuni și a pericolului social al acestora prin eliminarea, reducerea sau neu-

tralizarea cauzelor și circumstanțelor infracțiunilor, precum și printr-un set de măsuri de prevenire.⁸⁰

Având în vedere cele expuse, constatăm că, prevenirea infracțiunilor comise presupune influența sistematică cu caracter preventiv asupra unor persoane care duc un mod de viață antisocial, încălcând ordinea de drept din incapacitatea de a-și petrece timpul său liber într-un mod util.

Conform Recomandării nr. R (91) 11, măsurile de prevenire fac parte din măsurile generale, divizate în: a) măsuri de sensibilizare, educație și informare; b) culegere și schimb de informații; c) prevenire, depistare și asistență; d) măsuri în dreptul penal și procedură penală⁸¹. Consiliul European și ONU, la 11.12.1983, au recomandat țărilor lumii să-și propună să execute programe de apărare a victimelor, inclusiv celor ale criminalității, care să includă măsuri de prevenire, divizate în: a) măsuri educative; b) de asigurări sociale față de minorii abandonați; c) efectuate de ONG-uri, de ex., cele de asistență juridică și medicală pentru victimele abuzurilor sexuale; d) activități de pregătire și educație antiinfracțională desfășurată de organele de ordine publică și justiție.

Metodele de prevenire pre-infracțională sunt orientate spre prevenirea și avertizarea minorilor cu privire la situațiile de risc, în care există pericolul să fie victimizate. Modalitățile date au scopul de a înlătura sau neutraliza împrejurările, care favorizează săvârșirea infracțiunii sexuale comisă cu violență, în lipsa cărora este imposibilă realizarea cauzei.

Ca măsură de prevenire pre-infracțională, indicăm și publicitatea socială în domeniu, de ex., cea în care o persoană deja matură relatează despre cazul de abuz sexual al cărei victimă a fost în copilărie, fapt pe care l-a conștientizat la maturitate, dându-și seama de determinatele victimogene care au contribuit la victimizarea lui, inclusiv că nu a înlesnit cu nimic la comiterea infracțiunii, lucru constatat și în cazul cercetării victimologice efectuate, în care majoritatea victimelor minore au avut un comportament neutru față de infracțiune, dar și ne-raportarea cazului autorităților competente.

Metode de prevenire victimologică la etapa infracțională includ măsurile de autoapărare a victimei în condițiile, când ea este atacată de victimizator, adică atunci când situația pre-infracțională coincide cu cea infracțională; formele și posibilitățile opunerii de rezistență de către victimele minore, precum și eficacitatea utilizării metodelor în diferite circumstanțe.

Dacă minorul nu s-a antrenat fizic în mod special, șansele de a opune rezistență victimizatorului tind spre zero,

76 Беккария Ч. О преступлениях и наказаниях. Москва: Стелс, 1995, p. 230.

77 Luminosu D., Popa V. Criminologie (texte alese). Timișoara: Helicon, 1995, p. 182.

78 Larii Iu. Criminologie. Chișinău: Tipogr. „Elena V.I.”, 2004, p. 104.

79 Giurgiu N. Elemente de criminologie. Iași: Ed. Fundației „Chemarea”, 1992, p. 241.

80 Криминология: Учебное пособие. Под ред. С.Я. Лебедева, М.А. Кочубей. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, Закониправо, 2007, p. 188.

81 Recomandarea R (91) 11 privind exploatarea sexuală, pornografia, prostituția, precum și traficul de copii și tineri, adoptată de Comitetul Miniștrilor, la cea de-a 461-a reuniune a Delegațiilor Miniștrilor <https://rm.coe.int/0900001680910db9> (accesat pe 21.05.2024).

iar victima poate conta doar la circumstanțe care ar putea să o ajute. În general, modul de comportament ales de persoană este individual. Pentru unii prezența persoanelor în apartamentul vecin reprezintă o încurajare, alții se jenează să cheme în ajutor pentru a nu fi văzut cu hainele rupte sau cu vânătăi. Hotărârea cum va reacționa depinde de persoană și de aprecierea individuală a situației. Pe de altă parte, conform cercetării victimologice efectuate, există cazuri în care victima, deși era mai slabă fizic și vizibil într-o situație mai defavorabilă, datorită siguranței și tăriei de caracter și-a învins adversarul. Însă, dacă persoana s-a hotărât să respingă atacul, atunci și victimizatorul își poate spori forțele. Reacția de apărare activă nu totdeauna dezorientează bărbatul, ci invers, îl incită. De aceea, pot deveni adepți a reacției „lovește” numai acei minori care sunt siguri de propriile forțe și viteza de reacție.

Ca metodă de autoapărare victimele pot alege să fugă, metodă ce poate fi interpretată literalmente, minorii bazându-se pe agerimea propriilor picioare. Dar, aceasta înseamnă că minorul deja este față în față cu pericolul, iar reușita depinde de mai multe circumstanțe.

Pentru suprimarea consecințelor negative în plan fiziologic, dar și psiho-comportamental, este foarte important de a întocmi și perfecționa modalitățile și mijloacele existente de prevenire post-infracționale. Punerea în aplicare a măsurilor date va contribui la reducerea victimizării repetate, înlăturarea urmărilor dăunătoare în plan psihic și psihologic, cauzate victimei în urma violului sau/și acțiunilor violente cu caracter sexual, inclusiv apărarea victimei de o posibilă modificare a comportamentului spre unul amoral sau chiar delincvențial.

Măsurile individuale de prevenire constau din modalități, metode, procedee generale și individuale, putând fi divizate în două grupuri principale. Primul grup include măsurile axate pe evitarea și lichidarea situațiilor victimogene⁸², adică a circumstanțelor care favorizează comiterea cu violență a infracțiunilor sexuale față de minori.

În opinia profesorului Gladchi Gh., printre principalele măsuri pot fi menționate: elaborarea și răspândirea agendelor, ce conțin măsuri de precauție și recomandări cum să te ferești de victimizator și cum poți evita victimizarea; informarea cetățenilor prin intermediul mijloacelor mass-media despre toate cazurile de viol și acțiuni violente cu caracter sexual comise în sectorul lor, acțiunile specifice ale infractorilor și cum trebuie să procedeze persoanele când întâlnesc criminalii sau când se află în situații victimogene; iluminarea străzilor, scuarurilor, scărilor blocurilor, răspândirea inscripțiilor de prevenire, apropierea posturilor de poliție sau carabinierei de teritoriile victimogene și intensificarea patrulării

lor; efectuarea convorbirilor speciale cu părinții, colaboratorii instituțiilor preșcolare, profesorii, copiii de la grădinițe, elevele, studentele colegiilor despre aceea cum trebuie să se comporte în diferite situații victimogene și cum trebuie să procedeze când întâlnesc infractorii sau persoanele suspecte etc.

Cercetătorul Birgău M., propune folosirea posibilităților de ajutor reciproc al populației pe calea depistării în microraioane a persoanelor suspecte și informarea organelor de protecție juridică pe calea organizării unui serviciu de gardă al părinților în locurile de aflare a copiilor în scopul apărării lor de posibilele atentate din partea victimizatorilor. Explicațiile părinților despre necesitatea aplicării măsurilor de prevenire pentru copiii minori urmează a fi asigurate într-o formă clară, accesibilă, astfel încât să nu li se insuflă panică, frică, diverse zvonuri.

Cel de-al doilea grup include măsurile individuale de prevenire, orientate asupra victimei potențiale, care se află în situația victimogenă, pentru restabilirea și activizarea posibilităților ei interioare de apărare⁸³. Acestea pot fi convorbirile explicative, însușirea procedurilor de autoapărare, înștiințarea despre situațiile victimogene care ar putea apărea, orientarea victimei de a apela la ajutorul altor cetățeni și de a menține o legătură permanentă cu organele de ocrotire a ordinii publice, efectuarea controlului asupra comportamentului victimei potențiale etc. Uneori, instinctiv sau deliberat, unii minori iau măsuri de prevedere pentru a evita crearea situațiilor victimogene. Cu toate acestea, în realitate măsurile de autoprotecție sunt total insuficiente în raport cu riscul victimă, motivele fiind de cele mai multe ori de natură psihologică și psihosocială.

Pentru a evita astfel de situații pe viitor, persoanele trebuie instruite și sensibilizate asupra modului de minimizare a contribuției sale la evoluția situației. Modul și forma instruirii variază în funcție de vârstă minorilor, mediul de trai, personalitate și comportament, calitatea subiecților implicați în instruire. Este important ca potențialele victime să cunoască atât cum să evite, dar și cum să se comporte în situațiile victimogene. De aceea, minorii trebuie informați, de asemenea, despre modalitățile de apărare în cazul în care se trezesc în astfel de situații. Informația respectivă ar reduce frica reală de atac și ar micșora predispoziția copilului de a deveni victimă a atacului.

Eficacitatea măsurilor de prevenire va depinde de cât de complet sunt utilizate posibilitățile potențialelor victime de a se opune infractorului. În opinia cercetătorului Rivman D., aceste posibilități se manifestă mai ales la minorii de vârstă medie, dar nu trebuie lăsați fără atenție și copiii de 8-10 ani. Se are în vedere nu posibilitatea

82 Криминология. Под ред. Долговой А.И., - Москва: ИНФРАЧМ-Норма, 1997, p. 381.

83 Gladchi Gh., Victimologia și prevenirea infracțiunilor. - Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2004, p. 234.

opunerii rezistenței fizice victimizatorului mai puternic, ci mai mult prezența unei precauții rezonabile, pe care o posedă și unii copii⁸⁴. De aceea, în procesul lucrului individual cu copii, educarea acestor trăsături (precauție, prudență) este necesară și binevenită. Realizarea acestui obiectiv nu este simplu, fiind necesar efortul comun a părinților, pedagogilor, colaboratorilor de poliție etc.

Reabilitarea socio-psihologică are drept scop înlăturarea sau diminuarea consecințelor negative fizice, psihice, psihosomatice și social-psihologice ale violurilor sau acțiunilor sexuale, comise cu violență asupra minorilor, reducerea victimizării „recidive”. Dacă prevenirea victimizării încă rămâne pentru R. Moldova un deziderat, profilaxia efectelor victimizării este nu numai posibilă, ci și necesară. Cu privire la reabilitarea la nivel individual, psihologia e în măsură să contribuie la îndepărtarea sau minimizarea efectelor negative pe care le-a produs infracțiunea asupra psihicului unui copil. Suntem de acord cu autorii americani, care menționează că „terapia ar trebui oferită copiilor, orientată spre îndepărtarea traumei produsă de agresiune sau spre îndepărtarea răului efectiv cauzat de agresiunea sexuală”⁸⁵. Cu cât intervenția terapeutică are loc mai aproape de momentul producerii unor traumatisme psihice, cu atât cresc șansele ca intervenția în cauză să producă maximum de efecte.

Atât timp cât personalitatea copilului se află încă în formare, cheltuielile cerute de aplicare a unor mijloace curative vor fi mai reduse, în schimb fiind maximizate rezultatele pozitive ale acestora. Răspunsul copiilor la traumă va varia în funcție de vârsta acestora, gravitatea faptei comise, de capacitatea lor de înțelegere a realității, durata victimizării, relația cu infractorul, de ajutorul pe care-l primesc de la adulții din mediul lor de viață, de caracteristicile evenimentelor traumatice și de caracteristicile de personalitate ale copiilor. De aceasta va depinde tipul tratamentului, durata acestuia, implicarea membrilor familiei în procesul de reabilitare.

În opinia autorilor români, urgența psihiatrică ce trebuie acordată minorilor victime a infracțiunii este absolut necesară, aceasta fiind definită ca „o tulburare a comportamentului, afectivității sau gândirii pentru care este indicat un tratament imediat”. În cazul copiilor victime a violurilor, abordarea pereventiv-protectivă individuală se referă la tratamentul reacțiilor post-agresive, care poate avea în vedere tratamentul: a) sindromului traumatic post-viol; b) reacțiilor disimulatorii și simulatorii; c) reacțiilor introverte⁸⁶. Tratamentul reacțiilor traumatice post-victimale poate cuprinde și măsuri ca:

a) angajarea unor discuții pe tema violențelor sexuale; b) anunțarea familiei despre începerea terapiei; c) consultarea psihiatrului atunci când se apreciază că tulburările psihice au dobândit un caracter patologic; d) contactarea unor diverse organisme și instituții care pot contribui la integrarea socială a victimei.

Prevenirea victimizării și tratamentul victimelor cuprinde două seturi de metode apte să influențeze nivelul victimizării minorilor: tratamentul preventiv și curativ. Tratamentul preventive individual constă în: a) educația în familia copilului; b) educația sexuală a copiilor; c) educația și instruirea generală; d) supravegherea medicală; e) depistarea proceselor sau a stărilor nevrotice.

Tratamentul curativ individual poate îmbrăca două forme: 1) tratamentul psihoterapeutic, analitic, ce cuprinde mai multe metode și tehnici: a) psihoterapia, ce poate fi: psihoterapie de dezbatare; metoda interviurilor negrăbite; psihoterapie de întreținere, de suport; psihoterapia manevrată; psihoterapie de lămurire; b) autopsihoterapia; c) psihopedia; 2) tratamentul psiho-terapeutic neanalitic, efectuat prin: a) ergoterapie; b) terapia de șoc; c) utilizarea place-ului; d) tratamentul chimioterapic. Acordarea ajutorului psihoterapeutic pe categorii de victime vulnerabile este o acțiune realizată în prezent într-un șir de țări, experiență ce poate fi preluată și de către țara noastră. Pe plan individual, mai pot fi utilizate în tratamentul psihoterapeutic al victimelor minore: a) psihanaliza; b) consilierea psihologică în forma consilierii terapeutice.

Dincolo de mijloacele care pot fi utilizate în terapia individuală sau/și în același timp cu acestea, efectele nocive ale victimizării pot fi înlăturate și prin utilizarea metodelor de psihoterapie în grup. Tipurile de bază a psiho-terapiei de grup sunt următoarele: a) metodele de interacțiune dinamică, pe larg utilizate în grupe mici și care se concentrează asupra problemelor curente în relații și modului cum problemele se reflectă în grup. Metoda dată o aplică pe larg Yalom I.D.; b) terapia analitică de grup, care în general, reprezintă aceeași psihanaliză, dar adaptată la tratament în grup, la acest tip de terapie referindu-se Anthony E., Foulkes, Kreeger L.C., Mare P.B.; c) terapia de grup de interacțiune, elaborată de Berne E. în 1966, el în cartea sa „Jocurile pentru oameni” descriind pattern-urile de interacțiune de genul „uite, ce eu am făcut din cauza ta” și „dacă nu erai tu...”; d) metodele empirice de grup, care se utilizează în „grupele de interacțiune socială” sau „grupele de întâlnire” și în „grupele de sensivitate”, tehnică utilizată de către Lieberman M.A., Miles M.B., Yalom I.D.; e) „tehnica acțiunii”, procedee ale căreia frecvent se utilizează în grupele de interacțiune, practică de Lewis H.R., Streitfeld H.S.. Tehnica acțiunii ea frecvent forma psihodramei. Psihodrama, a fost inițiată de Moreno J.L. în 1912 și se bazează pe jocul dramatic liber al grupului de subiecți, cu participarea

84 Ривман Д.В., Криминальная виктимология. – Санкт-Петербург: Питер, 2002, p. 88.

85 Cooper D.M., Bail D., Abuzul asupra copilului. - București: Alternativa, 1993, p. 55.

86 Butoi T., Voinea D., Iftene V. și alții. Victimologie (curs universitar) (perspectiva juridică, socio-psihologică și medico-legală asupra cuplului penal victimă-agresor). - București: Pinguin Book, 2004, p. 181.

psihoterapeuților conducători de joc. Aplicarea psihodramei a fost determinată de necesitatea de a răspunde cât mai nuanțat diagnosticului psihiatric de pe poziții psihologice, precum și nevoia lărgirii mijloacelor psihoterapeutice adecvate vârstei copilului. În opinia psihiatrilor, aceasta e o metodă avantajoasă, însă componenta de bază a reușitei psihodramei rămâne abilitatea terapeuților, stăpânirea tehnicilor și cunoașterea psihologică a protagoniștilor implicați. Fiind o metodă flexibilă, psihiatrii români conchid că, practicarea psihodramei în pedopsihiatrie conduce la idei care încurajează în continuare; f) socioterapia familială; g) psihoterapie de familie.

Tipurile de psiho-terapie prezentate supra sunt puțin aplicabile pentru copii de vârstă fragedă, care încă nu posedă suficiente deprinderi verbale. În practică, însă, apar mult mai puține deficiențe decât s-ar fi putut aștepta, deoarece tulburările emoționale la asemenea copii cel mai frecvent reflectă problemele părinților copiilor, și în majoritatea cazurilor este binevenită aplicarea psihoterapiei în special față de părinți. Unii psihoterapeuți consideră utilă folosirea jocurilor pentru copii ca echivalent a cuvântului în psihoterapia maturilor. Klein M. considerabil a dezvoltat această abordare, dând frecvent interpretări analitice acțiunilor copiilor în timpul jocului și încercând de a corobora aceste acțiuni cu sentimentele pe care copilul le are față de părinți. Această metodă, deși ingenioasă, e destul de nesigură, deoarece practic nu sunt date, în baza cărora pot fi verificate asemenea interpretări.

Autoritățile administrației publice locale de nivelul doi (raion) sunt responsabile de implementarea politicilor sociale și gestionarea politicilor naționale la nivel teritorial, inclusiv dezvoltarea, monitorizarea și evaluarea serviciilor sociale specializate cu aplicarea procedurilor de planificare strategică locală. AAPL sunt responsabile pentru angajarea și supervizarea profesională a asistenților sociali și lucrătorilor sociali. În vederea consolidării capacităților structurilor teritoriale de asistență socială, a fost creat Serviciul de asistență socială comunitară.

Responsabilitatea cu privire la protecția drepturilor copilului este transferată din competența direcțiilor generale de învățământ, tineret și sport în competența structurilor teritoriale de asistență socială. Comisiile pentru protecția copilului aflate în dificultate se instituie în toate regiunile conform legislației în vigoare. Aceste comisii sunt esențiale pentru asigurarea îngrijirii optime pentru fiecare copil în dificultate, prioritatea fiind acordată serviciilor familiale, iar plasamentul în instituțiile rezidențiale fiind folosit în ultimă instanță. Totodată, în cadrul ministerului a fost instituită unitatea de coordonare a Sistemului național de referire pentru protecția și asistența victimelor și potențialelor victime ale traficului de ființe umane (denumit în continuare SNR), finanțată de

Organizația Internațională pentru Migrație, în baza Memorandumului de colaborare semnat de către părți în 2006.

Ministerul Sănătății reprezintă instituția abilitată cu dreptul de a promova politici în domeniul sănătății populației, Direcția asistență medicală spitalicească și urgentă fiind responsabilă de politicile în domeniul sănătății copilului. În același timp, în activitățile desfășurate este antrenată și Direcția asistență medicală primară, prin oferirea suportului consultativ și metodic instituțiilor medicale.

Ministerul Educației și Cercetării (MEC) în contextul studiului dat are rolul de a preveni situația de abuz asupra copilului. În acest context, prin Ordinul nr.900/2010 „Cu privire la protecția drepturilor copilului” MEC s-a autosesizat privitor la comiterea actelor de abuz împotriva elevilor de către lucrătorii instituțiilor de învățământ. În principal ordinul se referă la actele de violență fizică și psihologică.⁸⁷

Ministerul Afacerilor Externe (MAE) oferă asistența primară, precum și intervine la solicitări de prezentare a avizului pe marginea proiectelor de legi, tratate cu tematica respectivă; inițiază și participă la negocieri în vederea încheierii tratatelor internaționale; exercită controlul asupra executării legislației referitoare la încheierea tratatelor internaționale; urmărește respectarea angajamentelor asumate de Republica Moldova în cadrul tratatelor internaționale, raportează în numele statului, precum și coordonează sau facilitează activitatea de raportare a instituțiilor naționale. Efortul ministerului se referă și la exprimarea disponibilității Republicii Moldova la aderarea la Alianța Globală împotriva abuzului sexual online asupra copiilor, inițiativă comună a Uniunii Europene și SUA.

La nivel național, Ombudsmanul pentru drepturile copilului este autoritatea care asigură respectarea și promovarea drepturilor copilului de către autoritățile publice. Legea cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul) prevede că, acesta își exercită atribuțiile pentru asigurarea respectării drepturilor și libertăților copilului și realizării, la nivel național, de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoanele cu funcție de răspundere de toate nivelurile a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Avocatul Poporului în domeniu acordă protecție și asistență copilului la cererea acestuia, fără a solicita acordul părinților sau al reprezentanților legali. Copilul este anunțat despre rezultatul examinării cererii în forma corespunzătoare maturității sale intelectuale și mintale. Cu toate acestea, Avocatul Poporului pentru protecția drepturilor copilului are mai mult un rol de monitorizare și prevenire.

⁸⁷ Oceretnii A. Cartografierea situației cu privire la victimizarea copilului prin abuz și exploatare sexuală în Republica Moldova. În: Raportul cu sprijinul Fondului Națiunilor Unite pentru Copii, Chișinău, 2012, p. 31-34.

Prin acțiunile întreprinse această instituție nu substituie autoritățile publice, organele de drept sau instanțele judecătorești. În cazul înregistrării sesizărilor despre exploatarea sexuală sau abuzul sexual asupra copilului, în funcție de etapa la care este sesizat, Avocatul Poporului este în drept să:

- solicite informații de la autoritățile publice, de la persoanele cu funcții de răspundere, la toate nivelurile;
- să solicite concursul autorităților și persoanelor cu funcții de răspundere în vederea controlului circumstanțelor care urmează a fi elucidate;
- să emită acte de reacționare: aviz cu recomandări, sesizări despre neglijență în serviciu, tergiversare și birocrație;
- să înainteze acțiuni în instanța de judecată în scopul apărării drepturilor și libertăților copilului.⁸⁸

Este important de menționat că, în prevenirea violenței sexuale asupra minorilor, un rol important aparține și Centrul Național de Prevenire a Abuzului față de Copii (CNPAC) – o organizație neguvernamentală din Republica Moldova care, din anul 1997, promovează dreptul copiilor la protecție împotriva oricăror forme de violență, axându-și acțiunile pe informarea, sensibilizarea și motivarea societății în vederea stopării relor tratamente față de copii.

O altă instituție ce merită a fi menționată este Asociația Obștească Centrul Internațional pentru Protecția și Promovarea Drepturilor Femeii „La Strada” (Centrul Internațional „La Strada”). Aceasta asigură și promovează protecția drepturilor și intereselor legale ale beneficiarilor săi – categoriile social vulnerabile – la toate nivelele: individual, legislativ și executiv. „La Strada” este o organizație care își propune să contribuie la edificarea unei societăți în care drepturile omului sunt respectate, o societate sensibilă la problemele ce afectează femeile și copiii, o societate capabilă să contribuie la crearea condițiilor favorabile pentru cei afectați.

Urmare a cercetării efectuate constatăm că, atât la nivel național, cât și cel internațional, exploatarea sexuală și abuzurile sexuale comise asupra copiilor au luat proporții îngrijorătoare, în special prin utilizarea tot mai frecventă a tehnologiei informației și comunicațiilor atât de către copii, cât și de către infractori. Dat fiind aspectul internațional al fenomenului, concluzionăm că prevenirea și combaterea acestuia necesită măsuri de cooperare internațională. Astfel, Republica Moldova a ratificat Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la Lanzarote, la 25 octombrie 2007, dar, în pofida acestui instrument juridic și a multor altele, fenomenul se manifestă nestingherit, mare parte a abuzurilor

sexuale comise asupra minorilor rămânând neraportate. Datele oficiale reflectă doar parțial amploarea unor asemenea forme de agresiune. Considerăm că, este nevoie în acest sens de o legislație dură și de campanii susținute la nivelul comunității, pentru că agresiunea sexuală este una dintre formele cel mai puțin vizibile ale violenței. Intervențiile trebuie efectuate în scopul determinării mijloacelor de prevenire, a consecințelor abuzului sexual asupra copilului, a semnelor de recunoaștere a acestuia și a modalităților de intervenție în astfel de cazuri.

Rolul administrației publice în protecția și asistența socială a copiilor aflați în situație de risc: repere metodologice

În continuare vom analiza rolul APL în protecția și asistența socială a copiilor aflați în situație de risc. Pornind de la premisele metodologice ale acestui obiectiv, considerăm important să identificăm esența fenomenului copiilor aflați în situație de risc.

Deși despre sisteme bine consolidate de asistență socială și acte normative care au avut drept scop reglementarea nemijlocită a acestor relații se vorbește mult mai târziu, omenirea, încă de la începuturile sale, a încercat să înlăture aceste probleme sociale, un loc important ocupându-l copiii rămași fără îngrijire părintească.

Deci, tema copilul și copilăria a devenit, în special după adoptarea Convenției Internaționale cuprindere la drepturile copilului, o prezență constantă atât în discursul politic actual, cât și în abordările științifice, culturale, educaționale la nivel internațional, național și regional. Aceste preocupări nu sunt străine nici Republicii Moldova care, asemenea oricărei altei țări aflate în proces de tranziție, se confruntă cu un șir de probleme de ordin social, economic și politic.

Dinamica tranziției a afectat cel mai grav familia și copilul, a căror situație reprezintă rezultatul influenței mai multor factori. Ținând cont de aceste realități, Constituția Republicii Moldova proclamă drept obiectiv prioritar protecția socială a copilului⁸⁹. Totodată, având în vizor toți copiii, se intervine prin concursul prestațiilor și serviciilor sociale specifice în cazul copiilor rămași fără îngrijire părintească.

Conform definiției oferite de Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului⁹⁰, copilul este orice ființă umană sub vîrsta de 18 ani, cu excepția cazurilor când în baza legii aplicabile copilului majoratul este stabilit sub această vîrstă. Contribuția studiilor sociologice asupra

⁸⁸ La strada, Exploatarea sexuală și abuzul sexual față de copii. Implementarea Convenției de la Lanzarote de către Republica Moldova, Chișinău, 2017, p. 41-44.

⁸⁹ Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare de la 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1994, nr. 1.

⁹⁰ Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989. Ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului Nr.408 din 12.12.1990. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.12.1990, nr.12. [On-line]: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocumentAfis/28982> (vizitat la 21.05.2024).

copilăriei poate fi sintetizată în câteva direcții. În primul rând, analiza sociologică a contribuit la identificarea circumstanțelor nașterii conceptului modern de copilărie, a proceselor care au condus la individualizarea socială a unui grup distinct – copiii – diferit de adulți. În al doilea rând, au scos în evidență faptul că copilăria, legată de imaturitate și dependență, reprezintă „un aspect biologic al vieții”, în timp ce modul în care este interpretată reprezintă un „fapt de cultură”. În al treilea rând, au contribuit la identificarea circumstanțelor care au condus la instituționalizarea protecției copiilor prin crearea unui cadru socio-juridic care reglementează obligațiile familiei și comunității.

Astfel, noțiunea de „copil aflat în situație de risc” include atât definiția de „copil orfan biologic” (ai cărui părinți au decedat), cât și cea de „copil orfan social” (ai cărui părinți (părinte) sunt în viață) și considerăm inoportun utilizarea în acest caz a noțiunii de „copil orfan sau rămas fără îngrijire părintească”, lucru întâlnit în literatura de specialitate și în unele acte normative. De exemplu, în Regulamentul de funcționare a instituției de învățământ de cultură generală (gimnaziului) și a instituției de învățământ de tip internat pentru copii orfani și copii rămași fără ocrotire părintească, pus în aplicare prin ordinul Ministrului Educației al Republicii Moldova, se utilizează anume această sintagmă. Având în vedere aspectele respective, propunem utilizarea în legislația Republicii Moldova a noțiunii de *copil aflat în situație de risc*.

Autorul V. Cebotari susține că, de regulă, acestea sunt cazurile când părinții sau unicul părinte care educă copilul se îmbolnăvește psihic și, respectiv, nu poate crește și educa copilul. Desigur, pot fi și alte motive, dar legislația nu le enumeră⁹¹. Conform art. 71 din Codul familiei al Republicii Moldova, copilul poate fi luat de la părinți la cererea autorității tutelare în baza hotărârii judecătorești, iar în cazuri excepționale, dacă există un pericol iminent pentru viața și sănătatea copilului, autoritatea tutelară poate decide de sine stătător asupra acestui fapt, fiind obligată să anunțe procurorul în termen de 24 de ore, iar în termende 7 zile să poarte o acțiune în instanța de judecată privind decăderea din drepturile părintești sau luarea copilului de la părinți fără decăderea lor din drepturi.

Conform art. 3 și art. 8 din Legea privind protecția specială a copiilor aflați în situație de risc și a copiilor separați de părinți nr. 140/2013, copilul se consideră *aflat în situație de risc* în cazurile când acesta este supus violenței; copiii sunt neglijăți; practică vagabondajul, cerșitul, prostituția; copiii sunt lipsiți de îngrijire și supraveghere din partea părinților din cauza absenței acestora de la domiciliu din motive necunoscute; părinții copii-

lor au decedat; copiii trăiesc în stradă, au fugit ori au fost alungați de acasă; părinții copiilor refuză să-și exercite obligațiile părintești privind creșterea și îngrijirea copilului; copiii au fost abandonați de părinți; în privința unuia dintre părinții copilului este instituită o măsură de ocrotire judiciară (ocrotire provizorie, curatelă sau tutelă); copiii sunt victime ale infracțiunilor, dacă se află în una sau mai multe situații indicate supra; copiii sunt expuși riscului de a comite infracțiuni sau se află în conflict cu legea.

Acționând ca exponent și reprezentant al întregii societăți, administrația publică apără interesele tuturor cetățenilor. Deoarece viața, în virtutea diversității sale obiective, nu asigură tuturor persoanelor posibilități egale de a-și dezvolta și exercita drepturile și libertățile garantate de lege, pentru a exclude pericolul instituirii unor inegalități este necesar ca autoritățile statului, prin diferite activități, să asigure șanse și oportunități acceptabile de realizare a drepturilor fiecărui individ. Prin urmare, instituind un mediu favorabil de dezvoltare pentru toți, autoritățile administrative trebuie să-i aibă în vizor, în primul rând, pe cei care sunt sau pot deveni dezavantajați, spre a nu admite excluderea lor din viața socială.

Deoarece copiii reprezintă barometrul natural al vieții, viitorul și continuitatea unui neam și a unui stat (iar pentru a asigura viitorul trebuie fortificată temelia prezentului), anume respectarea drepturilor copilului poate fi apreciată drept indicatorul cel mai sensibil al sănătății unei societăți, al eficienței activității administrației publice.

Recunoscând că, din cauza lipsei de maturitate fizică și intelectuală, copiii au nevoie de o protecție și îngrijire specială, Republica Moldova încearcă să ia unele măsuri legislative, administrative, sociale, educaționale și alte măsuri corespunzătoare pentru a asigura respectarea drepturilor recunoscute ale tuturor copiilor, fără nici o distincție, indiferent de rasă, culoare, sex, limbă, religie, opinie politică sau altă opinie a copilului ori a părinților sau reprezentanților săi legali, de originea lor națională, etnică sau socială, de situația lor materială, de incapacitatea lor, de naștere sau de altă situație. Reforma legislativă în curs de implementare contribuie la eliminarea treptată a neconcordanțelor dintre legislația națională și cea internațională cu privire la drepturile copilului. Ținem să menționăm că, dispozițiile constituționale, ale Legii cu privire la drepturile copilului, ale altor legi și acte normative în domeniu se interpretează și se aplică în concordanță cu Convenția ONU privind drepturile copilului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte, prioritate având reglementările internaționale.⁹²

91 CEBOTARI V. Dreptul familiei. Chișinău: Tipografia Academiei de Științe din Republica Moldova, 2014, p. 208.

92 CIUGUREANU-MIHĂILUȚĂ C. Dreptul copilului de a fi protejat împotriva oricărei forme de violență, neglijare, exploatare sau abuz. În: Revista Națională de Drept, nr.1 (88), 2008, p.50-52.

Înfăptuirea deciziei politice, adică realizarea politicii interne și externe a statului în domeniul respectării drepturilor copilului, este asigurată de către Guvern, care exercitând conducerea generală a administrației publice, mobilizează în acest sens activitatea autorităților administrației publice centrale și locale. Având în vedere semnificația bivalentă a administrației publice – de structură și de activitate și faptul că structura nu poate fi concepută fără activitate, că ambele semnificații se intercondiționează reciproc, administrația publică poate fi definită ca o varietate de activități ale unui ansamblu de organe investite prin constituție și lege, în regim de putere publică, să aducă la îndeplinire legile sau, în limitele legii, să realizeze valorile politice, sociale și economice care exprimă interesul general al societății.⁹³

Rolul autorităților administrației publice în vederea soluționării problemelor copilului aflat în situație de risc derivă din competențele (atribuțiile) cu care sunt investite autoritățile respective în vederea realizării funcțiilor administrative – de prevedere, organizare, conducere, coordonare și control. Având în vedere funcția principală a administrației publice – de a organiza și asigura implementarea legilor, a celorlalte acte normative ale autorităților statului și ale colectivităților locale, precum și de a executa direct, în anumite cazuri, legea și alte acte normative, poate fi evidențiat rolul principal al administrației publice în vederea asigurării respectării drepturilor copilului – *organizarea executării legilor și a altor acte normative ale autorităților statului și ale colectivităților locale din domeniul drepturilor copilului*. Incontestabil, atât din punct de vedere cantitativ și calitativ, acesta este cel mai important rol al autorităților administrației publice.

Doar executarea legilor și a altor acte normative este obligația tuturor subiecților de drept, a tuturor autorităților, indiferent dacă posedă un caracter public sau nu. Însă, pentru ca legea și celelalte acte normative să poată fi executate, este nevoie de a organiza executarea lor, de a pregăti cadrul material-financiar, organizațional, metodic etc.⁹⁴

Așa cum menționează prof. V. Popa, „pentru a aduce la îndeplinire legea cu privire la învățământ, este nevoie de școli, licee, colegii, universități, care trebuie dotate cu mobilă, inventar, materiale didactice etc., apoi sunt necesare programe de pregătire a specialiștilor, de studenți, profesori, burse, salarii etc.”⁹⁵ În acest context, autoritățile administrației publice centrale de specialitate și structurile lor desconcentrate, autoritățile administra-

ției publice locale, ca structuri organizaționale constituite în baza legii, având ca suport uman unul sau mai mulți agenți, dotate cu mijloace materiale și financiare potrivit legii, cu capacitate juridică sunt investite cu competența necesară pentru a acționa în vederea organizării executării legii, altor acte normative.

Așadar, abordând administrația publică ca un sistem de autorități publice, chemate să execute legea sau, în limitele legii să presteze servicii publice, uzând în acest sens de prerogativele specifice puterii publice, poate fi identificat *scopul* acestui sistem – satisfacerea nevoilor generale ale societății atât pe plan național, cât și pe plan local, precum și a nevoilor individuale ale fiecărei persoane. Sub influența factorilor externi, care se manifestă în procesele integraționiste europene și de globalizare, precum și a factorilor interni, determinați de alegerea căii democratice de dezvoltare a societății și de acceptare a valorilor general-umane, pe parcursul anilor de independență a țării noastre, edificarea sistemului nou de administrație publică și organizarea funcționării lui, a constituit și continuă să mai constituie o sarcină majoră.

Întrucât din multitudinea de sarcini care stau în fața organelor administrației publice, respectarea drepturilor copilului ocupă un loc deosebit, modernizarea și adaptarea administrației publice la standardele europene nu se poate desfășura în mod normal fără a ține seama de faptul cum sunt raportate schimbările din administrația publică la necesitățile copilului. În acest context, considerăm necesar a înlătura din administrația publică elementele structurale și funcționale perimate, învechite, ineficiente, depășite de timp. Considerăm că, o evaluare și analiză constructivă a situației reale a copiilor din Republica Moldova, evidențierea problemelor cu care aceștia se confruntă și identificarea situațiilor de dificultate pentru anumite categorii de copii, aprobarea și promovarea unor măsuri legislative și unor acțiuni practice concrete și coordonate a tuturor structurilor competente ce ar contribui la diminuarea situațiilor de dificultate sunt doar câteva dintre sarcinile ce stau în fața administrației publice în vederea asigurării respectării drepturilor copilului.

93 CIUGUREANU-MIHĂILUȚĂ C. Dreptul copilului de a fi protejat împotriva oricărei forme de violență, neglijare, exploatare sau abuz. În: Revista Națională de Drept, nr.1 (88), 2008, p.50-52.

94 POPA V. Autoritățile publice ale Republicii Moldova. Compendium privind structura, organizarea și funcționarea lor. Chișinău: TISH, 2004, p. 216.

95 POPA E. Proceduri administrative. Arad: Viața arădeană, 2016, p. 33.

IMPACTUL PROCESULUI DE PRE-VETTING ȘI VETTING ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Oleg POTÎNGA*
Procuror-șef al Procuraturii raionului Fălești

Sergiu MORARI**
Procuror în Procuratura raionului Fălești

Diana MORARI***
Consultant al procurorului

REZUMAT

Prezenta lucrare fiind intitulată „Impactul procesului de pre-vetting și vetting în Republica Moldova.” are ca scop de a evidenția punctele forte și punctele slabe ale acestui proces, precum și a veni cu careva propuneri de optimizare a procesului, dar ca unul de excepție și complex. Autorii analizează evoluțiile și efectele evaluării extraordinare a judecătorilor și procurorilor.

Cuvinte-cheie: impact, evaluare, justiție, sistem judecătoresc, integritate, organe de autoadministrare, standarde, etică.

* o.potinga@procuratura.md

** sergiu.morari@procuratura.md

*** d.morari@procuratura.md

ABSTRACT

This work is entitled „The impact of the pre-vetting and vetting process in the Republic of Moldova”, and has the purpose to highlight the strengths and weaknesses of this process. Also, another of purpose is to bring some proposals for optimization the process as an exceptional and a complex one. The authors analyze the developments and effects of the extraordinary assessment of judges and prosecutors.

Key-words: impact, evaluation, justice, judicial system, integrity, self-governing bodies, standards, ethics.

„Acolo unde justiția nu funcționează, e periculos să ai dreptate”

Francisco de Quevedo, secolul al XVII-lea.

Noutatea și originalitatea științifică sunt determinate de faptul că acest concept de *pre-vetting* și *vetting* este unul nou, aproximativ de 7 ani și-a făcut apariția în legislația unor țări precum Albania, Ucraina și Serbia, care semnifică un proces complex de evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor din Republica Moldova, cu un impact scontat în restabilirea percepției societății privind independența, imparțialitatea sistemului judiciar cât și încrederea publicului în buna funcționare a acestuia – crearea unui mecanism de evaluare extraordinară a integrității procurorilor și judecătorilor.

Problemele de percepție privind buna funcționare a sistemului judecătoresc au creat disensiuni în societate. Pornind de la această premisă, coroborată cu necesitatea de aliniere a sistemului de drept autohton la rigorile normelor europene, a fost necesară elaborarea și implementarea mai multor strategii de reformare a sectorului justiției.

În perioada 2011-2016⁹⁶, a fost implementată una dintre aceste strategii, menită să contribuie la consolidarea unei justiții echitabile și calitative, cu zero toleranță față de corupție, pentru o dezvoltare durabilă a țării și o responsabilitate sporită față de justițiabili.

Deși au fost realizate schimbări instituționale esențiale fiind modificat cadrul legislativ, totuși aceste schimbări nu au conferit justiției un nivel înalt de încredere, existând suspiciuni de lipsă de integritate, corupție, control politic, dar și influența grupurilor criminale și a sistemului cleptocratic asupra sectorului justiției. Potrivit Barometrului Opiniei Publice, în 2023 încrederea publică în justiție era la același nivel scăzut ca și în anul 2011, când a început reforma în justiție, 82% din judecători și procurori au invocat, că indicii derogă din atuurile politicianilor la adresa justiției. Această opinie este susținută de 53% din avocați, 89% din judecători și 88% din procurori consideră că nivelul scăzut al încrederii se datorează și imaginii nejustificate create de mass-media, opinie este împărtășită și de 51% din avocați, 54% din judecători, 67% din procurori și 87% din avocați consideră că încrederea scăzută se datorează și deciziilor ilegale luate de unii judecători și procurori. Doar 14% din judecători și 28% din procurori consideră că încrederea scăzută este determinată de comporta-

mentul majorității judecătorilor și procurorilor. În schimb, 73% din avocați au răspuns afirmativ la această întrebare.⁹⁷

Aceste cifre sugerează că judecătorii și procurorii consideră că încrederea scăzută în justiție se datorează în principal unor factori care nu depind de ei, în timp ce marea majoritate a avocaților cred că încrederea scăzută se datorează ilegalităților admise de judecători și procurori și neaplicării sancțiunilor pentru aceste abateri.

Nici mecanismul ordinar de evaluare a judecătorilor și procurorilor, care presupune evaluarea integrității și profesionalismului acestora în diferite etape ale carierei lor de către Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Superior al Procurorilor și Autoritatea Națională de Integritate, nu s-a dovedit a fi eficient și nu a crescut încrederea populației în sistemul judecătoresc.

Astfel, în vederea soluționării problemelor cronice din sectorul justiției al Republicii Moldova, legate de lipsa de integritate, corupție și justiție selectivă, Ministerul Justiției a expus public, la 15 noiembrie 2021, un concept privind evaluarea extraordinară a judecătorilor și procurorilor (procedura de vetting). Acesta prevede un mecanism unic extra-judiciar de evaluare a integrității judecătorilor și procurorilor.

În acest context, la 1 decembrie 2021, Ministerul Justiției a publicat prima versiune a proiectului de lege privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcțiile administrative din organele de autoadministrare a judecătorilor și procurorilor (procedura de pre-vetting), ce prevede evaluarea integrității candidaților la funcția de membru în CSM și CSP, precum și în colegiile specializate din subordinea acestora, de către o comisie de evaluare independentă. În urma dezbaterilor publice pe marginea proiectului, la care au fost invitați reprezentanții sectorului justiției – judecători, procurori, membri CSM și CSP, reprezentanții avocaturii, societății civile și alți actori interesați – și în urma recomandărilor Comisiei de la Veneția și ale societății civile, a fost adoptată Legea nr.26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și pro-

96 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=50463&lang=ro.

97 https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/07/sondaj_Perceptia-profesionistilor-din-Justitie.pdf.

curorilor, publicată la 16.03.2022 în Monitorul Oficial Nr. 72, art. 103 (modificat *HCC9 din 07.04.22, MO120-127/22.04.22 art.62; în vigoare 07.04.22*)⁹⁸, ce reglementează exercițiul de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în CSM și CSP, precum și a candidaților la funcția de membru în organele specializate ale acestora, de către o comisie de evaluare independentă.

Însuși exercițiul de pre-vetting este un proces foarte important și strategic pentru Republica Moldova, care se prezumă că va pune bazele unei justiții corecte. Este o reformă esențială care în concept ar servi premisă la crearea unor organisme autonome pentru judecători și procurori onești, profesioniști. Inițial, pentru implementarea reformei date, s-a propus evaluarea candidaților pentru Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor, urmărindu-se scopul curățării organelor de autoadministrare ale sistemului de elementele corupte, acestea ulterior având posibilitatea de a merge pe paliere în jos pe principiul de autocurățire a sistemului.

Pentru verificarea candidaților pentru Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor, urmau a fi efectuate câteva etape și anume:

1. Inițierea procedurii de evaluare – candidații la funcții în organele autonome ale judecătorilor și procurorilor transmit Comisiei un chestionar etic completat, o declarație de proprietate și interese pentru ultimii cinci ani, precum și lista persoanelor apropiate care activează sau au activat în ultimii 5 ani în sistemul judiciar, al procuraturii și serviciul public. În paralel, Comisia va solicita informații despre candidați din partea agențiilor guvernamentale, a companiilor private și a băncilor, pentru a formula o imagine generală a profilului acestora.
2. Colectarea informațiilor și evaluarea acestora – Comisia analizează și verifică informațiile despre patrimoniul candidaților și rudelor apropiate ale acestora, precum și veniturile și cheltuielile acestora. Conform legii⁹⁹, Comisia are acces direct la bazele de date cu informații, putând colecta informații de la orice persoană pe cont propriu, inclusiv solicitând explicații suplimentare candidatului.
3. Audierea candidatului în ședință publică, proces înregistrat prin mijloace audio/video.
4. Emiterea deciziilor motivate privind promovarea sau nepromovarea evaluării de către candidați. În cazul nepromovării evaluării, persoana nu va putea candida la funcții în organele autonome ale judecătorilor și procurorilor. Concluziile Comisiei pot servi drept bază pentru anchetele penale împotriva celor

respinși, în cazul în care se constată discrepanțe între veniturile declarate și averea reală.

5. Contestarea deciziei Comisiei de evaluare – Candidații descalificați pot contesta decizia Comisiei de evaluare în termen de 5 zile de la data primirii deciziei motivate¹⁰⁰.

Astfel, prin cadrul normativ expus Comisia pre-vetting a efectuat evaluarea integrității etice și/sau financiare a candidaților judecători pentru funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii. În rezultat inițial, doar 5 din 28 de candidați pentru Consiliul Superior al Magistraturii, au promovat evaluarea integrității etice și/sau financiare, iar acești 5 candidați fac parte din rândul instanțelor de prim nivel.

De asemenea pentru funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii au fost evaluați 21 candidați non-judecătorilor cu experiență profesională relevantă în drept, admiși la concurs printr-o decizie a Comisiei parlamentare juridice, numiri și imunități, trecând prin procesul de verificare a integrității financiare și etice, desfășurat de Comisia Pre-Vetting, pentru a putea deveni eligibili să ocupe o funcție de membru în CSM, iar urmare a evaluării, Comisia a emis 9 decizii de promovare și 12 decizii de nepromovare a evaluării.

De menționat este și faptul că, urmare a nepromovării evaluării candidaților la funcția de membru în CSM din rândul judecătorilor, în 18 cazuri (decizii) au fost contestate la Curtea Supremă de Justiție, fiind admise 15 contestații. Astfel, au fost anulate deciziile Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, precum și dispusă reevaluarea a 15 subiecți de către aceeași Comisie. Ca urmare, într-un caz de reevaluare, Comisia a adoptat o decizie de promovare a evaluării în cauză.

De asemenea, Comisia pre-vetting a evaluat integritatea etică și/sau financiară a candidaților procurori și non-procurori pentru funcția de membru în Consiliul Superior al Procurorilor. În rezultat doar 9 din 20 candidați, au promovat evaluarea integrității etice sau financiare dintre care din rândul procurorilor doar 7 din 17.

Așadar, potrivit rezultatelor enunțate, putem spune că prima etapă a reformei justiției în Moldova s-a confruntat cu probleme serioase. Doar cinci dintre cei 28 de candidați pentru funcția de membri ai Consiliului Superior al Magistraturii au trecut de Comisia de evaluare externă (pre-vetting) și doar 7 din cei 17 candidați pentru funcția de membri ai Consiliului Superior al Procurorilor au trecut de comisia de evaluare externă (pre-vetting).

⁹⁸ LEGE Nr. 26 din 10-03-2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, publicată la 16-03-2022 în Monitorul Oficial Nr. 72.

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ <https://vetting.md/>.

Concomitent celor menționate mai sus pentru desfășurarea exercițiului de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor a fost adoptată și Legea nr. 65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție (Publicat: 06.04.2023 în Monitorul Oficial Nr. 117-118 art. 192 (LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23)¹⁰¹, care spre deosebire de Legea nr.26/2022 care este mai mult o lege (procedură) de concurs, nepromovarea evaluării externe în conformitate cu prevederile Legii nr. 65/2023 are ca efect sancțiuni disciplinare prevăzute la art.17 alin (4) care prevăd „Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcție a judecătorului”, iar alin (5) al aceleiași legi prevede că „Judecătorul eliberat din funcție conform alin. (4) din prezentul articol: a) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător și alte funcții de demnitate publică timp de 7 ani, din data rămânării definitive a hotărârii Consiliului Superior al Magistraturii; b) este lipsit de dreptul la indemnizația unică de concediere, prevăzută la art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului; c) este lipsit de dreptul la pensie specială prevăzută la art.32 din Legea nr.544/1995 cu privire la statutul judecătorului, cu menținerea pensiei generale pentru limita de vârstă conform condițiilor generale stabilite de Legea nr.156/1998 privind sistemul public de pensii”¹⁰².

Astfel, gradul de severitate a efectelor prevăzute în Legea nr.65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție, cât și rezultatele enunțate ale verificărilor de către Comisia pre-vetting, a candidaților pentru funcția de membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, procesul de pre-vetting au avut un impact major asupra judecătorilor Curții Supreme de Justiție, generând o plecare voluntară masivă a judecătorilor Curții Supreme de Justiție, instanță care în procesul de evaluare, are un rol important fiind singura autoritate care este abilitată cu examinarea contestațiilor participanților care au eșuat verificările Comisiei de pre-vetting. Astfel, 20 de judecători (din totalul de 25 de judecători) din cadrul Curții Supreme de Justiție, au decis să demisioneze, ceea ce a complicat procesul și a avut un impact negativ asupra procesului de examinarea sub aspect temporal al procedurilor pendinte, fiind creată o premisă privind lezarea dreptului părților la un proces efectiv și în termeni rezonabili ai judecării cauzelor, aspect ce formează deja o practică negativă a statului la CtEDO.

Un prim argument al judecătorilor care și-au anunțat demisia de la Curtea Supremă de Justiție, a fost că au-

toritățile nu le-au consultat suficient și nu au ținut cont de opiniile lor, la adoptarea legii cu privire la pre-vetting adică nu au asigurat consensul larg pe lege¹⁰³.

Un alt raționament, a fost că judecătorii Curții Supreme de Justiție, așteptau nu numai un audit extern (verificare), ci și reforma Curții în sine, ceea ce implica reducerea numărului membrilor săi la 20, inclusiv non-judecători de profesie. În astfel de circumstanțe, cei care și-au părăsit posturile au avut și mai puține motive să rămână.

O altă abordare este că judecătorii, văzând rigoarea Comisiei pentru selectarea candidaților la Consiliul Suprem al Magistraturii, au decis că este mai bine să demisioneze din funcție acum și să păstreze privilegiile la care au dreptul.

Totodată concomitent evaluărilor enunțate mai sus pentru continuitatea desfășurării exercițiului de evaluare extraordinară a judecătorilor și procurorilor a fost adoptată și Legea nr.252/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative, Publicat: 22.08.2023 în Monitorul Oficial Nr. 325-327 art. 581 (modificat LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23)¹⁰⁴, care la art. 3 prevede subiecții pasibil evaluării și anume „a) judecătorii care, din 1 ianuarie 2017 și până la data intrării în vigoare a prezentei legi, au exercitat funcția de președinte și/sau vicepreședinte a judecătoriilor, inclusiv cei care au asigurat interimatul acestor funcții pentru un termen mai mare de un an; b) judecătorii curților de apel aflați în funcție la data intrării în vigoare a prezentei legi; c) procurorii care, din 1 ianuarie 2017 și până la data intrării în vigoare a prezentei legi, au exercitat funcția de Procuror General, de adjunct al Procurorului General, de procurori șefi ai secțiilor Procuraturii Generale, inclusiv cei care au ocupat aceste funcții sau care au asigurat interimatul acestora pentru un termen mai mare de un an; d) procurorii care, din 1 ianuarie 2017 și până la data intrării în vigoare a prezentei legi, au exercitat funcția de procuror-șef al unei procuraturi și de adjunct al procurorului-șef al unei procuraturi, inclusiv cei care au ocupat aceste funcții sau care au asigurat interimatul acestora pentru un termen mai mare de un an; e) procurorii procuraturilor specializate, inclusiv cei delegați în cadrul acestora din 1 ianuarie 2017 și până la intrarea în vigoare a prezentei legi, pentru un termen mai mare de un an; f) judecătorii și procurorii, prevăzuți la lit. a)–e), care sunt suspendați din funcție; g) candidații care, până la 31 decembrie 2025, câștigă concursurile pentru ocuparea funcțiilor indicate la lit. b) și e); [Art.3 al.(1), lit.g) în redacția LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23] h) cel mult doi candidați la funcțiile

101 LEGE Nr. 65 din 30-03-2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție Publicat: 06-04-2023 în Monitorul Oficial Nr. 117-118 art. 192 (LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23).

102 Ibidem.

103 Opinia Directorului de programe al Asociației pentru Drepturile Omului Promo-LEX, avocatul Vadim Vieru.

104 Legea Nr. 252 din 17-08-2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative, Publicat: 22-08-2023 în Monitorul Oficial Nr. 325-327 art. 581 (modificat LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23).

indicate la lit. a), c) și d) care au acumulat cel mai mare punctaj în concursurile desfășurate până la 31 decembrie 2025”¹⁰⁵.

De menționat este că potrivit art. 18 alin. (5) din Legea nr. 252/2023 în cazul eșuării evaluării externe a subiecților sus enunțați sunt prevăzute sancțiuni disciplinare, după cum urmează: „Hotărârea consiliului respectiv cu privire la nepromovarea evaluării are ca efect eliberarea din funcție a judecătorului sau, după caz, a procurorului”, iar alin. (6) al aceluiași articol prevede că „Judecătorul sau, după caz, procurorul eliberat din funcție conform prevederilor alin. (5) din prezentul articol: a) nu are dreptul de a exercita funcția de judecător, de procuror, precum și alte funcții de demnitate publică timp de 5–7 ani din data rămânerii definitive a hotărârii consiliului respectiv, a ordinului Procurorului General sau, după caz, a decretului Președintelui Republicii Moldova; b) este lipsit de dreptul la indemnizația unică de concediere prevăzută la art. 26 alin. (3) din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului sau, după caz, la art. 62 alin. (2) din Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură; c) este lipsit de dreptul la pensie specială prevăzută la art. 32 din Legea nr. 544/1995 cu privire la statutul judecătorului, cu menținerea pensiei generale pentru limită de vârstă conform condițiilor generale stabilite de Legea nr. 156/1998 privind sistemul public de pensii”¹⁰⁶.

Astfel, efectele prevăzute de Legea nr. 252/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor au avut un impact negativ asupra funcționalității Curții de Apel Chișinău. După notificarea judecătorilor de la Curtea de Apel Chișinău, 21 din cei 40 de judecători au demisionat. Aceste plecări de la Curtea de Apel Chișinău au un impact negativ asupra procesului de examinare a dosarelor, creând premise pentru încălcarea dreptului părților la un proces echitabil și la termene rezonabile de judecare a cauzelor. Acest aspect constituie deja o practică negativă a statului la Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO).

Situația este mai favorabilă în cazul procurorilor de la Procuratura Anticorupție, deoarece dintre cei 66 de procurori notificați despre evaluare în conformitate cu Legea nr. 252/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor, doar 10 procurori au demisionat.

În baza celor menționate la momentul actual procesul de pre-vetting și vetting este doar o etapă preliminară însuși impactul și eficiența pozitivă a acestuia se va materializa în timp.

Într-un studiu de caz cu privire la procesul de pre-vetting în Republica Moldova și impactul acestuia, discutând cu doamna Tatiana Ciaglic, membru al Consiliului Superior al Magistraturi, ultima fiind una din persoanele care a parcurs toate etapele procesul de pre-vetting,

a menționat că „Vettingul/Pre-vettingul este un exercițiu dificil și complex dar necesar pentru a asigura integritatea. Pentru ca acest proces să se deruleze eficient este inerentă transparența, predictibilitatea și asigurarea examinării eventualelor contestații potrivit legii”.

Totodată, atât în corespundere cu cele constatate cât și urmare a evaluărilor ce urmează a fi efectuate și în privința altor subiecți nu excludem faptul că perpetuarea procesului de vetting în rândul judecătorilor și procurorilor, va genera demisii în masă din funcția de judecător și procuror, care ar putea crea o criza de natură să excludă accesul efectiv al cetățeanului la justiție, or, se va ajunge la eliberarea infractorilor din cauza expirării termenilor de arestare preventivă sau a termenilor de prescripție de tragerea la răspundere. Astfel, Republica Moldova s-ar putea confrunta cu provocări similare celor din Albania, care a dus la faptul că, în prezent, un caz de complexitate medie durează aproximativ 10 ani pentru a fi revizuit, iar la Curtea Supremă de Justiție a Albaniei, ședințele de judecată sunt stabilite o dată la câțiva ani.

Este important de menționat că în Albania, în perioada reformei, activitatea Curții Supreme de Justiție și a Curții Constituționale a fost blocată timp de aproximativ doi ani, deoarece doar doi judecători ai Înaltei Curți și un judecător al Curții Constituționale au trecut cu succes procesul de vetting.

Mai mult ca atât, este important de menționat că procesul de vetting din Republica Moldova este similar celui din Albania. Principala deosebire între reforma moldovenească și cea albaneză este că reforma din Moldova se desfășoară fără modificări constituționale.

Trebuie de menționat impactul procesului de vetting din Albania, care a dus la încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, așa cum sunt stipulate în Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Drept exemplu, poate fi menționată cauza *Thanza v. Albania* (2019): CtEDO a constatat că reclamantul nu a avut parte de un proces echitabil în cadrul comisiei de vetting, subliniind lipsa unei căi de atac efective împotriva deciziei de demitere.

Prin urmare, Republica Moldova având ca exemplu experiența Albaniei ar putea evita încălcările admise de autoritățile Albaneze, constatate în deciziile emise de CtEDO, respectiv Republica Moldova ar trebui să evite provocările similare cu cele întâmpinate de Albania.

Cu toate acestea, nu putem afirma că o astfel de criză în justiția din Republica Moldova va avea loc, iar însuși procesul de pre-vetting și vetting poate avea ca și efect reformarea sistemului de justiție și creșterea încrederii populației în justiție.

De menționat pozitiv este faptul că în scopul excluderii blocajului în justiție, autoritățile din Republica Moldova au întreprins mai multe măsuri de natură organizatorică

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ibidem.

și legislativă. Astfel, referitor la compensarea funcțiilor vacante, s-a sporit numeric pregătirea în cadrul Institutului Național al Justiției a unui număr mai mare de candidați la funcția de judecător și procuror. La fel menționăm și faptul că în registrele candidaților de suplینire a funcțiilor vacante de judecător și procuror sunt incluși 157 candidați pentru funcția de procuror și 106 candidați pentru funcția de judecător. Cu privire la modificările legislative, se numără implementarea tehnologiei de videoconferință în procesul judiciar, care ar permite desfășurarea ședințelor de judecată prin intermediul sistemului de videoconferință; implementarea aplicației E-dosar, prin intermediul căreia s-ar efectua formarea și administrarea dosarului electronic cu acces securizat pentru părți, depunerea electronică a cererilor de chemare în judecată, semnarea electronică a actelor, prezentarea probelor, distribuirea materialelor anexate la dosar, citarea electronică a părților, coordonarea agenției ședințelor de judecată cu participanții la proces, efectuarea electronică a plății taxei de stat și altele. De asemenea, au fost modificate competențele procuraturilor specializate, care vor fi integrate în curând în procedurile de verificare, iar blocarea acestora ar afecta și activitatea altor organe de urmărire penală și investigație (CNA, INI, SV), pentru a transfera o parte din activitatea lor pe seama unor procuraturi teritoriale, minimizând astfel impactul asupra activității de urmărire penală în ansamblu. Modificările referitoare la scurgerea termenului de prescripție vor avea, de asemenea, un impact preventiv pozitiv.

Odată cu obținerea de către Republica Moldova a statutului de țară candidată la aderarea la UE, această reformă, alături de lupta împotriva corupției, inclusiv în sistemul de justiție au devenit o miză geopolitică, mai ales pe fundalul războiului din Ucraina. Rezultatul acestei reforme depinde dacă Republica Moldova își va păstra parcursul pro-european și dacă va deveni sau nu stat membru al UE.

Așadar, este evident impactul și necesitatea desfășurării procesului de pre-vetting și vetting într-o formulă care să apere sistemul judecătoresc de fenomenul corupției și să înlăture pericolul dezvoltării acestuia din interior.

Analizând Legea nr.252/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor, au fost constatate unele lacune care ar împiedica atingerea obiectivului pentru care a fost creat, în special ne referim articolul 3 care reglementează posibilitatea procurorilor și judecătorilor de a depune cerere de demisie în termen de 20 zile de la notificare privind inițierea evaluării și respectiv de a beneficia de toate avantajele prevăzute în cazul depunerii cererii de demisie. Or, subiecții riscă să nu beneficieze de privilegiile date în cazul în care vor și supuși evaluării dar nu o vor promova. Mai mult, există riscul revenirii în sistem a subiecților care au demisionat în termen

de 20 zile de la notificarea privind inițierea evaluării, deoarece nu este prevăzută nici o restricție în acest sens.

Prin urmare, considerăm necesar reglementarea în lege a unui mecanism prin care procurorii și judecătorii care au demisionat din funcții în urma demarării procesului de vetting, dar care ulterior intenționează să revină în sistem, să fie supuși verificării a integrității etice și cele financiare.

În Concluzie implementarea corespunzătoare a procedurii de pre-vetting a candidaților la funcția de membru în CSM și CSP și procedura ulterioară de verificare a tuturor judecătorilor și procurorilor ar putea contribui considerabil la îmbunătățirea și chiar depășirea problemelor din sectorul justiției, cauzate în principal de lipsa de integritate a unor actori din sistem. Cu toate acestea, evaluarea extraordinară nu poate fi tratată ca o soluție universală pentru toate problemele cu care se confruntă sistemul. Punerea în aplicare a evaluării externe izolată de alte procese nu este suficientă pentru a obține impactul scontat, deoarece este necesară consolidarea întregului sistem al administrației publice, a sistemului de supraveghere și asigurarea independenței durabile a organelor de aplicare a legii. Subliniem, de asemenea, importanța creșterii nivelului de încredere în sistemul de justiție, precum și importanța asigurării unei transparențe maxime în desfășurarea exercițiului de evaluare, astfel încât să nu existe niciun dubiu cu privire la corectitudinea și scopul acestuia.

Bibliografie

1. Constituția Republicii Moldova.
2. LEGE Nr. 26 din 10-03-2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, publicată la 16-03-2022 în Monitorul Oficial Nr. 72.
3. LEGE Nr. 65 din 30-03-2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților la funcția de judecător al Curții Supreme de Justiție Publicat: 06-04-2023 în Monitorul Oficial Nr. 117-118 art. 192 (*LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23*).
4. Legea Nr. 252 din 17-08-2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative, Publicat: 22-08-2023 în Monitorul Oficial Nr. 325-327 art. 581 (modificat LP353 din 24.11.23, MO465-467/07.12.23 art.804; în vigoare 07.12.23).
5. Opinia Directorului de programe al Asociației pentru Drepturile Omului Promo-LEX, avocatul Vadim Vieru.
6. https://crjm.org/wp-content/uploads/2023/07/sondaj_Perceptia-profesionistilor-din-Justitie.pdf.
7. <https://vetting.md/>.
8. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=50463&lang=ro.

CADRUL NORMATIV INTERNAȚIONAL ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

Gheorghe TINTIUC și Cristina NOVAC: Principiul jurisdicției universale65

Doina-Cezara GALAN: Modele legislative de încriminare
a infracțiunilor privind viața sexuală pe plan internațional72

PRINCIPIUL JURISDICȚIEI UNIVERSALE

Gheorghe TINTIUC*
Procuror în Procuratura
raionului Soroca, magistru în drept

Cristina NOVAC**
Procuror în Procuratura
municipiului Chișinău, magistru în drept

REZUMAT

Prezentul articol este dedicat semnificației, naturii și sferei jurisdicției universale asupra crimelor de război, precum și codificării acestui principiu în legislația diferitelor state. Principiul jurisdicției universale este o formă specifică a extraterritorialității. Doctrina jurisdicției universale permite statelor străine să urmărească penal și să trimită în judecată presupușii autori ai crimelor internaționale, chiar dacă crimele au fost comise în străinătate și chiar dacă victimele nu au reședința în țara în cauză.

Cuvinte-cheie: jurisdicție universală, Convențiile de la Geneva, crime de război, legiferare, urmărire, judecare, aut dedere aut judecare, jus cogens.

ABSTRACT

The present article is dedicated to the meaning, nature and scope of the universal jurisdiction over war crimes as well as the codification of universal jurisdiction in the legislation of various states. The principle of universal jurisdiction is a specific form of extraterritoriality. The doctrine of universal jurisdiction permits foreign states to prosecute alleged perpetrators of international crimes, even if the crimes were committed abroad and even if the victims do not reside in the country in question.

Keywords: universal jurisdiction, Geneva Conventions, war crimes, regulation, prosecution, adjudication, aut dedere aut judecare, jus cogens.

* gheorghe.tintiuc@procuratura.md

** cristina.novac@procuratura.md

În cei peste 75 de ani de la adoptarea Convențiilor de la Geneva din anul 1949, omenirea s-a confruntat cu un număr alarmant de conflicte armate, care au afectat aproape toate continentele. În acest timp, cele patru Convenții de la Geneva și Protocoalele lor Adicionale din 1977¹⁰⁷ au oferit protecție juridică persoanelor care nu au participat sau au încetat să mai participe în mod direct la ostilități (răniți, bolnavi și naufragiați, persoane private de libertate pentru motive legate de conflictul armat și populația civilă). Chiar și în aceste condiții, aceste tratate au suferit numeroase încălcări, iar consecințele au fost suferința și moartea. Aceste consecințe tragice ar fi putut fi evitate dacă dreptul internațional umanitar ar fi fost mai bine respectat.

În contextul ordinii juridice internaționale, având în vedere că instanțele internaționale au de obicei o competență strict delimitată, principiul universalității, denumit și principiul jurisdicției sau competenței universale, a fost considerat ca una din metodele cele mai eficiente pentru tragerea la răspundere a persoanelor vinovate de comiterea crimelor internaționale¹⁰⁸.

Principiul menționat este cu mult mai actual la moment și pentru Republica Moldova în contextul realității războiului care se petrece în țara vecină, Republica Ucraina.

Jurisdicția universală presupune dreptul fiecărui stat de a urmări penal și judeca crimele în propriile instanțe naționale, indiferent de locul comiterii infracțiunii sau naționalitatea victimei sau a agresorului. În baza noțiunii că anumite infracțiuni sunt atât de grave încât afectează comunitatea internațională în ansamblu (*crime jus cogens*), principiul jurisdicției universale acordă dreptul unui stat de a urmări infractorii chiar și în absența oricărei legături între infracțiunea comisă și statul care efectuează urmărirea penală, precum și este un mijloc de a facilita și asigura represiunea unor asemenea infracțiuni. Raționamentul jurisdicției universale este de a evita impunitatea și de a împiedica pe cei care au comis crime grave să găsească un refugiu sigur în țările terțe. Crimele tipice *jus cogens* asupra cărora statele pot exercita această formă de jurisdicție sunt: genocidul, crimele împotriva umanității și crimele de război, aceleași crime asupra cărora și Curtea Penală Internațională are jurisdicție¹⁰⁹.

Acest principiu derogă de la normele jurisdicției penale de bază care necesită o legătură teritorială sau personală cu fapta săvârșită, făptuitorul sau victima. Jurisdicția universală permite judecarea crimelor internaționale comise de oricine, oriunde în lume.

Jurisdicția include abilitatea de legiferare (jurisdicția legislativă), de interpretare sau aplicare a legii (jurisdicția adjudecantă) și de a lua măsuri pentru a asigura respectarea legii (jurisdicția de constrângere)¹¹⁰. În timp ce postulatul competenței de constrângere este în general limitat la aplicabilitatea teritorială, dreptul internațional recunoaște faptul că în anumite circumstanțe, un stat poate să legifereze sau să judece anumite evenimente care au avut loc în afara teritoriului său (jurisdicția extrateritorială). Dreptul penal recunoaște, în general, un număr de principii care permite exercitarea jurisdicției extrateritoriale. Acestea includ actele săvârșite de persoane care au naționalitatea statului (naționalitatea sau principiul personalității active), săvârșite împotriva resortisanților statului (principiul personalității pasive) sau afectarea securității statului (principiul securității). Spre deosebire de principiul jurisdicției universale, principiile precitate necesită existența unei legături între infracțiunile comise și statul în care au fost comise. Conceptul de jurisdicție universală pentru infracțiuni grave care încalcă dreptul internațional, a fost codificat pentru prima dată într-un tratat internațional, cu mai mult de o jumătate de secol în urmă și anume în Convențiile de la Geneva din 1949 privind legile războiului, care prevăd că statele părți trebuie să-i urmărească penal (prosecute) sau să-i extrădeze pe cei suspecți de încălcări grave ale convențiilor (crimele de război).

În temeiul articolelor relevante din fiecare Convenție (art. 49, 50, 129 și respectiv 146), statele sunt obligate să urmărească presupuși infractorii, indiferent de naționalitate și fie să-i aducă în fața propriilor curți sau să fie deferiți judecării către statul-parte care a constatat cazul la prima vedere (*prima facie*). Deși convențiile nu stipulează în mod expres că trebuie să existe o jurisdicție indiferent de locul unde a fost comisă infracțiunea, acestea au fost în general interpretate ca impunând o jurisdicție universală. Prin prisma dezideratului *aut dedere aut judicare*¹¹¹ statelor nu le rămîne altceva decât să judece sau să extrădeze persoanele despre care se presupune că au săvârșit încălcări grave. Această circumstanță stabilește o obligație pozitivă a statelor, deoarece statele trebuie să se asigure că persoanele care au comis grave încălcări vor fi arestate și urmărite penal. În acest scop, și având în vedere că extrădarea către un alt stat poate să nu constituie o opțiune, statele trebuie, în orice caz să stipuleze

107 Convenția pentru îmbunătățirea sortii răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie/Prima Convenție de la Geneva (Geneva, 12 august 1949), Convenția pentru îmbunătățirea sortii răniților, bolnavilor și naufragiaților din forțele armate pe mare/A doua Convenție de la Geneva (Geneva, 12 august 1949), Convenția cu privire la tratamentul prizonierilor de război/A treia Convenție de la Geneva (Geneva, 12 august 1949), Convenția referitoare la protecția persoanelor civile în timp de război/A patra Convenție de la Geneva (Geneva, 12 august 1949).

108 O. Burlacu, „Principiul universalității în dreptul internațional public”, Conferința „Realități și perspective ale învățământului juridic național.” Culegerea comunicărilor, Chișinău, Moldova, 1-2 octombrie 2019, p. 639.

109 Yvonne M. Dutton, „Prosecuting Atrocities Committed in Ukraine: A New Era for Universal Jurisdiction?”, Case Western Reserve Journal of International Law, Vol. 55, Issue 1, Article 15, p. 398-400.

110 <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/legal-fact-sheet/war-crimes-universal-jurisdiction.htm>.

111 International Law Commission: The obligation to extradite or prosecute (aut dedere aut judicare), Amnesty International Publications, February 2009.

în legislația penală națională, norme care le-ar permite să urmărească penal presupușii infractori, indiferent de naționalitatea lor sau de locul comiterii infracțiunii¹¹². Prevederile Protocolului adițional nr. I din 1977 la Convențiile de la Geneva din 1949¹¹³ au extins principiul competenței universale asupra încălcărilor grave legate de desfășurarea ostilităților. De asemenea, a calificat toate încălcările grave drept crime de război (articolul 85).

În privința crimelor împotriva umanității, Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale din 17.07.1998, care definește cel mai complet această categorie de crime, nu face referire la principiul universalității. Este de remarcat faptul că, prin excepție, doar două tratate internaționale fac referire expresă la aplicarea principiului universalității, pentru două dintre fapte care intră în sfera crimelor internaționale, și anume crima de apartheid¹¹⁴ și cea de tortură¹¹⁵.

Din punct de vedere istoric, menționi despre principiul jurisdicției universale se regăsesc în scrierile cercetătorilor timpurii, cum ar fi Grotius și în cele despre investigarea și pedepsirea infracțiunii de piraterie. Cu toate acestea, după cel de-al doilea război mondial, ideea a câștigat teren prin înființarea Tribunalului militar internațional și adoptarea de noi convenții care să conțină clauze explicite sau implicite privind jurisdicția universală. Mai apoi, și alte convenții internaționale (Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 1984, Convenția internațională pentru protecția persoanelor contra disparițiilor forțate din 2006, etc.) și într-o oarecare măsură, regulile dreptului cutumiar, au lărgit sfera de aplicare a principiului jurisdicției universale. Acest lucru a fost confirmat de o serie de cazuri, începând cu cazul lui Eichmann în 1961¹¹⁶, cazul Demanjuk în 1985¹¹⁷, cazul Pinochet în 1999¹¹⁸ și cazul Butare Four în 2001¹¹⁹, subliniind că jurisdicția universală ar putea conduce la judecarea autorilor crimelor internaționale.

Jurisdicția universală a permis statului Israel, în 1961 să ancheteze un înalt ofițer nazist, Adolf Eichmann, pentru rolul său în Holocaust în timpul celui de-al doilea război mondial. Adolf Eichmann, a fost adus în fața Tribunalului Districtual al Ierusalimului pentru crime de o inegalabilă gravitate – crime împotriva evreilor, crime împotriva umanității și crime de război. Acesta a fost găsit vinovat pentru 15 capete de acuzare printre care:

exterminarea a milioane de evrei cu scopul implementării planului cunoscut sub denumirea de „Soluția finală a problemei evreiești”, uciderea, exterminarea, înrobirea, înfometarea și deportarea evreilor de pe teritoriul Puterilor Axei (Roma-Berlin-Tokio), de pe teritoriul regiunilor ocupate de către Germania sau Puterile Axei, de pe teritoriul regiunilor supuse jurisdicției Germaniei sau Puterilor Axei, în perioada August 1941 – Mai 1945, întreprinderea măsurilor privind prevenirea nașterilor între evrei, prin interzicerea nașterilor și provocarea avorturilor femeilor din ghetoul Terezin, cu intenția exterminării, depozitarea forțată a bunurilor milioaneilor de evrei prin intermediul terorii în masă, legată cu crimă, distrugere, înfometare și deportare, în perioada Martie 1938 – Mai 1945, expulzarea populației civile, cu precădere zeci de mii de persoane de origine romă din Germania și de pe teritoriile ocupate de aceasta și transportarea lor pe teritoriile ocupate de Germania în Est, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial¹²⁰.

În 2018, jurisdicția universală și-a demonstrat încă o dată potențialul de a stopa clauza de impunitate pentru infracțiunile internaționale. Astfel, în Franța și în Germania au fost emise mai multe mandate de arestare pe numele persoanele din cercul interior (inner circle) al președintelui sirian Bashar al-Assad.

Cauza *Martina Johnson*¹²¹ constituie primul arest și prima acuzare pentru crime de război și crime împotriva umanității, pretinse a fi comise în timpul primului război civil liberian (1989-1996). Martina Johnson a fost comandantul Frontului Național Patriotic al Liberiei (în continuare FNPL), un grup de rebeli din timpul primului război civil liberian, care a avut loc în perioada 1986-1996. În calitate de membru al FNPL, Johnson este suspectată că a participat și/sau a fost implicată în numeroase infracțiuni, inclusiv se presupune că a participat sau chiar a organizat operațiunea „Octopus”. „Octopus” a fost numele acordat atacului asupra capitalei Monrovia, desfășurat în octombrie 1992, cu scopul accederii la putere a lui Charles Taylor. În timpul operațiunii „Octopus” au fost ucise cinci călugărițe americane. Aceste călugărițe erau membre ale ordinului „Adoratorii singelui lui Hristos” – un ordin din St. Louis, SUA – care acționau ca misionari în Liberia, dar care desfășurau și o misiune umanitară. Johnson este suspectată că a fost implicată în moartea acestora. Martina Johnson a emigrat și locuiește împreună cu soțul în Gent, Belgia. În 2012, trei victime liberiene, asistate de ONG-urile „Civitas Maxima” și organizația-soră liberiană „Justiția și Cercetarea Globală (GJRP)”, au depus o plângere în Belgia împotriva Martinei Johnson pentru presupusa ei participare directă la mutilări și omoruri în masă în timpul

112 <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/legal-fact-sheet/criminal-procedure.htm>.

113 <https://crucearosie.ro/assets/Uploads/ProtocolulAdițional-I.pdf>.

114 Convenția Internațională privind reprimarea și pedepsirea crimei de apartheid, adoptată la New York la data de 30 noiembrie 1973.

115 Convenția împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inhumane sau degradante, adoptată la New York, la data de 10 decembrie 1984.

116 <https://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/192/Eichmann/>.

117 https://www.justice.gov/archive/opa/pr/2002/February/02_crm_094.htm.

118 <https://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/855/Pinochet/>.

119 <https://www.legal-tools.org/doc/b92c68/pdf/>.

120 https://www.asser.nl/upload/documents/DomCLIC/Docs/NLP/Israel/Eichmann_Appeals_Judgement_29-5-1962.pdf.

121 Evidentiary challenges in universal jurisdiction cases, *Universal Jurisdiction Annual Review 2019* #UJAR, p. 19

operațiunii „Octopus”, în octombrie 1992. Martina Johnson a fost arestată la 17 septembrie 2014, în Gent, Belgia, pe baza documentației colectate de către cele două ONG-uri. A fost eliberată din arest la 4 mai 2015 și plasată sub control judiciar. Investigațiile în privința acesteia încă sunt în desfășurare, pînă în prezent.

La 28 iunie 2018, pentru prima dată în Franța, trei judecători de instrucție ai Înaltei Curți de la Paris au acuzat persoana juridică „Lafarge SA”¹²² (acum LafargeHolcim) de complicitate la crime împotriva umanității, finanțarea a unei întreprinderi teroriste, încălcând un embargo și punerea în pericol a vieților altora. Lafarge ar fi plătit milioane de euro către ISIS și câteva grupuri armate pentru ca fabrica de ciment din Jalabiya (nordul Siriei) să funcționeze în continuare. Judecătorii de instrucție au obligat LafargeHolcim să predea 30 de milioane de euro autorităților în calitate de garanție pentru un posibil proces. În decembrie 2017, șase foști directori executivi și directori ai Lafarge și Lafarge Cement Syria au fost acuzați de finanțare a terorismului și periclitarea deliberată a vieților oamenilor, iar alții și de încălcare embargoului stabilit de UE asupra petrolului sirian – și anume: Eric Olsen și Bruno Lafont, foști directori executivi ai Lafarge; Bruno Pescheux, directorul executiv al Lafarge Syrian – filială a Lafarge între anii 2008 și 2014; și succesorul său, Frédéric Jolibois; Jean-Claude Veillard, directorul de securitate al lui Lafarge și Christian Herrault, vice-director al Lafarge. În martie și mai 2018, șefa resurse umane al lui Lafarge, Sonia Artinian și fostul director de securitate la Lafarge Cement Syria, Jacob Waerness, li s-au înaintat acuzații similare. Acest lucru a fost posibil după ce Franța a amendat în 2004 Legea nr. 2004-1343 du 9 mars 2004 (Loi n° 2004-1343 du 9 mars 2004)¹²³, care a stabilit răspunderea penală a persoanelor juridice pentru toate infracțiunile prevăzute de Codul penal, incluzînd și activitățile desfășurate în afara țării, însă doar cu condiția ca persoana fizică cu funcții de conducere a persoanei juridice să fi comis infracțiunea (în speță: Eric Olsen și asociații săi), pentru pornirea unei cauze penale în privința persoanei juridice.

Totuși, implementarea principiului jurisdicției universale rămîne una dificilă, deoarece integrarea acestui principiu nu ține doar de dreptul internațional, dar și de dreptul național. Statele sînt îndreptățite să le acorde instanțelor naționale jurisdicția universală asupra anumitor crime în baza unei decizii naționale, și nu doar în baza unei reguli sau a unui principiu ce decurge din dreptul internațional. Pentru ca statele să-și exercite jurisdicția universală asupra oricăreia dintre crimele *jus cogens*, ele trebuie să le încorporeze în legislația lor domestică și să le definească pentru a prevedea că statul

poate exercita jurisdicția fără a demonstra vreo legătură cu infracțiunea. În consecință, principiul jurisdicției universale nu este aplicat uniform peste tot.

Ratificarea voluntară a Statutului de la Roma de către statele membre suverane a devenit o condiție prealabilă pentru atribuirea jurisdicției universale tribunalelor interne, precum și Curții Penale Internaționale.

Principiul complementarității¹²⁴ împuternicește statele membre să-și asume jurisdicția primară la nivel intern și, prin urmare, le justifică suveranitatea. Acest mecanism eludează încălcările viitoare, pe lângă facilitarea colectării diligente a probelor și asigurarea disponibilității prompte a victimelor și a martorilor. *Locus delicti* facilitează colectarea depozițiilor și dă un sentiment victimelor că dreptatea se face într-o perspectivă adevărată.

Prin ratificarea Statului de la Roma, li s-a cerut tuturor statelor membre să caute și să deferească judecății persoanele care au comis crime de război, în fața instanțelor lor, și, prin urmare, Curtea Penală Internațională trebuie, de asemenea, să acorde bună-credință urmăririlor penale efectuate în privința cetățenilor lor, în acele state. De fapt, un stat însuși și Curtea Penală Internațională sunt investite cu jurisdicție concomitentă; prin urmare, jurisdicția universală are un domeniu de aplicare mai larg decât jurisdicția Curții Penale Internaționale¹²⁵. Principiul complementarității încurajează urmărirea penală națională pentru crimele specificate¹²⁶. Curtea Penală Internațională ar trebui să își exercite jurisdicția ca ultimă instanță¹²⁷. Statutul de la Roma permite Curții Penale Internaționale să-și asume jurisdicția ca urmare a omiterii unui stat de a urmări penal și a judeca persoanele care au comis grave crime internaționale.

Majoritatea investigațiilor privind crimele internaționale cuprind acțiuni vaste care necesită resurse substanțiale. Există mulți factori care disting investigarea crimelor internaționale de anchetele penale naționale. Astfel de investigații includ de obicei un număr mare de infracțiuni individuale care au avut loc într-o zonă în care un conflict este posibil încă în desfășurare. Martorii sunt adesea refugiați traumatizați care pot locui în state distincte. Dat fiind faptul că crimele internaționale au loc în mijlocul unui conflict, este dificil, dacă nu imposibil, să colectezi probe utilizînd procedeele folosite pe timp de pace. În multe jurisdicții a existat în mod tradițional o divizare între activitatea de investigație des-

122 Evidentiary challenges in universal jurisdiction cases, *Universal Jurisdiction Annual Review* 2019 #UJAR, p. 26.

123 <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000000256180&categorieLien=cid>.

124 Principiul complementarității prevede competența primară a statelor membre din cauza accesului ușor la probe pentru efectuarea efectivă a urmăririi penale a crimelor de război și, prin urmare, a consolidat suveranitatea acestora.

125 Muhammad Sher Abbas, „Challenges to the successful prosecution of war crimes”, *SSRN Electronic Journal*, July 2020, p. 4-5, <https://ssrn.com/abstract=3760300>.

126 Kevin Jon Heller, „A Sentence-Based Theory of Complementarity”, (2012) 53 *Harvard International Law Journal* 85, p. 126-127.

127 Chris Tenove, „Uganda and the International Criminal Court: Debates and Developments”, (2013) *Africa Portal Backgrounder*, p. 60.

fășurată de către organul de urmărire penală și cea a procurorului. Experiența a demonstrat că, în cazul crimelor internaționale este esențial ca ancheta să includă și să integreze contribuții și analize juridice din partea procurorilor cu experiență în toate etapele procesului¹²⁸.

Ofițerii de urmărire penală și procurorii cu experiență ar trebui să lucreze îndeaproape pe tot parcursul întregii investigații, pentru a se asigura că ancheta va răspunde în mod fiabil la toate întrebările fundamentale în legătură cu evenimentul investigat și că probele acumulate vor fi suficiente pentru a susține orice urmărire penală viitoare. Un aspect important al acumulării de probe la faza de urmărire penală este ca persoanele care efectuează investigația să se pregătească minuțios anterior interviului unui martor sau a unui bănuit. Persoana care efectuează urmărirea penală trebuie să cunoască în detaliu probele cu care un martor sau un bănuit ar putea fi familiarizat. Acest tip de dovezi vor sta la baza multor întrebări care vor urma ulterior în cadrul audierii¹²⁹. Accesul la justiție al victimelor trebuie să fie asigurat în cea mai mare măsură posibilă. Procedurile adecvate pentru urmărirea penală și judecarea cauzei în baza principiului jurisdicției universale trebuie să abordeze aceste probleme prin intermediul unor prevederi adecvate care să faciliteze investigațiile, precum și acumularea, evaluarea și păstrarea a probelor. În acest sens, aranjamentele pentru cooperarea juridică internațională și asistența juridică internațională sunt esențiale și pot necesita consolidare în unele cazuri. Este, de asemenea, esențial ca judecătorii, procurorii și avocații să fie instruiți corespunzător pentru dezbateri judiciare și judecarea cauzelor de această natură.

În altă ordine de idei, una dintre cele mai frecvente probleme în multe state a fost eșecul de a incrimina infracțiunile de drept internațional ca infracțiuni în codul penal național și să precizeze pedepsele aplicabile conform legislației naționale. În multe state, definițiile crimelor internaționale nu sunt în concordanță cu definițiile din Statutul de la Roma sau alte tratate internaționale. De multe ori principiile răspunderii penale, cum ar fi responsabilitatea comandanților și a superiorilor nu sunt definite în conformitate cu cele mai stricte standarde din dreptul internațional și uneori invocarea unei apărări nepermise, cum ar fi respectarea ordinelor superiorilor, sunt permise¹³⁰.

Spre exemplu, articolul 64 (1)(4c) din Codul penal austriac¹³¹, prevede o complementaritate deplină a competenței instanțelor austriece asupra crimelor internaționale prevăzute de Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, în special genocidul, crimele împotriva

umanității, crimele de război și crimele de agresiune, care sunt încorporate în capitolul 25 din Codul penal. Drept urmare, instanțele austriece pot exercita jurisdicția asupra infracțiunilor cuprinse în capitolul 25 și săvârșite în țări străine în toate cazurile, indiferent de legislația aplicabilă la nivel local, unde: (a) făptuitorul sau victima este cetățean austriac; (b) alte interese naționale austriece sunt încălcate prin această faptă; sau (c) făptuitorul este un străin care își are reședința obișnuită în Austria sau este prezent în Austria și nu poate fi extrădat.

În temeiul art. 12 din Legea privind Titlul preliminar al Codului de procedură belgian din 17.04.1878¹³², cele mai multe forme de jurisdicție extrateritorială sunt aplicabile doar dacă inculpatul se află pe teritoriul Regatului Belgiei (și l'inculpé est trouvé en Belgique). Prezența învinutului cu scopul de a fi urmărit penal este necesară doar în cazurile menționate în Titlul preliminar. Totuși, dat fiind faptul că Legea privind sancționarea încălcărilor grave ale dreptului internațional umanitar din 16.06.1993 nu era menționată în Titlul preliminar din Codul de procedură penală belgian, pentru a fi cercetat penal, locul aflării învinutului era irelevant. Legea menționată a fost abrogată la 05.08.2003. Astfel, în Codul penal belgian a fost introdus Titlul Ibis¹³³ care prevede că instanțele belgiene sunt competente să judece încălcările grave ale dreptului internațional umanitar în trei cazuri: a) dacă infracțiunea a fost comisă de un cetățean al Regatului Belgiei sau de către o persoană care își are domiciliul pe teritoriul Regatului Belgiei (competența personală activă); b) dacă victima infracțiunii este cetățean al Regatului Belgiei sau o persoană, care la momentul comiterii infracțiunii, a locuit efectiv și legal pe teritoriul Regatului Belgiei timp de 3 ani (competența personală pasivă); c) dacă o regulă a dreptului internațional convențională sau cutumiară stabilește o obligație a Regatului Belgiei de a urmări penal autorul anumitor infracțiuni (jurisdicția universală).

Articolul 6 din Codul penal al Bulgariei¹³⁴ prevede principiul jurisdicției universale, care permite ca legea bulgară să se aplice cetățenilor străini care au comis crime împotriva păcii și umanității în străinătate, în care interesele a altui stat sau a cetățenilor străini au fost afectate. Codul penal bulgar se răsfringe și asupra altor infracțiuni săvârșite de cetățenii străini aflați în străinătate, atunci când această circumstanță este stipulată într-un acord internațional la care Bulgaria este parte. Crimele împotriva păcii și umanității sunt codificate în capitolul XIV din Codul penal al Bulgariei (art. 407–419 A)¹³⁵.

Codul penal al Ungariei¹³⁶ prevede principiul teritorialității în temeiul articolului 3. În plus, dreptul penal ma-

128 Investigation Manual for War Crimes, Crimes Against Humanity and Genocide in Bosnia and Herzegovina, OSCE, October 2013, p. 30-31.

129 Idem, p. 25.

130 Amnesty International, June 2007, AI Index: IOR 53/007/2007.

131 <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>.

132 https://www.ejustice.just.fgov.be/img_1/pdf/1878/04/17/1878041750_F.pdf.

133 https://www.ejustice.just.fgov.be/img_1/pdf/1867/06/08/1867060850_F.pdf.

134 <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>.

135 <https://digitallibrary.un.org/record/4018820>.

136 <https://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>.

ghiar se poate aplica extrateritorial în următoarele cazuri: (a) pe baza principiului personalității active, prin care legea maghiară penală se aplică oricărui act al cetățenilor maghiari săvârșit în afara teritoriului Ungariei, cu condiția ca astfel de fapte să fie incriminate în conformitate cu legea maghiară; și (b) când este comisă o infracțiune împotriva cetățenilor nemaghiari, dacă fapta constituie infracțiune atât în temeiul dreptului penal maghiar, cât și al dreptului penal a statului pe teritoriul căruia s-a săvârșit infracțiunea (principiul dublei incriminări). În ceea ce privește ultimul caz, sunt prevăzute două excepții. Prima excepție se referă la aplicarea principiului jurisdicției universale. Legea penală maghiară se aplică: (a) oricărei fapte care este calificată drept infracțiune împotriva statului, indiferent dacă fapta se pedepsește în conformitate cu legea țării în care aceasta a fost comisă (excluzând spionajul împotriva forțelor armate aliate și spionajul împotriva instituțiilor Uniunii Europene); și (b) fapte care constituie o infracțiune în temeiul capitolului XIII (crime împotriva umanității, care include genocidul) sau capitolului XIV (infracțiuni de război), sau oricare alte infracțiuni care urmează să fie urmărite penal în temeiul unui tratat internațional ratificat și promulgat în Ungaria. A doua excepție se referă la principiul personalității pasive, prin care legea penală maghiară se aplică oricărei fapte comise de cetățeni nemaghiari aflați în străinătate împotriva unui cetățean maghiar sau împotriva unei persoane juridice înființată în conformitate cu legea maghiară și care se pedepsește în temeiul dreptului maghiar.

În Republica Moldova, principiul jurisdicției naționale, se regăsește în art. 11 alin. (3) din Codul penal¹³⁷, care stipulează că: „Cetățenii străini și apatrizii care au săvârșit infracțiuni în afara teritoriului țării poartă răspundere penală în conformitate cu prezentul cod și sunt trași la răspundere penală pe teritoriul Republicii Moldova dacă infracțiunile săvârșite sunt îndreptate împotriva intereselor Republicii Moldova, împotriva drepturilor și libertăților cetățeanului Republicii Moldova, împotriva drepturilor și libertăților apatrizului cu domiciliul permanent pe teritoriul Republicii Moldova, împotriva persoanei juridice înregistrate în Republica Moldova, **împotriva păcii și securității omenirii sau dacă acestea constituie infracțiuni de război, de asemenea pentru infracțiunile prevăzute de tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte și dacă în statul străin în privința lor nu a fost pronunțată o hotărâre judecătorească definitivă de condamnare, de achitare sau de încetare a procesului penal (principiul jurisdicției universale)**. Sunt pasibili de răspundere penală în conformitate cu prezentul cod cetățenii străini și apatrizii care au comis infracțiuni pe teritoriul unui alt stat, însă extrădarea acestora nu este posibilă”.

¹³⁷ Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985-XV din 18.04.2002, publicat la 14-04-2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74, art. 195.

Subsecvent, Republica Moldova este parte și a ratificat o serie de tratate internaționale cum ar fi: Convenția nr. 8 din 12.08.1949 pentru îmbunătățirea sortii răniților și bolnavilor din forțele armate în campanie (prima convenție de la Geneva), Convenția nr. 56 din 24.11.1993 cu privire la tratamentul prizonierilor de război (a treia convenție de la Geneva), Protocolului III adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949 privind adoptarea emblemei distinctive suplimentare, Protocolul II adițional la Convențiile de la Geneva din 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate fără caracter internațional, Protocolul I la Convențiile de la Geneva, semnat la 12 august 1949, referitor la protecția victimelor conflictelor armate internaționale, Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid, Statutul de la Roma al Curții Penale Internaționale, Convenția europeană pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante din 26.11.1987, Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante din 10.12.1984, etc.

Infracțiunile contra păcii și securității omenirii, infracțiunile de război sunt prevăzute în Capitolul I din Partea Specială a Codului penal al Republicii Moldova (art. 135-144).

Până la moment, în Republica Moldova nu au fost urmăriți penal și judecați cetățeni străini pentru comiterea unei crime internaționale de o gravitate intensă (genocid, crimă de război, etc).

Subsecvent, remarcăm că investigarea și judecarea infracțiunilor care sunt săvârșite în afara unui stat generează probleme în legătură cu acumularea de probe, cu respectarea drepturilor inculpatului, precum și identificarea și protecția martorilor și a victimelor. Dificultățile apărute în acest sens, se referă în principal la:

- *lipsa unei legislații care să permită exercitarea jurisdicției universale sau o legislație imperfectă*: multe jurisdicții nu definesc crimele internaționale în legislația lor națională. La fel, statul ar trebui să se asigure că instanțele naționale pot exercita jurisdicția universală asupra unor persoane care au comis crime grave internaționale și sunt depistate pe teritoriul acestui stat sau în cazul în care nu este posibil acest lucru să existe posibilitatea de extrădare a acestuia unei curți internaționale care este învestită cu această jurisdicție.
- *stabilirea unui termen de prescripție pentru crimele internaționale*, or, acestea ar trebuie să fie imprescriptibile. Articolul 60 alin. (8) din Codul penal al Republicii Moldova statuează că prescripția nu se aplică persoanelor care au săvârșit infracțiuni contra păcii și securității omenirii, infracțiuni de război, infracțiuni de tortură, tratament inuman sau degradant sau alte infracțiuni prevăzute de tratatele internaționale.

nale la care Republica Moldova este parte, indiferent de data la care au fost săvârșite.

- *acordarea unei imunități pentru persoanele care au o calitate oficială*, or, în cazul săvârșirii unei crime *jus cogens*, ar trebui să se prevadă o excepție de la această regulă.

În art. 11 din Codul penal al Republicii Moldova, se menționează în alin. (4) o excepție de la regula invocată la alin. (3) al aceluiași articol și anume că: „Sub incidența legii penale nu cad infracțiunile săvârșite de reprezentanții diplomatici ai statelor străine sau de alte persoane care, în conformitate cu tratatele internaționale, nu sînt supuse jurisdicției penale a Republicii Moldova”.

- *utilizarea în calitate de poziție de apărare – executarea ordinului comandantului sau a superiorului, lucru ce nu este acceptabil.*

Articolul 401 alin. (2) și (3) din Codul penal al Republicii Moldova stipulează că: „Persoana care a comis intenționat infracțiune în vederea executării ordinului sau dispoziției vădit ilegale ale superiorului răspunde penal în temeiuri generale. În scopurile prezentului articol, ordinul sau dispoziția superiorului de a comite genocid sau o infracțiune împotriva umanității sînt vădit ilegale.” Totodată, art. 138 din Codul penal al Republicii Moldova, prevede răspunderea penală pentru darea sau executarea unui ordin vădit ilegal.

- *investigarea crimelor jus cogens ar trebuie să se efectueze independent de existența unei plîngerii din partea victimelor.*

În conformitate cu art. 276 din Codul de procedură al Republicii Moldova doar pentru anumite categorii de infracțiuni este necesară plîngerea victimei, iar infracțiunile contra păcii și securității omenii și infracțiunile de război, nu se regăsesc printre acestea.

- *proceduri privind măsurile de arestare și extrădare prea lente sau inadecvate, recunoașterea amnistiei străine și a măsurilor naționale similare de impunitate, lipsa unor tratate și acordurilor de asistență juridică internațională, aplicarea amnistiei în privința persoanelor care au comis infracțiuni contra păcii și securității omenii și infracțiunile de război, etc.*

În articolele 107 și 108 din Codul penal al Republicii Moldova, ce se referă la regulile de aplicare a amnistiei sau a grațierii, nu sunt stipulate excepții în ceea ce privește infracțiunile contra păcii și securității omenii și infracțiunile de război, incriminate la art. 135-142 din același cod.

În legătură cu analiza efectuată în cadrul prezentului articol, propunem următoarele recomandări care pot servi la perfectarea legislației penale naționale și anume:

1. Completarea art. 11 alin. (4) din Codul penal, după cum urmează; „cu excepția celor care au comis infracțiuni contra păcii și securității omenirii sau infracțiuni de război, prevăzute la art. 135-142 din Codul penal”.
2. Completarea art. 107 alin. (3) din Codul penal, după sintagma „art. 166¹ alin. (2)–(4), cu sintagma; „art. 135-142 din Codul penal”.
3. Completarea art. 108 alin. (5) din Codul penal, după sintagma „art. 166¹ alin. (2)–(4), cu textul: „și persoanelor care au comis infracțiuni contra păcii și securității omenirii sau infracțiuni de război, prevăzute la art. 135-142 din Codul penal”.
4. Înlocuirea la art. 504 alin. (3) pct. 2), a textului „la art. 135 și 135¹ din Codul penal” cu textul „la art. 135-142 din Codul penal”.

MODELE LEGISLATIVE DE ÎNCRIMINARE A INFRACTIUNILOR PRIVIND VIAȚA SEXUALĂ PE PLAN INTERNAȚIONAL

Doina-Cezara GALAN*

Consultant principal al Secției juridice și management al documentelor Inspecției procurorilor din cadrul Aparatului Consiliului Superior al Procurorilor, asistent-universitar în cadrul Institutului de Științe Penale și Criminologie Aplicată, doctorandă la Universitatea de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”.

REZUMAT

Odată cu introducerea în Codul penal a art.1322, consimțământul victimei a trezit un amplu interes în studierea infracțiunilor privind viața sexuală. Lipsa unor prevederi exprese a noțiunii de consimțământ în cadrul dreptului penal, poate crea deficiențe de aplicare a legislației bazate pe consimțământ, din cauza provocărilor legate de securitatea juridică, un principiu care susține că legea trebuie să le ofere celor care fac obiectul ei, capacitatea de a-și reglementa comportamentul cu certitudine.

Cuvinte-cheie: *consimțământ, model coercitiv, model bazat pe consimțământ.*

ABSTRACT

With the introduction of Article 1322 in the Criminal Code of RM, the consent of the victim has aroused a broad interest in the study of sexual offences. The lack of express provision of the notion of consent in criminal law, may create deficiencies in the application of consent-based law because of challenges related to legal certainty, a principle that holds that the law must provide those subject to it with the ability to regulate their conduct with certainty.

Keywords: *consent, coercive model, consent-based model.*

Introducere

Fiind o formă a limbajului sexual, consimțământul persoanei în cadrul infracțiunilor cu caracter sexual manifestă o serie de probleme. Care este forma pe care acest consimțământ trebuie să o îmbrace? Este consimțământul

un proces de negociere? Pentru a răspunde la întrebările expuse supra, am analizat legislația națională și internațională în domeniu și am venit cu propuneri de îmbunătățire a legislației actuale a Republicii Moldova (în continuare RM).

* galan_doinacezara@mail.ru

Analiza modelelor legislative de încriminare a infracțiunilor privind viața sexuală

În teorie au fost exprimate două modele legislative de bază pe care se bazează infracțiunile privind inviolabilitatea vieții sexuale.

Modelul coercitiv, sau modelul bazat pe constrângere, care presupune că actul sexual are loc cu aplicarea unei forțe coercitive, violență fizică sau violență psihologică, aplicată în vederea facilitării actului sau acțiunilor sexuale neconsimțite.¹³⁸

Modelul bazat pe consimțământ, care explică că un act sau o acțiune sexuală, pentru a fi calificată ca infracțiune, trebuie să fie un act în care una din părțile participante la întreținerea actului sexual nu își exprimă consimțământul.¹³⁹

Așadar exemplul modelului bazat pe consimțământul clasic, servește „Sexual Offences Act 2003”¹⁴⁰ [2], unde infracțiunea de viol are următoarea abordare „O persoană (A) comite o infracțiune dacă: (a) pătrunde intenționat în vaginul, anusul sau gura unei alte persoane (B) cu penisul, (b) B nu este de acord cu pătrunderea și (c) A nu crede în mod rezonabil că B este de acord”. Sexual Offences Act (2003), este o lege a Parlamentului Regatului Unit, care a înlocuit parțial Legea privind infracțiunile sexuale din 1956 cu o formulare mai specifică și mai explicită.

Începând cu 2018, în dreptul internațional se conturează un consens conform căruia modelul bazat pe consimțământ este de preferat, stimulat, printre altele, de Comitetul CEDAW (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women – Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor). De exemplu, în Recomandarea sa generală nr. 35 adoptată la 22 martie 2021 la Wayback Machine din 2017¹⁴¹, partea a IV-a, pct 33 presupune „Să se asigure că definiția infracțiunilor sexuale, inclusiv a violului conjugal și a violului între persoane cunoscute/întreținute în cadrul unei întâlniri, se bazează pe lipsa consimțământului liber exprimat și ia în considerare circumstanțele coercitive”.

La momentul actual, o serie de state au trecut de la modelul coercitiv al infracțiunilor sexuale la modelul bazat pe consimțământ.

Belgia avea deja o definiție bazată pe consimțământ încă din 1989. Conform art. 375 din Codul penal al Belgiei¹⁴² prin viol se înțelege. „Orice act de penetrare sexuală, de orice natură și prin orice mijloace, săvârșită împotriva unei persoane care nu consimte, constituie infracțiunea de viol. Nu există consimțământ, în special atunci când actul a fost impus prin violență, constrângere, amenințare, luare prin surprindere sau înșelăciune, sau a fost făcut posibilă din cauza unei infirmități sau deficiențe fizice sau mentale a victimei”.

Conform Codului penal al Luxemburgului¹⁴³, la 16 iulie 2011: a fost introdus art. 375, care prevede că: „orice act de penetrare sexuală (...) asupra unei persoane care nu este de acord cu acesta, în special prin utilizarea violenței sau a amenințărilor grave (...) constituie viol”. Lipsa consimțământului definește astfel infracțiunea; constrângerea nu este necesară, dar trebuie luată în considerare dacă este prezentă”.

În codul penal al Germaniei,¹⁴⁴ art. 177 permite pedepsirea actelor sexuale care implică victime „incapabile să se apere de influența infractorului sau incapabile să ia și să exprime decizii din cauza unei boli sau a unui handicap”.

Începând cu august 2022, art. 152 din Codul penal al Ucrainei¹⁴⁵ prevede: „Consimțământul este considerat voluntar dacă este rezultatul unui act și al unei fapte libere a unei persoane, ținând seama în mod corespunzător de circumstanțele prezente.” Articolul 152 alineatul (1) stipulează: “Săvârșirea de acte sexuale care implică pătrunderea vaginală, anală sau orală în corpul unei alte persoane cu ajutorul organelor genitale sau al oricărui alt obiect, fără consimțământul voluntar al victimei (viol) - se pedepsește cu închisoare de la trei la cinci ani.” Articolul 153 alin (1) din Codul penal al Ucrainei stipulează “Săvârșirea oricărui act de violență sexuală, care nu are legătură cu pătrunderea în corpul altei persoane, fără consimțământul voluntar al victimei (violență sexuală) - se pedepsește cu închisoarea pe o perioadă de până la cinci ani.” Alineatul (4) al ambelor articole stabilește că persoanele cu vârsta sub 14 ani sunt considerate incapabile de a consimți și că pedeapsa pentru autorul faptei în astfel de cazuri este mai severă.

Așadar, conform Codului penal al Ucrainei, consimțământul este considerat voluntar dacă este rezultatul unui act și al unei fapte libere a unei persoane, ținând seama în mod corespunzător de circumstanțele prezente.

138 Camilla K. "How is consent-based legislation on rape providing more protection for individuals in comparison to coercion-based legislation? - Comparison between Finland and Sweden". Maastricht University. [Accesat: 28.05.2024], Disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/335397291_How_is_consent-based_legislation_on_rape_providing_more_protection_for_individuals_in_comparison_to_coercion-based_legislation_-_Comparison_between_Finland_and_Sweden.

139 Ibidem.

140 Sexual Offences Act 2003 [accesat: 29.05.2024], Disponibil la: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>.

141 Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor), Recomandarea sa generală nr. 35 adoptată la 22 martie 2021 la Wayback Machine din 2017, partea a IV-a, [accesat: 29.05.2024], Disponibil la: https://web.archive.org/web/20210322043623/https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CEDAW/Shared%20Documents/1_Global/CEDAW_C_GC_35_8267_E.pdf.

142 https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6e/BELG_CC_fr.pdf [accesat: 29.05.2024].

143 Codul penal al Luxemburg [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20200320>.

144 Codul penal al Germaniei [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_177.html.

145 Codul penal al Ucrainei [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?lang=en#Text>.

Cele patru țări constitutive ale Regatului Unit, Anglia și Țara Galilor (o singură jurisdicție), Irlanda de Nord și Scoția, au introdus separat o legislație bazată pe consimțământ în anii 2000, în pofida faptului că Regatul Unit nu a ratificat convenția până în 2018.

Astfel în Irlanda de Nord, a fost introdus Ordinul privind infracțiunile sexuale (Irlanda de Nord) din 2008. Doar că spre deosebire de Sexual Offenses Act (2003), acesta prevede expres termenul de consimțământ în conținutul actului respectiv. Așadar, conform pct.3 din Ordinul privind infracțiunile sexuale (Irlanda de Nord) din 2008¹⁴⁶, termenul consimțământului este definit în felul următor: „o persoană este de acord dacă este de acord prin alegere și are libertatea și capacitatea de a face acea alegere”.

În Scoția legislația încriminatoare a infracțiunilor sexuale este reflectată deja în Actul privind infracțiunile sexuale (Scoția) din 2009. Conform Actului privind infracțiunile sexuale (Scoția) din 2009¹⁴⁷, partea 2 pct.12, prin consimțământ se înțelege un acord liber. Același act, la Pct. 13 stabilește: „Circumstanțe în care comportamentul are loc fără liberul consimțământ: „(1)În sensul secțiunii 12, dar fără a aduce atingere caracterului general al acestei secțiuni, nu există un acord liber cu privire la comportament în circumstanțele prevăzute la alineatul (2).

(2) Aceste circumstanțe sunt-

(a) în cazul în care comportamentul are loc într-un moment în care B este incapabil, din cauza efectului alcoolului sau al oricărei alte substanțe, să consimtă la acesta,

(b) în cazul în care B este de acord sau se supune comportamentului din cauza violenței folosite împotriva lui B sau a oricărei alte persoane, sau din cauza amenințărilor cu violența făcute împotriva lui B sau a oricărei alte persoane,

(c) în cazul în care B este de acord sau se supune comportamentului deoarece B este reținut ilegal de către A,

(d) în cazul în care B este de acord sau se supune comportamentului pentru că B se află în eroare, ca urmare a înșelăciunii lui A, în ceea ce privește natura sau scopul comportamentului,

(e) în cazul în care B este de acord sau se supune comportamentului deoarece A îl determină pe B să fie de acord sau să se supună comportamentului prin faptul că se dă drept o persoană cunoscută personal de B, sau

(f) în cazul în care singura exprimare sau indicație a acordului cu privire la conduita respectivă provine de la o altă persoană decât B.

(3) Trimiterile din prezenta secțiune la A și la B trebuie interpretate în conformitate cu secțiunile 1-9”.

În anul 2013 și respectiv în anul 2016, Croația și Austria au introdus legi separate pentru violența sexuală comisă prin constrângere și violența sexuală comisă prin lipsa consimțământului, tratând-o pe cea din urmă ca pe o infracțiune mai puțin gravă, cu o pedeapsă maximă mai mică.

Pe plan internațional consimțământul în cazul infracțiunilor cu caracter sexual își regăsește reflectare inclusiv în Regulamentul de procedură și dovezi ale Curții Penale internaționale¹⁴⁸, regula nr.70 „(a) Consimțământul nu poate fi dedus din cauza unor cuvinte sau conduite ale victimei în cazul în care forța, amenințarea cu forța, constrângerea sau folosirea unui mediu coercitiv subminează capacitatea victimei de a da consimțământul voluntar și autentic; (b) Consimțământul nu poate fi dedus din cauza unor cuvinte sau comportamente ale victimei în cazul în care victima este incapabilă să dea consimțământul real; (c) Consimțământul nu poate fi dedus din cauza tăcerii sau lipsei de rezistență a unei victime la presupusa violență sexuală; (d) Credibilitatea, caracterul sau predispoziția la disponibilitatea sexuală a unei victime sau a unui martor nu pot fi deduse din cauza naturii sexuale a conduitei anterioare sau ulterioare a unei victime sau a unui martor”.

Convenția de la Istanbul¹⁴⁹ în conținutul art.36, menționează „Consimțământul trebuie dat **voluntar**, ca rezultat al **liberului arbitru al persoanei, evaluat în contextul circumstanțelor înconjurătoare**”.

În contextul expus supra art.36 stipulat în Convenția din 2011 a Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul), conține o definiție a violenței sexuale bazată pe consimțământ care obligă toate părțile care au ratificat convenția să își modifice legislația de la un model bazat pe constrângere la unul bazat pe consimțământ.

De la intrarea în vigoare a Convenției de la Istanbul, în august 2014, unele părți și-au îndeplinit obligația de reformă juridică în materie de violență sexuală printre acestea se numără o serie de state precum Albania, Andorra, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Bosnia și Herțegovina, Republica Cehă, Franța, Georgia, Liechtenstein, Monaco, Macedonia de Nord, San-Marino, Serbia, etc. La moment în anul 2024 doar 6 părți semnatare (Slovia, Lituania, Ungaria, Republica Cehă, Bulgaria și Armenia) au mai rămas să ratifice convenția.

146 Codul penal al Ucrainei [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?lang=en#Text>.

147 Codul penal al Ucrainei [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?lang=en#Text>.

148 Sexual Offences (Scotland) Act 2009, [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2009/9/part/1/crossheading/rape>.

149 Regulamentul de procedură și dovezi ale Curții Penale internaționale, regula nr.70 [accesat:30.05.2024], Disponibil la: <https://web.archive.org/web/20201005002203/https://www.icc-cpi.int/iccdocs/pids/legal-texts/rulesprocedureevidenceeng.pdf>.

Așadar, având în vedere că Republica Moldova la 14.10.2021 a rectificat Convenția de la Istanbul, este evident că infracțiunile privind inviolabilitatea vieții sexuale urmau a suferi ample modificări, pentru a corespunde standardelor internaționale în domeniu.

În redacția Codului penal al Republicii Moldova (în continuare CP RM), a fost introdus art. 132² CP RM care prevede noțiunile de „*acte sexuale sau acțiuni cu caracter sexual neconsimțite*”.¹⁵⁰

Astfel, potrivit art.133² alin.(3) din CP RM „*Se consideră neconsimțit actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual care este însoțită de o constrângere fizică sau psihică, aplicată victimei ori altei persoane, sau în care se profită de imposibilitatea persoanei de a se apăra sau de a-și exprima voința*”.¹⁵¹

După cum vedem în Republica Moldova nu avem definită exact noțiunea de „consimțământ” dar avem definit doar cazul în care actul sexual sau acțiunea cu caracter sexual se consideră neconsimțită.

Concluzii generale, recomandări, propunere de lege ferendă

Lipsa definiției exprese a „consimțământului” în cadrul legislației penale a RM, duce la probleme de calificare și interpretare a prezentei noțiuni. Problemele întrunite în practică, pot viza faptul că unii practicieni cu împuterniciri de aplicare a dreptului, pot interpreta consimțământul nu doar pe baza acordului clar al unei persoane, ci și pe „contribuția victimei”, adică modul în care acțiunile, comportamentul sau nivelul perceput de participare sau de implicare al acesteia, sunt considerate factori care contribuie la determinarea faptului că a fost dat consimțământul.

Această abordare estompează distincția dintre un sistem bazat exclusiv pe consimțământ și unul care ia în considerare alte influențe, cum ar fi constrângerea. În plus, alte opinii practice, permit luarea în considerare a „convingerii rezonabile” a autorului infracțiunii cu privire la consimțământul victimei, ceea ce limitează eficacitatea unei astfel de legislații.

În acest context, ținând cont de noile amendamente la CP RM, având la bază dispozițiile tratatelor și convențiilor europene, tind să optez pentru următoarea propunere de lege ferendă:

150 Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la 11 mai 2011 la Istanbul și ratificată de RM prin Legea Nr. 144 din 14-10-2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://rm.coe.int/168046253e>.

151 Codul Penal al Republicii Moldova nr.985-XV, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18 aprilie 2002. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.128-129 din 13 septembrie 2002.

Astfel, se recomandă includerea în capitolul III al CP RM, a unei noi cauze care înlătură caracterul penal al faptei, și anume „Consimțământul victimei”.

„Articolul 40² din CP RM, va avea următoarea denumire și conținut:

„Consimțământul victimei

(1) *Nu constituie infracțiune, fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu consimțământul victimei, dacă aceasta putea să dispună în mod legal de valoarea socială lezată sau pusă în pericol.*

(2) *Consimțământul victimei nu produce efecte în cazul infracțiunilor contra vieții, precum și atunci când legea exclude efectul justificativ al acestuia.*

(3) *Consimțământul victimei nu va produce efecte juridice în următoarele cazuri:*

a) este formulat de o persoană care nu este împuternicită în mod legal să autorizeze conduita prejudiciabilă;

b) este formulat de o persoană care, din cauza vârstei, bolii sau tulburării psihice ori din cauza stării de ebrietate, sau din cauza altor infirmități, este vădit incapabilă sau făptuitorului îi este cunoscut că persoana nu poate formula un raționament valid referitor la natura faptei prejudiciabile;

c) este formulat ca urmare a aplicării sau a amenințării cu aplicarea constrângerii fizice sau psihice;

d) este format prin înșelăciune, atunci când, dacă persoana ar fi cunoscut inițial intenția reală a făptuitorului nu ar fi realizat anumite acțiuni sau inacțiuni determinate de acesta.

(4) *Consimțământul nu poate fi dedus din cauza tăcerii sau lipsei de rezistență a unei victime la presupusa violență sexuală, credibilitatea, caracterul sau predispoziția la disponibilitatea sexuală a unei victime nu pot fi deduse din cauza naturii sexuale a conduitei anterioare sau ulterioare a victimei violenței sexuale”.*

Includerea respectivei cauze care înlătură caracterul penal al faptei va avea următoarele efecte:

1. Va elucida noțiunea de consimțământ în cadrul infracțiunilor cu caracter sexual.
2. Nu va avea influență asupra infracțiunilor precum eutanasia ori când legea exclude efectul justificativ al acestuia.
3. Nu va crea o interpretare extensiv defavorabilă a legii penale.
4. Va oferi o garanție de protecție mai elocventă potențialelor victime a violenței sexuale.

Bibliografie

1. Camila K. "How is consent-based legislation on rape providing more protection for individuals in comparison to coercion-based legislation? - Comparison between Finland and Sweden". Maastricht University. [Accesat: 28.05.2024], Disponibil la: https://www.researchgate.net/publication/335397291_How_is_consent-based_legislation_on_rape_providing_more_protection_for_individuals_in_comparison_to_coercion-based_legislation_-_Comparison_between_Finland_and_Sweden.
2. Sexual Offences Act 2003 [accesat: 29.05.2024], Disponibil la: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2003/42/contents>.
3. Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare împotriva femeilor), Recomandarea sa generală nr. 35 adoptată la 22 martie 2021 la Wayback Machine din 2017, partea a IV-a, [accesat: 29.05.2024], Disponibil la: https://web.archive.org/web/20210322043623/https://tbinternet.ohchr.org/Treaties/CE-DAW/Shared%20Documents/1_Global/CE-DAW_C_GC_35_8267_E.pdf.
4. https://legislationline.org/sites/default/files/documents/6e/BELG_CC_fr.pdf [accesat: 29.05.2024].
5. Codul penal al Luxemburg [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://legilux.public.lu/eli/etat/leg/code/penal/20200320>.
6. Codul penal al Germaniei [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_177.html.
7. Codul penal al Ucrainei [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?lang=en#Text>.
8. The Sexual Offences (Northern Ireland) Order 2008, [accesat: 27.05.2024], Disponibil la: <https://www.legislation.gov.uk/nisi/2008/1769/contents>.
9. Sexual Offences (Scotland) Act 2009, [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2009/9/part/1/crossheading/rape>.
10. Regulamentul de procedură și dovezi ale Curții Penale internaționale, regula nr.70 [accesat:30.05.2024], Disponibil la: <https://web.archive.org/web/20201005002203/https://www.icc-cpi.int/iccdocs/pids/legal-texts/rulesprocedureevidenceeng.pdf>.
11. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, adoptată la 11 mai 2011 la Istanbul și ratificată de RM prin Legea Nr. 144 din 14-10-2021 cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice [accesat: 30.05.2024], Disponibil la: <https://rm.coe.int/168046253e>.
12. Codul Penal al Republicii Moldova nr.985-XV, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 18 aprilie 2002. În Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr.128-129 din 13 septembrie 2002.

Editură și tipar:

„Sinectica-Com” SRL,
str. Onisifor Ghibu, 9/1,
tel.: (022) 20-27-15

Adresa redacției:

Republica Moldova, MD-2001, mun. Chișinău,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73,
tel.: (022) 828-373, (022) 828-375
e-mail: revist@procuratura.md
www.procuratura.md/md/RP/

9 772587 360006 >

© Procuratura Republicii Moldova, 2024

